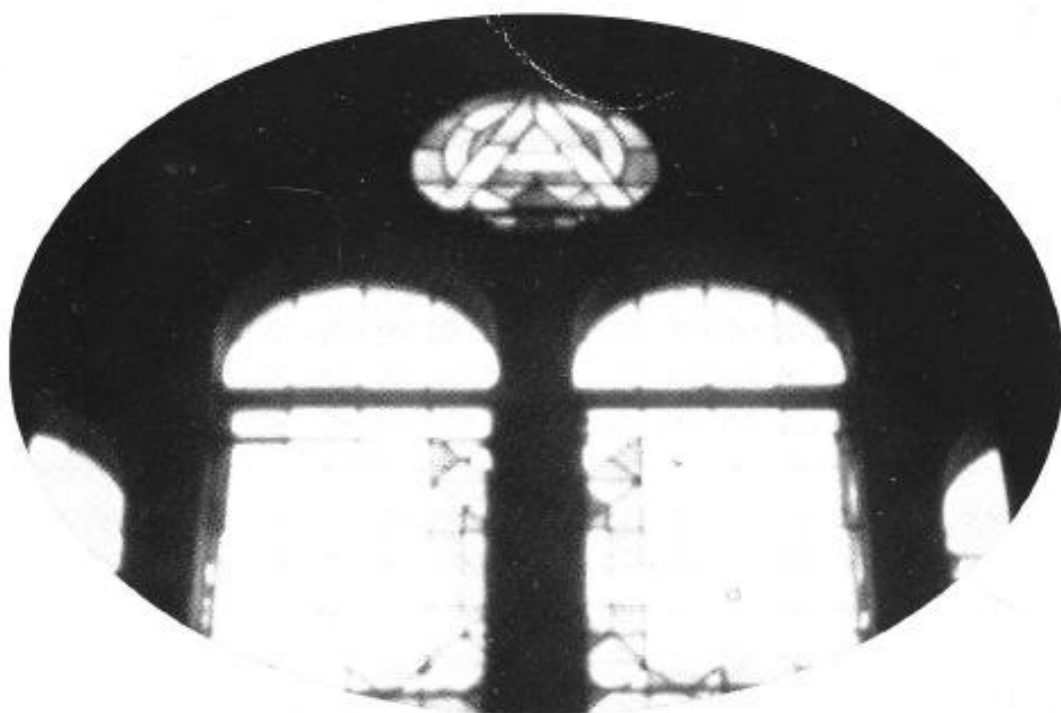

'IN HET JUBELJAAR'
1930 - 1980

**50 jaar Gereformeerde Gemeente in
Hersteld Verband te Rotterdam**

door

C. van Holten

IN HET JUBELJAAR

1930-1980

50 jaar Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband

Te Rotterdam

Vanaf 28 augustus 1980: Christelijke Gereformeerde Kerk van
Rotterdam-Kralingen.

Op de omslag is het raam in de Jeruzalemkerk afgebeeld,
met de symbolen Alpha en Omega.

Openbaringen 22: 13,14:

“Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde, de eerste en de laatste. Zalig zijn zij die Zijn geboden doen, opdat hun macht zij aan de boom des levens, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad”.

1. Inleiding

Dit is de tijd van de onthullingen en de daarmee gepaard gaande, doorgaans welbewuste, ontluistering van het leven en werk van vooraanstaande personen en hun volgelingen. We noemen slechts de Lockheedaffaire als voorbeeld. Ware of vermeende schandalen worden met de regelmaat van de klok aan het licht gebracht en gretig door de media verkondigd.

Oude waarden en normen van een voorgeslacht worden aan de kant gezet en helaas niet door andere, laat staan door betere, vervangen. Het gevolg moet wel zijn een ontworteling en het verlies van houvast, wat een grote onzekerheid teweegbrengt.

Tevens is dit het tijdperk van het naspeuren van de geschiedenis, zowel op grote schaal—de tweede wereldoorlog bijvoorbeeld—als op kleine schaal, waarvan de kleine kerkgeschiedenis een deel vormt. Aan deze laatste wil ook deze uitgave een bescheiden bijdrage leveren. Maar dan niet om te onthullen en te ontluisteren, maar om nu dankbaar en waar nodig kritisch te herdenken en te bezien wat in onze gemeente in de afgelopen 50 jaren is voorgevallen. Daarbij is de grens 1930—1980 naar beide zijden overschreden. Scheidingen hebben vrijwel altijd een klein begin, dat ligt in dit geval in 1928, maar kunnen leiden tot een bepaald beslissend moment, dat in 1930 viel.

In 1980 (het Jubeljaar) kwam de idee op, om een gedenkschrift uit te geven over de geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband. Het nu voor u liggende werk is daaruit voortgekomen. Het is dus te laat, maar het laat zich hopelijk verstaan dat er in 1980 teveel te doen was om dit werk te verrichten. De datum waarop de verhuizing van onze nieuwe predikant viel, leek een goede keuze voor het slot.

Voor wie is dit boekje nu bestemd? Enerzijds voor de jonge leden, die alles van overlevering kennen, en anderzijds voor de oude leden, die veel van het verhaalde persoonlijk hebben meegemaakt. Maar verder is uiteraard elke belangstellende lezer welkom; in het bijzonder diegenen, die zich interesseren voor de kleine kerkgeschiedenis.

Een deel van dit werk is chronologisch, een deel thematisch opgezet. Dit bleek de beste manier om de stof overzichtelijk te rangschikken. Gepoogd is om een en ander zo objectief mogelijk weer te geven, maar geschiedenis schrijven blijft altijd behalve het opsommen van feiten ook het uitleggen ervan.

Tussen het schrijven van een boek en het verschijnen ervan ligt een aanzienlijke tijd. Wanneer de lezer dus verschillen opmerkt tussen de huidige situatie en de beschreven omstandigheden, is de verklaring eenvoudig uit dit tijdsverschil af te leiden. In de hoop de lezers van dit werk een dienst te hebben bewezen en u goede lectuur toewensend, eindig ik,

met de constatering dat veel van het beschrevene de buitenkant raakt en het overige zich niet leende voor teboekstelling: de Heilige Geest en Zijn werk laat zich niet in onze menselijke categorieën en woorden vangen!

C. v. Holten

Rotterdam, mei 1981

2. Voorwoord

Wij hebben met veel genoegen de 50-jarige geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband gelezen. Br. C. van Holten noemde het een Jubeljaar. In Leviticus 25:10 lezen we: "En gij zult het vijftigste jaar heiligen en vrijheid uitroepen in het land, voor al zijn inwoners; het zal een jubeljaar zijn; en gij zult wederkeren een ieder tot zijn bezittingen, en zult wederkeren een ieder tot zijn geslacht".

Wij Jubelen niet over de verdeeldheid van de Gereformeerde Gezindte; die doet ons pijn. De Drie Formulieren van Enigheid zijn helaas geworden formulieren van onenigheid vanwege de verschillende visies daarop. Helaas hebben velen ze geheel aan de kant gezet.

Maar wij verheugen ons, dat onze geliefde Vader, wijlen Ds. D. C. Overduin met zegen heeft mogen arbeiden en dat ook onze arbeid in de gemeente niet ijdel geweest is in de Heere.

Onze opneming in de Christelijke Gereformeerde Kerken was de vervulling van een lang gekoesterde wens en met een sterk verlangen naar de voltooiing van de belofte in Johannes 10:16: "Ik heb nog andere schapen, die van deze stal niet zijn; deze moet Ik ook toebrengen; en zij zullen Mijn stem horen; en het zal worden één kudde, en één Herder".

Niet dat wij dachten, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken volmaakt zijn. Wel vinden we er de kentekenen van een ware kerk. Ook hier vinden we vele stromingen, om niet te spreken van partijenschappen. Maar dit trekt ons te meer aan, dat men elkaar tracht vast te houden op grond van Schrift en Belijdenis. Het was voor ons een wonder, dat de Heere onze weg geleid heeft naar deze kerken en dat Hij bij het eerste beroep van Ds. P. Beekhuis hem tot ons gezonden heeft.

Ouderling C. van Holten voelde zich gedrongen om de geschiedenis van onze gemeente te boek te stellen. Hij is tewerk gegaan als de medicijnmeester Lucas, hoofdstuk 1: vers 3. "Zo heeft het ook mij goed gedacht, hebbende van tevoren aan alles naarstig onderzocht, vervolgens aan U te schrijven, voortreffelijke Theofilus!"

De geschiedenis van onze gemeente is objectief en waarheidsgetrouw door deze broeder beschreven, hartelijk dank, broeder!

De Heere stelle onze medebroeder ds. P. Beekhuis tot een rijke zegen.

Rotterdam, juni 1981 . Ds. P. Overduin (D.C. zn.)

3. Belangrijke data

1875-02-16	Geboorte D.C. Overduin
1902	D.C. Overduin wordt oefenaar
1903	D.C. Overduin wordt predikant
1907-10-10	Vereniging Ledeboerianen en Kruisgezinden tot Gereformeerde Gemeenten
1908	Ds. D.C. Overduin komt met de gemeente Amsterdam buiten het kerkverband te staan
1912	Gemeente Amsterdam weer in het kerkverband opgenomen
1915	P. Overduin wordt geboren
1918	J. Overduin wordt predikant
1919	De Saambinder begint te verschijnen
1927	De Theologische School van de Ger. Gem. wordt opgericht
1928-02-09	Particuliere Synode te Rotterdam
1929-02-21	Vergadering te Rotterdam
1929-08-28	Ds. J. Overduin wordt in Sliedrecht bevestigd en doet intrede
1929-09-01	Ds. J. Overduin doet intrede in Sliedrecht
1930-02-20	Synode te Barneveld
1930-04-03	Classisvergadering in Giessendam; scheiding
1930-06-01	Ds. D.C. Overduin neemt afscheid van Giessendam
1930-06-01	Ds. D. C. Overduin preekt voor de eerste maal in Rotterdam
1930-06-05	Eerste ledenvergadering
1930-06-15	Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband in Rotterdam geïnstitueerd
1930-06-19	Ds. D.C. Overduin wordt in Rotterdam bevestigd
1932-10-30	Laatste kerkdienst in het Verkooplokaal
1932-11-03	Eerste dienst in gebouw Jan van Loonslaan
1937-08-07	Mevr. N. Overduin—Ravensberg overlijdt.
1937-08-11	Mevr. Overduin—Ravensberg wordt begraven
1938-05-11	Ds. D.C. Overduin huwt met mej. W. Boomgaards
1940-05-10	Nederland in oorlog met Duitsland
1940-05-14	Bombardement op Rotterdam; gebouw aan de Jan van Loonslaan wordt verwoest
1940-05-19	Eerste kerkdienst in "Geloof en Vrijheid"
1940-08-25	Eerste kerkdienst aan de Boezemsingel
1940-12	Br. M. Bakker gearresteerd
1944-09	Br. M. Bakker vrijgelaten
1945-05-05	Bevrijding van geheel Nederland
1946-11-10	Laatste kerkdienst door Ds. D.C. Overduin
1946-11-17	Eerste kerkdienst door P. Overduin
1946-12-11	Ds. D.C. Overduin overlijdt
1946-12-14	Ds. D.C. Overduin wordt begraven
1947-01-01	Ledenvergadering. Beroep op P. Overduin
1947-01-12	Beroep door P. Overduin aangenomen.
1947-03-30	Bevestiging en intrede van P. Overduin
1947-05-31	Besluit om eigen gebouw te verwerven
1947-10	Ds. P. Overduin verhuist van Sliedrecht naar Rotterdam
1949-01	P. Wielhouwer sneuvelt in Indonesië
1953	Naaikrans wordt opgericht
1953	Kerktelefoonnet aangelegd
1954-02	Concrete plannen voor nieuwbouw
1954-05	Contract voor nieuwbouw wordt getekend
1954-11-06	Eerste steenlegging voor Eben-Haëzer
1954	Kerkbode begint te verschijnen
1954-05	Koopacte voor nieuwbouw wordt getekend
1955-05-26	Ingebruikneming van Eben-Haëzer
1957-11-04	25jarig jubileum koster R. A. de Callafon.
1958	Zondagsschool wordt opgericht
1958	Eerste bejaardenreis vindt plaats

1959	Jeugdvereniging Hadassa wordt opgericht
1963	Uitgave kerkbode wordt tijdelijk gestaakt
1963	Jeugdvereniging Hadassa wordt opgeheven
1966	Uitgave kerkbode wordt hervat
1967-03-18	25jarig huwelijk echtpaar Overduin
1967	Jeugdvereniging Benjamin wordt opgericht
1968-12	Bericht sanering Eben-Haëzer komt binnen
1969-09-26	Optie op Jeruzalemkerk genomen
1969	Jongens- en meisjesvereniging Jozef wordt opgericht
1970	Blad Eben-Haëzer wordt opgericht
1970-06-15	40jarig bestaan gemeente wordt herdacht
1970-09-11	Laatste kerkdienst in Eben-Haëzer
1970-09-17	Eerste kerkdienst in de Jeruzalemkerk
1972-03-29	25jarig ambtsjubileum van Ds. P. Overduin
1971	Kerkkoor Jeruzalemkerk wordt opgericht
1974-10	Brochure over mediagebruik, met name van de televisie, verschijnt
1977-03-30	30jarig ambtsjubileum van Ds. P. Overduin
1977-09-03	Laatste bejaardenreis
1977	Blad Eben-Haëzer opgeheven.
1978-06	Begin langdurige ziekte van Ds. P. Overduin
1979-01	Ds. P. Overduin wordt medisch afgekeurd
1979-03-07	Ledenvergadering over toekomst gemeente
1980-06-09	Overleg met Chr. Geref. Kerk Rotterdam—Oost/Capelle aan den IJssel.
1980-06-15	50—jarig bestaan gemeente, tevens eerste kerkdienst geleid door Ds. W. Kok
1980-08-01	Ds. P. Overduin gaat met emeritaat
1980-08-27	Classisvergadering te Rotterdam, waarin met algemene stemmen de gemeente wordt opgenomen in het verband der Chr. Geref. Kerken
1980-10-01	Officieel afscheid van Ds. P. Overduin
1980-12	Gebouw Eben-Haëzer wordt gesloopt
1981-01-08	Ledenvergadering. Beroep op Ds. P. Beekhuis te Noordeloos
1981-02-01	Ds. P. Beekhuis neemt dit beroep aan
1981-03-24	Ds. P. Beekhuis neemt afscheid van de gemeente Noordeloos
1981-03-31	Ds. P. Beekhuis wordt bevestigd en doet intrede in de Chr. Geref. Kerk van Rotterdam-Kralingen
1981-08-05	Ds. P. Beekhuis verhuist van Noordeloos naar Rotterdam

4. De voorgeschiedenis en de scheiding in 1930

Zoals bekend, zijn de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika (de laatste toevoeging was aanvankelijk niet in de naam opgenomen) in 1907 ontstaan door het samengaan van "Ledeboerianen" en "Kruisgezinden". In het boek van drs. H.A. Hofman, met deze titel, is uitvoerig uiteengezet hoe deze verbintenis tot stand kwam, en in het gedenkboek: "Alleen uit Hem en door Hem" 1907-1977 wordt eveneens, zij het wat beknopter, over deze zaken bericht. Diverse gegevens werden aan deze boeken ontleend.

Ds. G. H. Kersten heeft bij deze vereniging een leidende rol gespeeld; aan zijn leven is een afzonderlijk boek gewijd, geschreven door (nu Ds.) M. Golverdingen. Ook daaraan werden enkele zaken ontleend.

Ds. D.C. Overduin werd op 16 februari 1875 geboren als zoon van Ds. Jac. Overduin. Hij was aanvankelijk handelaar en boomkweker van beroep. Op 26-jarige leeftijd kreeg hij roeping tot het predikambt, werd aanvankelijk afgewezen door de kerkenraad, maar een jaar later, dat was dus in 1902 of daaromtrent, toegelaten, na een proefpreek over de tekst: "Wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht" (Gen. 17: 1b).

In die tijd, de Gereformeerde Gemeenten bestonden trouwens nog niet, werd gedurende een proefperiode van een jaar gelegenheid gegeven om zich te bekwamen. Kennelijk verliep deze proef gunstig, want hij werd in

Kampen herder en leraar, en heeft daarna nog vele andere gemeenten gediend, te weten Amsterdam, Ridderkerk, Nieuw-Beijerland (2x), Terneuzen, Rotterdam en Giessendam. Bij de vereniging in 1907 was hij met Ds. G.H. Kersten en nog drie andere predikanten betrokken.

Na de Afscheiding in 1834 en de aanvankelijke vereniging in 1869 van diverse groeperingen kwamen in de kerken vele verdeeldheden voor. Men leze daarover maar het boek "Kruisdominees" van Dr. F.L. Bos. Ook was er veel ongeordend kerkelijk leven, zoals overgangen van de ene groep naar de andere. Na de vereniging in 1907 kwam in de aldus ontstane gemeenten gaandeweg een meer geordend kerkelijk leven op gang. Er kwam later een eigen kerkelijk orgaan: "De Saambinder" (1919) en in 1927 kwam een theologische opleiding tot stand. Was het vóór de vereniging niet ongebruikelijk, dat leraars in gemeenten buiten de eigen kerken voorgingen, hieraan werd nu een einde gemaakt. Een en ander was aldus ook bepaald op de synodevergadering in oktober 1907, waarop de vereniging tot stand was gekomen. Ds. D.C. Overduin maakte bezwaren tegen deze bepaling, omdat hij zich geroepen voelde om het Evangelie aan alle creaturen te verkondigen. Al in 1908 kwamen daaruit moeilijkheden voort, die er toe leidden, dat op de Synode van Middelburg op 14 Mei van dat jaar de kerkenraad van de gemeente te Amsterdam 3 maanden de tijd ontving om zich over deze kwestie te beraden. Deze kerkenraad o.l.v. Ds. D.C. Overduin bleef echter volharden en kwam daarmee, met de gemeente, buiten het kerkverband te staan.

In 1909 werd op de Synode te Goes door Ds. Jac. Overduin uit Lisse gepleit voor een soepeler standpunt, maar deze gedachte werd niet overgenomen. Toch kwam er weer een verzoening tot stand, en de kerkenraad en de gemeente Amsterdam keerden in 1912 weer in het kerkverband terug. Ds. D.C. Overduin was inmiddels naar de gemeente Ridderkerk vertrokken.

We beschrijven deze zaak hier wat uitvoerig, omdat ze mede - niet uitsluitend - een rol heeft gespeeld bij de scheiding in 1930. Dat één en ander bleef nawerken, blijkt wel uit nieuw ongenoegen op de vergadering op 12 april 1922 te Utrecht, waar Ds. D.C. Overduin en zijn broer, ds. J. Overduin (die sinds 1918 predikant was, eerst in Moerkapelle, toen in Gouda) de vergadering verlieten.

In 1928 lezen we weer van wijvingen. Ds. D.C. Overduin stond toen in Giessendam, zijn broer in Werkendam. Op de Particuliere Synode van 9 februari van dat jaar, gehouden te Rotterdam en voorgezeten door Ds. J. Fraanje, ontbraken de gebroeders. Ds. J. Overduin had bericht van verhindering wegens de hoge waterstand gezonden. Ds. D.C. Overduin was blijkens het verslag in "De Saambinder" van 26 april "mede afwezig". Een reden wordt niet vermeld. Ook op de Particuliere Synode op 21 februari 1929 te Rotterdam ontbrak hij, wat door de vergadering werd betreurd. Ook

nu wordt geen reden opgegeven. Dat het verslag in "De Saambinder" op dit punt onvolledig is, zal nog blijken.

Op de Synode, gehouden in Barneveld op 20 februari 1930, was Ds. J. Overduin wél aanwezig, maar Ds. D. C. Overduin niet. Deze had wel een brief aan de Synode geschreven. Daarnaast was er ingekomen een protest van classis Giessendam betreffende de notulen van de vergadering op 9 februari 1928. Beide werden in behandeling genomen, en blijktens het verslag was de vergadering van mening, dat er twee bezwaren waren. Ds. D.C. Overduin werd onkerkrechtelijk handelen verweten, namelijk: bezwaren niet op de juiste wijze indienen (op grond van het verslag van de vergadering op 9 februari 1928!) en een ongereformeerd standpunt, dat ook in de prediking zou uitkomen. Er wordt hier niet vermeld wat dat standpunt inhoudt. We komen er nog op terug in het vervolg.

*Het kerkgebouw der Gereformeerde Gemeente
aan den Boezemsingel te Rotterdam*

Het protest van de classis Giessendam wordt afgewezen, omdat het veel te laat was ingediend en de notulen reeds driemaal waren vastgesteld.

Deze vermeldden verder, dat er geen aanklacht betreffende de leer van de gebroeders Overduin kon worden geformuleerd, omdat daarover geen klacht was ontvangen. Het afwezig zijn van Ds. J. Overduin wordt betreurd, we citeren nog steeds uit de notulen van de vergadering van 9 februari 1928, want de gemeente Veen heeft wèl afgevaardigden naar deze vergadering gestuurd, ondanks de hoge waterstand. Via de plaats Sleeuwijk was er een verbinding.

Welke rol speelde deze waterstand, vragen wij ons af. Navraag bij het KNMI leverde op, dat er op de bewuste dag in Sliedrecht inderdaad een hoge waterstand was, 1,73 meter boven NAP en dat het hard woei (Zuidwest tot West, windkracht 6 à 7) en dat het regenachtig was. Een direct antwoord op de in deze zaak belangrijke vraag, of de weersomstandigheden het bezoeken van de vergadering onmogelijk maakten, kon ook via de Provinciale Waterstaat niet worden verkregen.

We vermoeden echter, dat het afwezig zijn van de beide predikanten niet toevallig is geweest. Dat blijkt ook wel, als de brief van Ds. D. C. Overduin aan de Synode, in Barneveld bijeen, in behandeling komt. Hij zet daarin uiteen wat zijn standpunt is betreffende de vier dogmatische punten: de doodsstaat van de mens, Gods welbehagen in Zijn uitverkorenen, de wedergeboorte en de rechtvaardigmaking. Wellicht is één en ander bedoeld als een reactie op de in 1929 aangenomen z.g. "Rotterdamse Artikelen". De Synode oordeelt, dat daarover het geschil niet loopt en benoemt een commissie, die met de gebroeders Overduin (dus niet alleen Ds. D.C. Overduin) op de classis Giessendam zal spreken over de gerezen moeilijkheden. Wat waren die moeilijkheden? Om deze vraag te kunnen beantwoorden moeten we terug naar de notulen van zowel de vergadering in Rotterdam op 9 februari 1928 als die van de Synode in Barneveld op 20 februari 1930. We zagen al dat de eerstgenoemde niet volledig in "De Saambinder" van 26 april 1928 zijn vermeld. Er blijkt veel meer gezegd te zijn dan is vermeld. We citeren: "Aan het kerkelijk leven wordt de grond ondermijnd. Men voelt zich vrij, vrij in het preken, vrij in het handelen. De kerkelijke rechten worden met voeten getreden". Aldus de kerkrechtelijke bezwaren. Zoals al vermeld, was er aanvankelijk geen aanmerking op de leer, althans niet formeel. Maar op de Synode in Barneveld komen die wel naar voren. We citeren weer: "De praeses zet uiteen, dat de genoemde bezwaren van tweeërlei aard zijn, n.l. bezwaren van kerkrechtelijke aard en bezwaren rakende de prediking". Dit wordt dan als volgt uitgewerkt: "Het independentistische standpunt verdraagt zich niet met het recht der kerk, door de Hervormers overeenkomstig Gods Woord bepleit. Dit standpunt mag niet getolereerd worden, het doet de gemeenten grote afbreuk. In de prediking wordt te weinig de verantwoordelijkheid van de mens gehandhaafd. Ds. J. Overduin heeft reeds ernstige aanmerkingen op zijn prediking gehad, rakende de leer der heiligmaking. De beide leraren hebben in te zien, dat de prediking niet eenzijdig mag wezen, opdat de gemeente en vooral het opkomend geslacht geen misbruik make van de leer der vrije genade".

Nu zijn deze notulen nog tamelijk beknopt van inhoud. Als we uitvoeriger willen weten, wat zich allemaal heeft afgespeeld, vinden we in "De Saambinder" van 10 en 24 april 1930 meer bijzonderheden.

In de eerstgenoemde wordt een kort en zakelijk verslag gegeven van de sinds twee jaren, dus vanaf 1928, gerezen moeilijkheden. Zowel het independentisme (= het zich niet willen voegen naar de besluiten van meerdere vergaderingen, zoals classes en Synodes), als de leer worden vermeld. Dus achteraf blijken er tegen de leer al sinds 1928 bezwaren te zijn geweest, hoewel we daarover in de diverse korte verslagen niets lazen. Van de besprekingen met een deputatie wordt alleen de negatieve uitslag vermeld. Op inhoudelijke zaken wordt wat dat betreft niet ingegaan. Wel wordt over een verbond tussen de beide predikanten gesproken: beide gaan of beide blijven.

De redacteur, ds. G.H. Kersten, uitte de hoop, niet meer over deze zaken te moeten schrijven. Maar in het nummer van 24 april komt hij veel feller en uitvoeriger op de zaken terug. De notulen van 9 februari 1928 worden geciteerd in volle omvang, wat hierboven al is gebeurd. Nieuw is, dat van Ds. J. Overduin wordt meegedeeld, dat hij van zijn broer zou hebben gezegd dat deze een independent was. Tevens wordt nu een verbinding gelegd tussen deze houding en de prediking, via een verwijzing naar Rome(!) en de Luthersen. Aan Ds. J. Overduin wordt verweten, de verantwoordelijkheid van de mens te weinig te benadrukken. De Eeuwige Raad Gods verdringt de wil des bevels, waardoor de onmacht van de mens teveel nadruk krijgt.

Benadrukt wordt verder, dat de politiek géén rol heeft gespeeld, maar dat alleen het kerkrecht en de leer in het geding waren. In hetzelfde nummer vinden we elders opnieuw de redenen van de inmiddels gevallen scheiding. Er blijkt op 3 april 1930 een classisvergadering in Giessendam te zijn geweest, waarop deze scheiding zijn beslag kreeg. In een brief van de kerkenraad van de gemeente te Sliedrecht was de breuk al aangekondigd. In die gemeente stond toen Ds. J. Overduin, na op 28 augustus 1929 door zijn broer te zijn bevestigd.

Sliedrecht.

Woensdagavond 28 Aug. werd Ds. J. Overduin van Werkendam bij de Gereformeerde Gemeente te Sliedrecht bevestigd door Ds. D. C. Overduin van Giessendam, die sprak over 1 Thess. 5 : 12 en 13 en wees op 's Heeren arbeiders, op hun werk en op Paulus' vermaning. Na afloop der plechtigheid werd den nieuwe leraar staande toegezongen Psalm 134 : 3.

Uit
"De Saambinder"
van 12
september 1929

Zondag 1 Sept. deed Ds. J. Overduin zijn intrede.

Ds. D.C. Overduin zat deze classisvergadering voor en deelde mee, dat hij zich met de kerkenraad en een groot deel van de gemeente onttrok aan het verband der Gereformeerde Gemeenten, tenzij de gewraakte en

meermalen hierboven vermelde notulen van de vergadering op 9 februari 1928 werden ingetrokken. Van enige afwijking van de leer was hij zich niet bewust.

Het verslag vermeldt verder een woordenwisseling over het bedienen van vacante gemeenten, en zelfs de aanklacht, dat niet alleen de kerkelijke bepalingen, maar ook de Belijdenisgeschriften - o.a. artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis over het ambt der Overheid - van nul en gener waarde werden geacht. Over de leer wordt vermeld een debat over de wil des besluits, Gods raadsplan dus, en de wil des bevels, dus de menselijke verantwoordelijkheid. In feite gaat het hier over de al eerder vermelde klacht: de verhouding tussen Gods vrijmacht en de roeping van de mens. Tussen deze bestaat een spanning, die door Ds. D.C. Overduin eenzijdig zou worden belicht, omdat hij alleen onderscheidde tussen de geopenbaarde en de verborgen dingen en het bezitten van twee willen een onmogelijke zaak achtte. We merken terloops op, dat dit punt in 1953 tot de afscheiding van de groep-Steenblok zou leiden; kennelijk is het steeds opnieuw een reden van onenigheid geweest en gebleven!

De besprekingen leidden niet tot overeenstemming en de kerkenraad van Giessendam vertrok met haar predikant, Ds. D.C. Overduin. Daarmee was de in feite al lang groeiende scheiding een feit geworden. Ds. J. Overduin had zich al per brief onttrokken, met de kerkenraad en de gehele gemeente te Sliedrecht.

In "De Saambinder" van 25 november 1965 heeft Ds. Hegeman, die toentertijd in Amerika een gemeente diende, in het kader van een reeks artikelen over het leven van Ds. G. H. Kersten, deze zaken nog eens verhaald. In grote lijnen wordt dezelfde beschuldiging gehandhaafd. Maar een nieuw element is wel, dat wordt gezegd: "Gezien dat de gebroeders Overduin het niet met de staatkundige handelingen van Ds. Kersten eens waren, meende de pers dat te moeten gebruiken om deze zaak op te blazen".

In het bovenstaande, wat uitvoerig uitgevallen verhaal, hebben we gepoogd om een zo duidelijk mogelijk beeld te geven van de gerezen moeilijkheden en de daaruit voortvloeiende scheiding. We hebben slechts een enkele maal geïnterrupteerd, n.l. bij de kwestie van de hoge waterstand en zo min mogelijk voorbarige conclusies getrokken. Daarom is het nu de tijd voor de vermelding van de zienswijze vanaf de andere zijde en een poging om tot een conclusie te komen.

Vooraf zij gesteld, dat de betrokken personen, ook kortelings Ds. Hegeman, door de dood ons ontvallen zijn. Zodat we moeten afgaan op wat op papier staat, en de getuigenissen van enkele nog levende personen, te weten

enkele oude leden van onze gemeente. Dat is na 50 jaar een moeilijke zaak, want wie weet nog precies wat er is gezegd, laat staan gedacht?

Uiteraard betreuren we allen deze breuk, die behalve door objectieve factoren o.i. ook is bepaald door bepaalde karaktereigenschappen van de beide hoofdpersonen: Ds. G.H. Kersten en Ds. D.C. Overduin. Beiden waren karaktervolle mannen, die niet voor elkaar opzij gingen. Ds. J. Overduin is, als we ons niet vergissen, met zijn broer meegegaan. De vraag rijst, of bloedbanden een geldige reden zijn om gemeenschappelijk een kerkverband te verlaten. We menen van niet. Het verwijt van independentisme heeft een duidelijke kern van waarheid. Reeds in 1908 waren daarover, zoals we zagen, al moeilijkheden gerezen. Predikanten en kerkenraden hebben zich binnen de grenzen van de autonomie van de plaatselijke gemeente over zaken van liturgie, etc. te houden aan het gezag van de meerdere vergaderingen. In de Gereformeerde Gemeenten in Hersteld Verband, zoals de drie gemeenten te Rotterdam, Sliedrecht en Giessendam zich na de scheiding in 1930 noemden, heeft nooit een innige onderlinge samenwerking bestaan en bestond er op allerlei gebied een grote vrijheid. Wellicht is dit terug te voeren op de independentistische gevoelens.

Wat betreft de bezwaren op het gebied van de leer: we zagen al, dat deze later in groter verband zijn teruggekeerd, n.l. bij de splitsing in 1953. Het standpunt, dat de mens verantwoordelijk blijft en dat de Goddelijke soevereiniteit nooit een reden voor iemand mag zijn om zich achter zijn onmacht te verbergen, is volledig Bijbels en zal door niemand mogen worden bestreden. We behoeven ons daarvoor ook niet op Hellenbroek te beroepen (zie deel III van zijn leerboek, over de Goddelijke eigenschappen, vraag en antwoord 22 tot en met 25), maar bezitten een duidelijke tekst in 2 Korinthe 5: 20: "Wij bidden U van Christus wege, laat U met God verzoenen". Wij wijzen er overigens op, dat dit leerboek door Ds. D.C. Overduin altijd is gebruikt bij de catechisaties, en dat het hem in de mond gelegde "knoeierijen van Hellenbroek te zijn, om van een wil des bevels te spreken", moet worden uitgelegd zoals reeds werd vermeld: wel geopenbaarde en verborgen dingen, volgens Deut. 29:29, maar géén twee willen. Wel is ons door de weduwe van Ds. D.C. Overduin meegedeeld, dat wijlen haar man overhelde naar het standpunt van de 'bovenvaldrijvers', de z.g. Supralapsaristen. Maar aangezien we weten, dat de Synode van Dordrecht van 1618 tot 1619 in de zaak tussen boven- en benedenvaldrijvers geen uitspraak heeft gedaan, menen we dat er voor beide standpunten ruimte moet zijn en deze ook bestaat.

We staan hier voor het dilemma, dat enerzijds gesproken wordt over het aan God bekend zijn van al Zijn werken van de eeuwigheid af, en anderzijds

de tegenwerking van de mens, het niet willen dat Hij de Koning over ons leven is. Enerzijds dus de roeping, anderzijds de verkiezing. Eenzijdig benadrukken van zowel het één, het alleen de wedergeborenen in de prediking betrekken, als het andere, namelijk de bekering opdringen, is fout. Beide zijden moeten evenwichtig naar voren worden gebracht.

We menen te mogen stellen, dat Ds. D.C. Overduin een krachtig en overtuigd prediker was, die wars was van alles wat van de mens komt, of van enige deugd om God te behagen. En in zijn preken wist hij dit duidelijk naar voren te brengen. Kortheidshalve mogen we verwijzen naar de nog steeds bij br. A. K. Vermeulen, Pijnackerplein 23b te Rotterdam, verkrijgbare preken, die destijds stenografisch zijn opgenomen door de heer Pors. In het bijzonder noemen we die van 10 maart 1938, waar op blz. 10, 11, 14 en 15 over de Raad Gods wordt gesproken. En ook de preek van 27 februari van hetzelfde jaar, blz. 5 en 6, waar alle mensenwerk wordt afgesneden, en voorts blz. 9, 10, 16 en 23 (naakt aan de dijk gezet worden was naast andere een typerende uitdrukking). En om niet meer te noemen, blz. 27, 34 en 35 van dezelfde preek.

Evenals Kohlbrugge, die overigens niet slaafs werd gevolgd, was hij een vijand van valse bevinding en het rusten daarop voor de eeuwigheid, maar had bij hem de ware bevinding "Christus alleen" zijn juiste plaats! Het voorts in de bezwaren genoemde niet willen dienen in vacante gemeenten menen we krachtig te moeten bestrijden. Het was zelfs zo, wat ook vermeld wordt, dat arme gemeenten om niet werden geholpen, in tegenstelling tot (en dat feit wordt in de officiële stukken nergens vermeld, maar werd door de informanten steeds genoemd) ds. G.H. Kersten. Hij had voor preken elders veelal geen tijd, omdat zijn vele werkzaamheden, die het Kamerlidmaatschap met zich meebrachten, naast andere taken, dat beletten.

We bezitten onvoldoende informatie om iets te kunnen zeggen over eventuele bezwaren tegen artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, en evenmin over de vraag of deze samenhangen met een afkeer van de SGP. In een later hoofdstuk zullen we nog zien hoe de scheiding ook bij vele gemeenteleden deze partij uit de gratie deed geraken, een o.i. ongeoorloofde doortrekking van de antipathie tegen een bepaald persoon naar de meer algemene politiek.

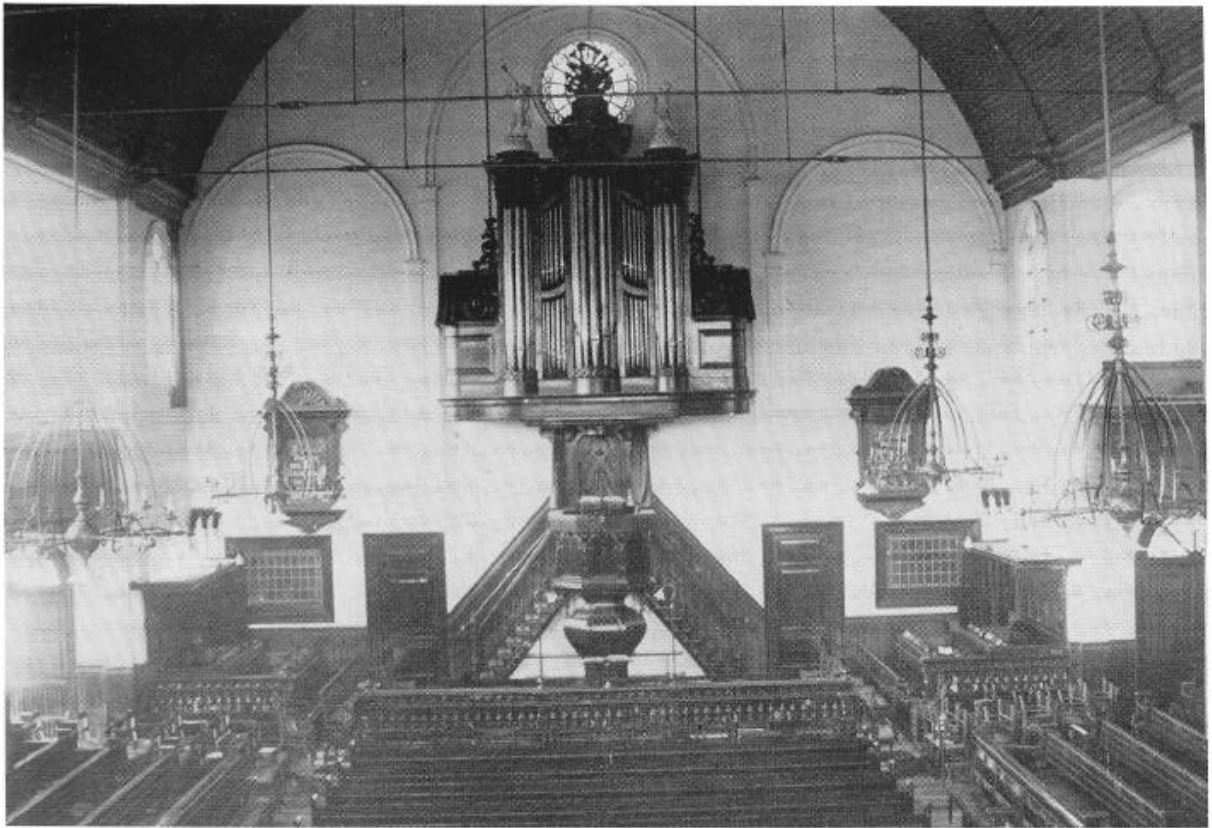
Een nergens door de bronnen gestaafde bewering, die evenwel via de mondelinge traditie wordt vernomen, is dat er een antinomiaanse grondslag bij Ds. D.C. Overduin aanwezig zou zijn geweest. Onder dit verschijnsel verstaan we een streven, om zich van de 10 geboden niet meer veel aan te trekken. Hieruit vloeit dan voort een ongebonden, libertijnse

levensinstelling met veronachtzaming van de heiligmaking en het houden van de regel der wet in het leven der dankbaarheid. We menen deze - overigens nooit officieel geuite aanklacht - van de hand te moeten wijzen. Zelfs Kohlbrugge heeft men dit voor de voeten geworpen!

In de kerkbode van de Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband te Rotterdam, no. 8 en 9 van de 14e jaargang, is een verslag opgenomen van de gebeurtenissen in 1930. Hierin wordt o.m. vermeld, dat er nog een verzoenende brief door Ds. D.C. Overduin is verzonden aan Ds. G.H. Kersten, maar dat een heling van de breuk niet meer mogelijk bleek. Voor zover aan ons bekend, hebben deze beide leraren elkaar ook nooit meer ontmoet. Ook niet bij het sterven van Ds. Overduin in 1946. We vertrouwen er evenwel op dat ze elkaar Boven hebben ontmoet!

Het spreekt wel vanzelf, dat zo'n breuk geen geringe zaak is, veel opschudding veroorzaakt en door families en wellicht ook gezinnen heen snijdt. "Als liefde verandert in haat, is er geen ding zo kwaad" zegt het spreekwoord terecht. In de kerkhistorie komen zulke zaken helaas meer voor en een heling van de eenmaal geslagen breuk komt helaas zelden of nooit voor. Men groeit integendeel van elkaar af, al wordt er nu in 1981, door een of twee generaties later, wat meer genuanceerd over gedacht. In 1930 was de stemming bepaald grimmig, wat blijkt uit een kort artikel "Droeve dingen" in "De Saambinder" van 12 juni 1930. Hierin spreekt de schrijver zijn verbazing uit over de naam Hersteld Verband en trekt een parallel met de groep-Geelkerken, die in 1926 na de bekende Synode te Assen uit de Gereformeerde Kerken trad en dezelfde naam aannam. Er is echter tussen beide kerken nooit enige binding geweest, en ook het verschil in ligging geeft geen enkele aanleiding tot zo'n opmerking.

Op de volgende bladzijde is het interieur van de kerk aan de Boezemsingel te Rotterdam afgebeeld. Ds. D.C. Overduin heeft hier meermalen gepreekt. Het leek ons daarom toepasselijk op deze foto hier te plaatsen.

Het is hier niet de plaats om de geschiedenis van de gemeenten te Sliedrecht en Giessendam uitvoerig te verhalen. We vermelden daarom slechts de voornaamste feiten. Sliedrecht bleef bediend worden door Ds. J. Overduin tot 1957 en daarna enige tijd door Ds. D.C. Overduin Jzn, en zocht en verkreeg in 1962 aansluiting bij de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ds. N. Brandsma werd herder en leraar in 1963. Hij vertrok in 1967 en werd in 1972 opgevolgd door de huidige predikant, Ds. C. den Hertog. Giessendam werd eerst door Ds. D.C. Overduin, later door Ds. J. Overduin pastoraal verzorgd. In 1938 werd de tegenwoordige Oud-Gereformeerde predikant van Ede, Ds. v.d. Poel, er oefenaar, waarna hij in 1939 door de toenmalig eveneens Oud-Gereformeerde, Later Chr. Geref., predikant Ds. M. Overduin werd bevestigd tot herder en leraar. Deze gemeente is nu Oud-Gereformeerd.

Vanaf 1962 was de naam "In Hersteld Verband" dus weinig zinvol meer, maar werd door de enig overgebleven gemeente te Rotterdam toch gevoerd. De gebeurtenissen in die gemeente, voor zover het de jaren 1930-1940 betreft, vormen het onderwerp van het volgende hoofdstuk.

5. De jaren 1930-1940

Zo was dan, helaas, op de classisvergadering van 3 april 1930 de breuk ontstaan en een tweetal gemeenten, Sliedrecht en Giessendam, waren buiten het kerkverband van de Gereformeerde Gemeenten geraakt. Ds. D.C. Overduin bewoonde de pastorie in de laatstgenoemde plaats, maar werd gesommeerd, deze te verlaten. Dit deed hij, en het kerkgebouw werd eveneens verlaten, op bevel. De gemeente van Giessendam kwam daarna in een school bijeen.

Behalve in Sliedrecht en Giessendam was er ook in Rotterdam, waar Ds. D.C. Overduin predikant was geweest, en dus bekend, een groep die zich afscheidde en een beroep op hem deed. Geen beroep in de gebruikelijke zin, gedaan door een kerkenraad, want die bestond vanzelfsprekend nog niet. Reeds vóór de afscheiding hadden sommigen, b.v. op feestdagen, de reis naar Giessendam ondernomen om hem te horen preken, ja zelfs voordien, toen hij nog in Ridderkerk stond, trok hij Rotterdamse hoorders.

Op 29 mei 1930, op Hemelvaartsdag, nam hij afscheid van de gemeente Giessendam, omdat hij het beroep naar Rotterdam had aanvaard. De afscheidstekst was Joh. 20: 17: "Jezus zei tot haar: Raak Mij niet aan want Ik ben nog niet opgevaren tot Mijn Vader; maar ga heen tot Mijn broeders, en zeg hun: Ik vaar op tot Mijn Vader en uw Vader, en tot Mijn God en uw God".

Op zondag 1 juni 1930 vond de eerste dienst in het gebouw "De Eendracht" in Rotterdam plaats. Dit gebouw bevond zich aan de Goudseweg 30. De tekst was toen gekozen uit Ps. 76: 9 en 10: "Gij deed een oordeel horen uit de hemel; de aarde vreesde en werd stil, toen God opstond ten oordeel, om alle zachtmoedigen der aarde te verlossen, Sela". Dit was de tekst waarmee Ds. D.C. Overduin gedurende een slapeloze nacht na de breuk werd getroost.

De volgende weken gebeurden er vele dingen. Er moest vanuit het niets een gemeente worden opgebouwd. Er was geen gebouw, geen geld, geen kerkenraad, alleen een predikant en een aantal personen, die lid wilden worden. Op 5 juni 1930 vond, opnieuw in de 'Eendracht', een eerste vergadering plaats. Er meldden zich 55 leden aan, meest gezinshoofden. Met hun gezinnen mee konden (geschat) 250 à 300 leden worden ingeschreven. We zullen in het vervolg nog zien, uit welke kerkelijke kringen die afkomstig waren. Op deze vergadering werd door Ds. D.C. Overduin een verklaring afgelegd over de gang van zaken bij de afscheiding, waarna br. T. v. Heemst zijn blijdschap uitsprak over de komst van de predikant. Als naam werd aangenomen "Gereformeerde Gemeenten in Hersteld Verband", dit

samen met de gemeenten in Sliedrecht en Giessendam. Aan de Hoge Overheid werd deze nieuwe naam bericht. Er werd voorts gestemd voor het benoemen van ouderlingen en diakenen, waarbij de broeders T. v. Heemst, A.J.de Jong en T. v. Zijl als ouderling en de broeders P. Eland, R.A.de Callaton en M. Veldhoen tot diaken werden gekozen. Allen namen hun ambt aan. Er werd tevens besloten om de grote zaal van het Verkooplokaal aan de Goudsesingel te huren voor de Zondagsdiensten, terwijl in Rotterdam-Zuid zou worden uitgezien naar een gelegenheid voor de weekdiensten.

Op 15 juni 1930 werd de gemeente geïnstitueerd. Dit is dus de "verjaardag" van de gemeente. En werden ook de gekozen ambtsdragers bevestigd. Op 19 juni vond de bevestiging van de predikant plaats. Deze werd verricht door Ds. J. Overduin uit Sliedrecht, met een preek over 2 Tim. 3: 14: "Maar blijft gij in hetgeen gij geleerd hebt, waarvan u verzekering gedaan is, wetende van Wien gij het geleerd hebt". Na de dienst zong de gemeente haar nieuwe predikant de zegenbede uit Psalm 134 vers 3 toe. Op 22 juni deed deze zijn intrede met een preek over Jesaja 3: 10 en 11: "Zegt de rechtvaardige dat het hem wel zal gaan, dat zij de vrucht hunner werken zullen eten. Wee de goddeloze, het zal hem kwalijk gaan, want de vergelding zijner handen zal hem geschieden". De drie punten waren: De Goddelijke roeping van een ware dienstknecht des Woords; de inhoud van de boodschap die hij te brengen heeft; de vrucht of uitwerking van deze boodschap, zowel voor de rechtvaardigen als voor de goddelozen. Een krantenverslag vermeldt dat in zijn inleiding nog eens duidelijk werd uiteengezet, dat geen haat of wrok aanwezig was tegenover hen, die hem kwalijk hadden bejegend. Hij wenste dat hij in vrede zijn arbeid in de gemeente zou mogen verrichten tot heil van zondaren en tot uitbreiding van Gods Koninkrijk.

Na deze preek zijn er nog zeer vele gevolgd in de 16 jaar, die Ds. D.C. Overduin heeft voorgedaan in deze gemeente. Hij nam nooit vakantie en was zelden ziek. We lezen, dat bij uitzondering op 20 februari 1937 een preek moest worden gelezen wegens ongesteldheid van de predikant. Ook de kerkenraad was altijd actief en vergaderde wekelijks, het gehele jaar door. Kennelijk had men toen geen vakantie.

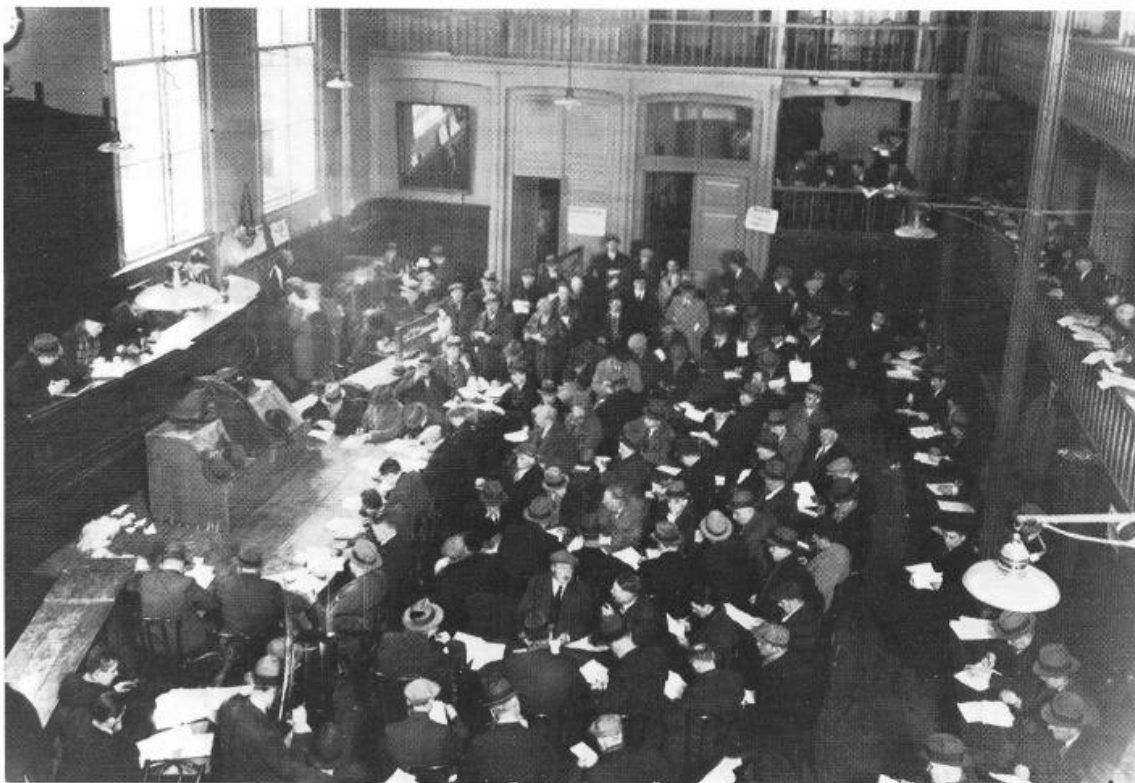
Als woning beschikte de predikant over een vrij huis aan de Boezemsingel 28 (nu Boezemweg geheten) tegenover de veemarkt, voor een huurprijs van fl. 55 per maand. Daar is hij blijven wonen tot de verhuizing naar de Jan van Loonslaan, waarover later meer.

Als plaats van bijeenkomst fungeerde het Verkooplokaal waarin zich een grote en een kleine zaal bevonden, de z.g. monsterzaal. Van beide zalen is op de volgende bladzijden een afbeelding opgenomen. Er was vanzelfsprekend behoefte aan een H. Avondmaalsstel en een doopvont, omdat deze ruimte niet als kerkgelegenheid was opgezet. Een collecte voor

deze artikelen bracht o.m. 2 gouden tientjes op, een voor die tijd grote gave, gezien de grote nood op financieel gebied, waarop we nog terugkomen. De zitplaatsen werden gesplitst, omdat er 'aanstotelijk gedrag' van jongelui was geconstateerd. Deze regel heeft gegolden tot aan het betrekken van het gebouw "Eben-Haëzer" aan de Linker Rottekadehof. Bezwaren tegen het collecteren tijdens de dienst leidden er toe, dat aan de uitgang de gaven werden ingezameld. Een lid bezorgde een orgel, dat in 10 termijnen van fl. 25 moest worden afgelost. We moeten daarbij niet vergeten dat de toen heersende werkloosheid en de lage lonen ook lage collecteopbrengsten met zich meebrachten. De financiële situatie van de kerkenkas was dan ook verre van rooskleurig te noemen.

We vernemen dat er in augustus 1930 fl. 101,20, in oktober van dat jaar fl. 225,86 en op 1 januari 1931 fl. 504,04 in de kerkenkas aanwezig was. Daarvan moest een zaal worden gehuurd, de predikant worden onderhouden en - niet te vergeten - de behoeftige leden van de gemeente, en dat waren er vele, worden ondersteund. Er ging geen kerkenraadsvergadering voorbij, waarop niet één of meer gezinnen kwamen aankloppen voor financiële bijstand. In het boek: "De jaren '30" heeft Dr. L. de Jong een beeld gegeven van de schrijnende sociale nood van die tijd. Soms werd het huisraad van gemeenteleden wegens huurschuld verkocht. Voeding was er wel, maar van onvoldoende kwaliteit, waardoor verpaupering optrad.

Het kwam voor, dat de kerkenraadsleden uit eigen zak geld voorschoten om de lopende kosten te dekken, al hadden ze het zelf ook niet breed. Noodgedwongen moesten de uitkeringen aan behoeftigen zelfs een aantal malen worden verlaagd, ondanks een na veel moeite bedongen verlaging van de zaalhuur. Er werd van week tot week beslist over de mogelijkheden, die de financiële situatie bood; dat hing soms af van de opbrengst van één collecte. Viel de opbrengst daarvan mee, dan kon men weer even vooruit. Viel het resultaat tegen, dan was er een extra collecte nodig, waarbij heel concreet aan de gemeente werd meegedeeld: zoveel is er nodig, wilt U er maar rekening mee houden? Aan de andere kant werd soms, maar niet dikwijls, gezegd: we zijn voorlopig weer gered, een extra offer is op dit moment niet zo hard nodig. We lezen ook, dat ondersteunden soms geld kwamen terugbrengen, omdat ze het niet hadden uitgegeven. Daarbij ging het dan om bedragen van enkele guldens! Zo eerlijk was men dus wel. Misbruik werd via een soort controle bestreden, en kwam gelukkig zelden voor. Er kwam tot ieders verrassing éénmaal een gift van duizend gulden binnen, voor die tijd een zeer groot bedrag. We kunnen ons dit alles nu maar moeilijk voorstellen, want hoewel ook thans de economische omstandigheden niet gunstig zijn, heeft er thans niemand gebrek te lijden, dankzij de sociale voorzieningen. Maar toen werd ook het salaris van de predikant verminderd van fl. 75 naar fl. 60 per week, over inleveren gesproken! Een en ander hield ook in, dat nieuwe leden van de gemeente, als ze daaraan behoefte hadden, niet zeker konden zijn van hulp op financieel gebied. En toch kwamen ze. Niet alleen waren er op elke

kerkenraadsvergadering "armlastigen", maar ook nieuwe ledenaanmeldingen, dikwijls van gehele gezinnen tegelijk. Een aantal daarvan was onkerkelijk en begeerde bij de aansluiting de doop van hun kinderen. Anderen verbrandden de schepen achter zich door over te komen van een gemeente, waar ze wel ondersteuning genoten, iets waarvan ze nu dus niet zeker waren. Daarvoor was dan wel geloofsmoed nodig!

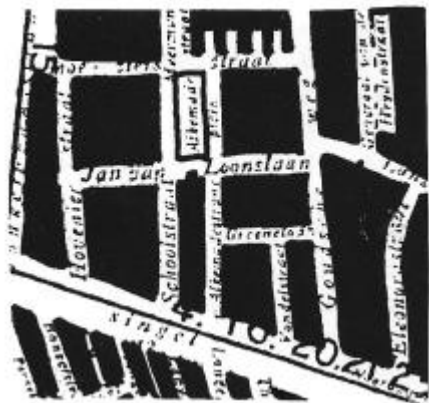
Behalve de aldus groeiende kern van leden waren er ook veel meelevendenden. Soms kwam men jarenlang onder het Woord, zonder de vrijmoedigheid te bezitten om zich aan te sluiten. Kwam men soms na jaren zover, dan voerde de kerkenraad een voorzichtig beleid. Er kan zelfs gesproken worden van een zekere terughoudendheid in deze. Men werd niet zelden verzocht om er nog maar eens goed over na te denken, en kreeg op die wijze b.v. een halfjaar bedenktijd. Veelal volgde dan pas de opneming in de gemeente, in niet zo weinig gevallen gepaard gaande met doop en/of belijdenis.

Toen de gemeente ontstond, had de Gereformeerde Gemeente in Rotterdam alleen kerkgebouwen in Centrum, op Zuid en in IJsselmonde. Een groot aantal leden, van deze gemeenten afkomstig, woonde ver weg en aangezien ze nu genoopt waren naar de Goudsesingel te komen, betekende dat in sommige gevallen niet minder dan 4 uur lopen per Zondag. Oudere leden weten daarvan nog te vertellen. Aan auto's dacht toen nog niemand. Kennelijk was de behoefte aan de prediking zo groot, dat men deze inspanning er wel voor over had. Het valt niet te ontkennen dat we nu gemakzuchtiger geworden zijn.

Het Verkooplokaal was erg bekend. Er vonden vele o.m. politieke bijeenkomsten plaats, soms vlak na Zondagavonddiensten. Bij de revolutiepoging van de bekende Troelstra in 1918 vond er menig heftig debat plaats. De zaal werd echter ook gebruikt voor allerlei gemakzuchtigheden, waarvan de versieringen aan de muren een duidelijk getuigenis aflegden. Dit verdroot Ds. D.C. Overduin in hoge mate, maar hij kreeg troost door de woorden uit Jes. 4 vers 5: "Over al wat heerlijk is zal een beschutting zijn". Hij geloofde stellig, dat hij niet al te lang in deze wereldse sfeer het Woord zou behoeven te verkondigen. Maar voorlopig moest men zich behelpen met wat voorhanden was, en werd de zaal door gemeenteleden wat meer geschikt gemaakt, o.a. met een (gratis) verfbeurt en wat veranderingen aan de verlichting, waardoor hardhorenden via liplezen de prediking beter konden volgen. De catechisaties werden in de week in de avonden gehouden, en door de week was er ook een kerkdienst, aanvankelijk in een zaal aan de Gaesbeekstraat op Zuid, maar later in het Verkooplokaal zelf. Enkele aanbiedingen van andere

vergaderruimten boden geen oplossing. Zo kwam de Gereformeerde kerk aan de Hovenierstraat beschikbaar, maar de overnameprijs van fl. 80.000 vormde een belemmering. Het huren van deze kerk bleek niet mogelijk. Het zou overigens wel geschikt zijn geweest, want er waren 850 zitplaatsen. Een pand aan de Haringvliet was eveneens te duur. Het wijkgebouw van de Ned. Hervormde Gemeente aan de Mathenesserdijk 315 bleek met zijn 350 plaatsen te gering van capaciteit.

Maar er kwam verandering in de situatie, toen op een ledenvergadering op 24 maart 1932 werd gemeld, dat aan de Jan van Loonslaan 18-20 een kerkgebouw te huur was, inclusief een tweetal woningen, voor de niet geringe prijs van fl. 6000. per jaar, met het recht van koop. Dit gebouw was vroeger in gebruik geweest bij de stadszending 'Jerwel' en daarna als pakhuis. Het stond nu leeg, d.w.z. er was geen inventaris aanwezig. Het bood grote voordelen om deze kerk te huren, want in de twee woningen konden zowel de predikant als de koster onderdak vinden. Als bijzonderheid werd vermeld dat deze woningen "geheel zuiver" waren. De kerk was centraal gelegen en er konden 900 personen in plaatsnemen, er was dus ruimte genoeg.

Wie meent, dat de huidige Vrij Evangelische kerk op dezelfde plaats staat, vergist zich. De Jan van Loonslaan ligt nu meer westelijk. De locatie was de tegenwoordige Johan de Meesterstraat.

Er werd besloten om tot huur over te gaan. Het duurde evenwel nog tot 30 Oktober 1932 dat de laatste dienst in het Verkooplokaal werd gehouden. Op 3 november (op een donderdag) werd het nieuwe onderkomen in gebruik genomen. De inwijdingsdienst werd gehouden door Ds. D.C. Overduin met een predicatie over Ex. 33 vers 17: "Toen zeide de HEERE tot Mozes: Ook deze zaak die gij gesproken hebt, zal Ik doen, dewijl gij genade in Mijn ogen gevonden hebt en Ik u bij name ken". Kennelijk was het in gebruik mogen nemen van deze "Tent der Samenkomst" een geliefde uitdrukking van de "oude Leraar", een gebedsverhoring voor hem en de hele gemeente. Op de daarop volgende Zondag, 6 november dus, werd een predicatie gehouden over Psalm 26 vers 8: "Heere, ik heb lief de woning van Uw huis en de plaats van de tabernakel van Uw eer". Het gebouw had een ruim, indrukwekkend

interieur met drie gaanderijen, één lage en twee hoge. Er werden ook hier aparte plaatsen door mannen en vrouwen ingenomen. In de Groenelaan, waaraan het gebouw aan de achterkant grensde, werden de catechisaties gehouden. Er was ook een rijwielbergplaats aanwezig. Aan de voorkant bevonden zich twee ijzeren hekken (alle belangrijke gebouwen bezaten die toen), waarachter twee houten deuren en nog twee zijdeuren. Bij de inrichting van dit gebouw bleek een grote offervaardigheid, terwijl vaklieden de werkzaamheden verzorgden. Stoelen werden gekocht. Er was berekend, dat het met wat offervaardigheid wel te bekostigen viel, maar in 1932 was men kennelijk toch wat te optimistisch geweest. De ergste crisisverschijnselen moesten zich nog openbaren. Er was een wekelijkse collecteopbrengst van fl. 250 à fl. 300, bij ongeveer 900 kerkgangers, dus voor alle diensten samen gemiddeld een kwartje per persoon, wat maar nauwelijks genoeg was om de onkosten te dekken. Er werd toen, evenals nu, zoveel mogelijk in eigen beheer gedaan, om de onderhoudskosten op te vangen. De brs. Paans en v. Haalen wijzigden gratis de verwarming. Er werden lampen gemonteerd, een preekstoel vervaardigd, er kwamen stoelen voor de kerkenraad. Veel geschenken werden aangeboden, zoals een klok en noodlantaarns. Een tweedehands orgel werd aangeboden, n.l. een Hinklerpedaalharmonium voor de prijs van fl. 525. De gemeente in Sliedrecht nam het oude orgel over. Organisten waren in die tijd br. J. Overduin, L.C. Vermeulen, Hitzert, en wat later br. Kropff en br. Pors. Groot was de verontwaardiging van de kerkenraad toen eigenmachtig werd overgegaan tot het aanleggen van een windtoevoer. Een imitatieorgelfront werd aangebracht door de firma Valckx en van Kouteren.

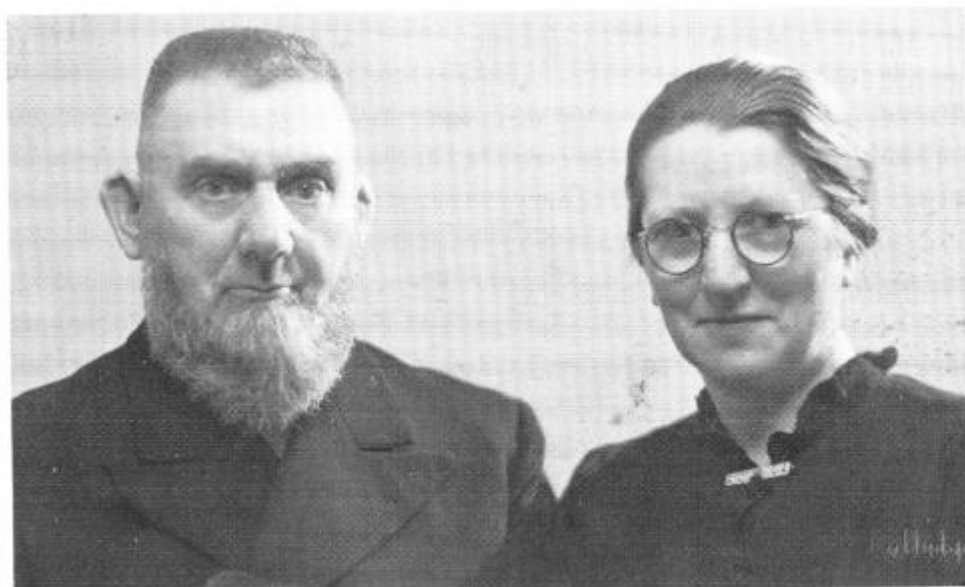
Dat er niets nieuws onder de zon is, blijkt uit klachten over zonoverlast, waarvoor gordijnen nodig bleken. Ramen witten was een goedkopere oplossing. Een verbetering voor dove gemeenteleden was het aanleggen van een doventelefooninstallatie (geen kerktelefoon). Veertien maanden vóór de verwoesting van het gebouw gaf de leverancier daar drie jaar garantie op(!). Er moest voor dit doel wel weer een aparte inzameling gehouden worden, want voor de acht toestellen was de prijs fl. 320, d.w.z. meer dan de wekelijkse collecteopbrengsten. Ze kwamen er evenwel, zoals altijd alles wat nodig bleek er is gekomen. Ook voor de aangrenzende pastorie en kosterwoning werden er voorzieningen getroffen, w.o. een aparte ingang.

Hebben we in het bovenstaande de materiele zaken belicht, nu willen we nog enkele geestelijke zaken belichten. In de wekelijks geheel gevulde kerk kwamen velen jarenlang bijeen, werd het woord verkondigd, de Sacramenten bediend, één en ander met zegen. Maar we lezen ook van rumoer op de gaanderijen, wat "opzichters" nodig maakte. Dat probleem is

tot het in gebruik nemen van "Eben-Haëzer" blijven bestaan. In de weekdiensten heeft Ds. D.C. Overduin vanaf begin maart 1934 tot eind januari 1938, dus bijna 4 jaar lang, geheel Psalm 119 behandeld. Over deze diensten, waarbij velen ook van buiten de gemeente aanwezig waren, wordt nu nog gesproken vanwege het leerzame karakter ervan.

Als we een karakteristiek van de jaren 1930-1940 willen geven, treft ons een aantal zaken. Ten eerste de groei van de gemeente. Ten tweede de grote beslotenheid, die toen overigens bij alle kerken werd aangetroffen. Zo lezen we van een verzoek van de Chr. Geref. Kerk, om samen te werken bij het oprichten van een school. Hierop werd afwijzend gereageerd. Als Prof. Dr. H. Visscher de kerk wil huren voor het uitspreken van een politieke lezing, in het kader van een Nationale Actie, wordt dat eveneens geweigerd. Aan zending werd niet gedacht. De gemeente leidde kennelijk een geïsoleerd bestaan. Er was voor zover we weten, ook geen persoonlijk contact tussen Ds. D.C. Overduin en andere predikanten, laat staan met andere kerkgenootschappen. Nog enkele bijzonderheden uit het leven van de predikant tot besluit. Op 7 augustus 1937 overleed zijn eerste vrouw, Neeltje Ravensberg. Zij werd op 11 augustus op de algemene begraafplaats Crooswijk ter aarde besteld. De begrafenisplechtigheid werd geleid door Ds. J. Overduin uit Sliedrecht, die tot tekst nam, Joh. 17:24: "Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen". Deze tekst vinden we later ook op de rouwkaart van Ds. D.C. Overduin zelf. Na het zingen van Ps. 65: 3 en Ps. 68:2 vond de begrafenis plaats en sprak Ds. D.C. Overduin over de tekst: Job 1:21 "De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen; de Naam des Heeren zij geloofd". De plechtigheid werd beëindigd met het zingen van Ps.106:3, de lievelingspsalm van de overledene. Voorts hield de bedienaar, de heer v. Baalen, nog een toespraak over Ps. 119: 96.

Niet lang daarna trad Ds. D.C. Overduin opnieuw in het huwelijk en wel met mej. W. Boomgaards. De trouwdatum was 11 mei 1938. Bevestiger was Ds. J. Overduin, die preekte over Ps. 109: 28: "Laat ze vloeken, maar zegen Gij". Niet alle gemeenteleden konden hun predikant in dezen volgen; er kwamen zelfs opzeggingen van het lidmaatschap uit voort. Aan de andere kant werd er gul gegeven voor een huwelijkscadeau. Ruim fl. 250 werd er ingezameld. Een tragische bijzonderheid was, dat juist op die dag een muur aan de Valkensteeg omviel, waarbij twee personen omkwamen. Weinigen zullen hebben vermoed, dat er ruim twee jaar later meer muren zouden omvallen en vele honderden mensen gedood. Maar daarmee zijn we al bezig met het volgende hoofdstuk, dat de oorlogsjaren als onderwerp heeft.

6. De oorlogsjaren 1940—1945

De oorlogsjaren zijn aan onze gemeente niet voorbijgegaan, verre van dat. In de mobilisatietijd waren diverse gemeenteleden opgeroepen, w.o. de brs. Boomgaards en Bongaerts. Gelukkig is er niemand in de meidagen van 1940 gesneuveld of gewond geraakt.

Op de Pinksterdagen 12 en 13 mei was kerkgang onmogelijk. De binnenstad van Rotterdam zal vol met zenuwachtige, schietgrage Hollandse militairen. Om de Maasbruggen werd gevochten, waardoor Rotterdam-Zuid geïsoleerd was. Op 14 mei 1940 werd het gebouw aan de Jan van Loonslaan verwoest. Predikant en koster waren daarmee dakloos geworden. Dit lot deelden ze met vele andere gemeenteleden, maar opnieuw had niemand ietsel opgelopen. Ds. D.C. Overduin vond onderdak in de Wandeloordstraat 28, en na enige tijd aan de Bergselaan 86a. De koster, br. de Callafon, betrok daarna het huis in de Wandeloordstraat. We lezen van eerste geldelijke bijstand aan berooide gemeenteleden, voor wat nu onwaarschijnlijk lage bedragen zijn. Met enkele tientallen guldens kon in de allereerste nood worden voorzien. Later keerde de Schade-enquêtecommissie veel hogere bedragen uit op basis van de huurwaarde. Gelukkig waren de boeken met de kerkenraadsnotulen niet in de kerk, daardoor was het mogelijk dit verhaal te schrijven! Wel is het ledenregister verloren gegaan zodat de broeders kerkenraad op pad moesten om de soms verstrooide leden te bezoeken en alle gegevens te noteren. Langs mondelinge weg werd doorgegeven, dat op Zondag 19 mei, dus al op de eerste Zondag na het bombardement, er weer kerkdienst zou worden gehouden, en wel in het gebouw "Geloof en Vrijheid" aan de 1e Pijnackerstraat 102—106. Er is toen gepreekt over de tekst Job 2: 9 en 10: "Toen zeide zijn huisvrouw tot hem: houdt gij nog vast aan Uw oprechtheid? Zegen God en sterf. Maar hij zeide tot haar: Gij spreekt als een der zottinnen spreekt. Ja, zouden wij het goede van God ontvangen, en het kwade niet ontvangen? In dit alles zondigde Job met zijn lippen niet". Het gebouw werd ook wel aangeduid als "het wijkgebouw van Ds. Rutgers". Aan de gevel waren de letters GZAB aangebracht, een verwijzing naar Mattheus 23: 8. Het is hetzelfde gebouw waarin een vijftal "foute" rechercheurs op 18 oktober 1942, dus lang nadat de gemeente elders onderdak had gevonden, een inval deed en daarbij drie verzetsstrijders om het leven brachten. Er was een vergadering van vijf man om over het Spoorwegverzet te spreken, twee van de aanwezigen wisten te ontkomen. De gesneuvelden waren J.J. Hamelink, E. Zwitser en T. v. Est. Een in 1961 aangebrachte plaquette herinnert aan deze gebeurtenis.

Het gebouw was véél te klein en de Bouwpolitie begon bezwaren te maken. Er werd ijverig gezocht om een andere ruimte te vinden. Zo is er overwogen om de Aula van de HBS aan het Henegouwerplein te huren. Ook aan de

Duitse Kerk aan de Zwartepaardenstraat is de prijs opgevraagd. Maar dit alles is niet doorgegaan. Op Zondag 25 augustus, dus na ruim drie maanden in "Geloof en Vrijheid" te hebben vergaderd, werd voor de eerste maal dienst gehouden in de Gymnastiekzaal aan de Boezemsingel 56. Het gebouw heette in de wandeling "De Havelozenschool" en wordt als zodanig vermeld in het boek "De groei van de grote werkstad", door Prof. Dr. P.J. Bouman en W.H. Bouman. Op het hoogtepunt (!) van zijn bestaan telde deze school 350 leerlingen uit de onderste lagen van de Rotterdamse bevolking, vandaar de naam.

Foto 1980.

Ingang.

Luchtfoto van de Koninginnekerk en de Havenlozenschool; beide hebben het veld moeten ruimen voor het bejaardencentrum "Hoppesteyn".

Omdat deze zaal in gebruik was bij de Gymnastiekvereniging Kralingen, moest elke zaterdagavond het kerkmeubilair worden geplaatst en 's maandagsmorgens vroeg weer worden verwijderd. Een heel karwei voor de koster, die daarbij echter hulp ontving van enkele gemeenteleden. Het is verblijdend om te lezen hoe bij de inrichting van dit gebouw spontaan werd bijgedragen, evenals dat aan de Jan van Loonslaan het geval was geweest. Zo werd er door een lid een H. Avondmaalsstel geschonken en door een ander een doopvont. Het meubilair werd bijeen gecollecteerd. De verwarming bestond uit een paar grote kolenkachels. Voor de week, b. v. voor trouwdiensten, moest naar een andere zaal of kerk worden uitgezien. Er zijn in die tijd op allerlei plaatsen huwelijken bevestigd.

Bovenstaande foto toont Ds. D.C. Overduin met zijn echtgenote bij het verlaten van de Ned. Hervormde Noorderkerk (nu ook gesloopt) aan de Jacob Catsstraat, na het huwelijk van br. Weggeman en zr. Pors op 3 september 1940. Ook de Zendingkapel aan de Gerard Scholtenstraat 128 werd dikwijls gebruikt.

Er is nog een vraag geweest van een ander kerkgenootschap naar gezamenlijk gebruik van de Gymnastiekzaal, maar de daardoor nodig zijnde gewijzigde aanvangsuren beletten dit, ondanks de voordelen van het samen betalen van de huur. Overigens werden deze tijden nog al eens verzet: als gevolg van gasloze uren, de verduistering en later de spertijden. Aan het einde van de bezetting werden de Zondagmiddagdiensten 's winters vroeg gehouden. Het is echter nooit voorgekomen, dat de diensten niet door konden gaan, ondanks het regelmatig voorkomende luchtalarm. Een enkele maal is de kerkenraadsvergadering daardoor wel belemmerd. Doorde weekse diensten werden, evenmin als de catechisaties, in de oorlog niet gehouden.

Vanzelfsprekend had de gemeente, die toen vele volwassen mannen telde, ook te lijden van de Duitse dwangmaatregelen. Al spoedig werden mannen opgeroepen om in Duitsland te gaan werken. In de loop der jaren nam hun aantal toe, en de eind 1944 gehouden razzia's werkten daaraan niet weinig mee. Helaas zijn door de verplichte tewerkstelling slachtoffers gevallen: de brs. H. Zwijstra en J. Heuvelman keerden niet terug. Van de laatstgenoemde werd pas in februari 1949 de officiële doodstijding ontvangen. Vele jaren van martelende onzekerheid waren toen al verlopen. Hij is tenslotte herbegraven op de Zuiderbegraafplaats. Ook de in Nederland achtergebleven mannen hadden last van allerlei door de bezetter opgelegde taken. Zo lezen we van een lid, dat bemiddeling verzocht bij het verkrijgen van vrijstelling van Zondagswerk voor de Duitse weermacht, een verzoek dat overigens niet werd ingewilligd. Dit alles was natuurlijk moeilijk en nadelig voor de gezinnen van de betrokkenen, vooral wanneer de man en vader weg moest. Maar een veel zwaarder lot ondergingen onze Joodse landgenoten, die niet alleen werden weggevoerd, maar ook als ongedierte werden afgemaakt, al was dat zeker in het begin van de bezetting niet bekend. Voor sommige categorieën was er een uitweg: gedoopte Christen-joden mochten blijven. Dat gold ook voor onze br. Rippe. Hij is wel even in het kamp Westerbork geweest, maar weer naar huis teruggekeerd. Het verhaal gaat, dat hij zoveel vertrouwen had in Gods bewarende Hand, dat hij een onopgerookte sigaar liet liggen bij zijn vertrek, met de opmerking dat hij die weer zou oproken. Hij is daarin niet beschaamd. Als een beeld van de toestanden in die tijd geven we hier een brief weer, door Ds. D.C. Overduin geschreven aan de scriba, br. T. v. Heemst. Helaas leende deze brief zich wegens het formaat niet voor een directe overname; men lette op de benaming "juffrouw", toen algemeen gebruikelijk.

Gel. Br.

Dinsdag 8 Juni '43

Juffrouw Rippe is bij mij, en heeft bericht van haar gel. man, dat zij moet hebben een fotocopie doopacte; deze moet gestempeld zijn van de Gemeente, waar Rippe lidmaat van is, en onderteekend door de dominee, en daar zij meer papieren moet in orde laten maken, zoo is er vanzelf haast mede; daarom schrijf ik U dadelijk, of het mogelijk is, dat U dit in orde kunt krijgen; als zij het heeft, moet het naar de Joodsche Raad, alhier, en die moet het opzenden aan de Joodsche Raad te Westerbork; U begrijpt in welk een spanning Juffr. Rippe verkeert, want als die papieren in orde zijn is er alle hoop dat Rippe vrijgelaten zal worden.

Nu bij ons alles wel, zulks ook van U allen wenschende.

Zijt met de Uwen

Hartelijk gegroet

Uw liefh. Br. (w.g. D. C. Overduin)

In een tijd, waarin het telefoonbezit nog niet algemeen was, deed men dit soort zaken per brief af. Kennelijk had de predikant geen telefoon, een feit waaraan we nu deze brief te danken hebben.

De maatregelen tegen de Joden in het bijzonder, en de steeds openlijker wordende Duitse terreur wekten uiteraard steeds meer verzet onder het Nederlandse volk. Al ver voor de oorlog hadden sommigen de dreiging van het nationaalsocialisme onderkend. De Gereformeerde Kerken waarschuwden al in 1933 tegen de NSB; later werden leden van deze beweging in die kerken zelfs van het H. Avondmaal geweerd.

Al vrij spoedig na de bezetting in mei 1940 protesteerden vele kerken bij de Rijkscommissaris, Dr. Seyss-Inquart, tegen o.m. het ontslag van Joodse ambtenaren. In de kleinere kerken, zoals de Chr. Geref. Kerken en de Gereformeerde Gemeenten, had men ook met deze kwesties te maken. Ook daar werd al voor de oorlog een afwijzende houding aangenomen. Men zie het boek van G. v. Roon: "Protestants Nederland en Duitsland 1933-1941", blz. 49-52 en 297. Het eens gehoorde verwijt, dat in die kringen aan de Duitsers geen weerwerk werd geboden, is in zijn algemeenheid onjuist. De scheiding pro-Duits, neutraal, anti-Duits, liep door alle kerken heen. We denken aan Prof. Dr. H. Visscher, een van de oprichters van de Gereformeerde Bond, die in zijn geschriften pleitte voor éénwording met Duitsland en antisemitische uitlatingen deed; aan Prof. H.H. Kuijper, een zoon van "Abraham de Geweldige", aan Ds. W. H. v.d. Vaart-Smit, aan W. Laatsman en anderen. Die wellicht uit angst voor het communisme aan de verkeerde kant terechtkwamen. Wellicht heeft behalve deze angst ook het geloof in een Duitse overwinning een rol gespeeld, alsmede een bepaalde theologische opvatting over het ambt der Overheid zulks op grond van teksten als Joh. 19:11 en Rom 13: 1 en 2. Achteraf is wel duidelijk, dat men Hitler en zijn trawanten moeilijk kan beschouwen als "een Overheid, het volk ten goede". Calvin heeft in zijn Institutie, op de laatste bladzijde van het laatste deel, gepleit voor het recht van opstand. Helaas heeft een deel van de Gereformeerde Gezindte, maar niet zij alleen, deze zaken niet juist gezien. Ook in onze gemeente waren er, die niet slechts neutraal wilden blijven, maar de zijde van de onderdrukker kozen. Het omgekeerde kwam ook voor. De latere ouderling M. Bakker heeft voor het verzet gekozen (bij de Geuzen) en wist daarover ook verantwoording af te leggen als een door God gewilde houding. Het heeft hem vele jaren gevangenschap gekost, n.l. van december 1940 tot september 1944. Hij heeft dat alles overleefd en de gemeente nog jarenlang in het ambt gediend.

Behalve de vijand deed ook onze bondgenoot mee aan de vermeerdering van de ellende. Vooral in het begin van de bezetting waren de Engelsen actief in het bombarderen. Op 4 oktober 1941 werd het Lisplein getroffen, waardoor Ds. D.C. Overduin zijn rust in de nachtelijke uren moest missen en de dag erop niet met de broeders kerkenraad kon vergaderen. Later lezen we nog van anderen, die door bombardementen alles kwijtraakten, o.a. op 31 maart 1943 bij de ramp in Mathenesse. In de gemeente zijn door deze bombardementen geen slachtoffers gevallen. Wel was dat het geval bij het neerstorten van een V1, een "vliegende bom", die in de Treubstraat in de Bergpolder het leven benam aan zr. de Loor en twee kinderen. Br. de Loor werkte toen in Duitsland. Dit tragische voorval vond plaats in de z.g. hongerwinter, een nooit te vergeten periode van september 1944 tot mei 1945, waarin erg veel ellende is geleden door gebrek aan voedsel en brandstof. Voor zover bekend is slechts één oude broeder uit de gemeente daardoor omgekomen. Er werd op alle mogelijke manieren geïmproviseerd. Het IKB, het Interkerkelijk Bureau onder leiding van Ds. R. Schippers, de latere hoogleraar aan de Vrije Universiteit, deed al het mogelijke om speciaal de kinderen en de ouden van dagen te helpen. Zo lezen we van de verstrekking van 50 kilo erwtenmeel aan 50 gezinnen, van warme maaltijden voor alleenwonende bejaarden, van het uitdelen van blikjes melk, van het medisch keuren van kinderen van 6 tot en met 14 jaar, van een gratis bouillonuitdeling, en zelfs van 200 kilo soepbenen. De kerkenraad schonk het voor die tijd hoge bedrag van fl. 300 als bijdrage in de dekking van de kosten.

Ook na de bevrijding in de meidagen in 1945 bleef er nog lange tijd gebrek aan kleding en voedsel bestaan. Engeland stuurde eieren, meel, boter en melkpoeder, terwijl er ook kleding kwam. Dat er nog lange tijd schaarste is blijven heersen, blijkt wel uit een brief van br. T. v. Heemst aan een militair in Indonesië, waarin hij meedeelt dat het broodrantsoen is verminderd. Dat was in maart 1947! In onze tijd van welvaart iets om aan terug te denken.

7. De eerste jaren na de oorlog. Ziekte en overlijden van Ds. D.C. Overduin. Opvolging door Ds. P. Overduin

Ongemerkt waren we aan het eind van het vorige hoofdstuk al in de naoorlogse tijd beland. Jaren, waarin in de gemeente weinig schokkende dingen gebeurden, afgezien van de gebeurtenissen in het toen nog met de naam van Nederlands-Indië aangeduide Indonesië. We komen daarop nog terug in een apart hoofdstuk.

Direct na de bevrijding werden de catechisaties weer gestart, en wel volgens de gewoonte van die tijd apart voor de jongens en voor de meisjes. Dit vond plaats in de al genoemde Zendingskapel aan de Gerard Scholtenstraat. Omdat er in de oorlogsjaren geen "lering" was gehouden, waren er grote groepen, mede omdat de gemeente toen groter was dan thans. Ds. D.C. Overduin gaf deze lessen op de hem eigen manier, waarbij "Hellenbroek" als uitgangspunt van de besprekingen diende.

De kerkdiensten werden als tevoren gehouden in de Gymnastiekzaal aan de Boezemsingel, behalve in de week, b.v. bij trouwdiensten. Op 10 november werd zoals gewoonlijk de dankdienst voor gewas en arbeid voor het jaar 1946 gehouden. Die dag was een Zondag. In de morgendienst preekte Ds. D.C. Overduin over de tekst Psalm 68: 20 en 21. "Geloofd zij de Heere; dag bij dag overlaadt Hij ons. Die God is onze zaligheid. Sela! Die God is ons een God van volkomen zaligheid; en bij de HEERE zijn uitkomsten tegen de dood". Sommigen in de gemeente hadden een bepaald voorgevoel, vooral 's avonds, toen de tekst werd genomen uit Filippenzen 4: 6 en 7: "Weest in geen ding bezorgd, maar laat uw begeerten in alles door bidden en smeken met dankzegging bekend worden bij God. En de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, zal harten en zinnen bewaren in Christus Jezus". Dit was de laatste preek van de bij velen geliefde, toen ruim 71 jaar oud zijnde predikant. Een preek, die op velen diepe indruk maakte en werd aan gevoeld als een afscheidswoord van de gemeente. 's Maandags werd hij ziek; later bleek een longontsteking de oorzaak te zijn. Hij had het voorafgaande halfjaar al geleden onder bronchitis. Daar kwam na de crisis nog een middenrifontsteking bij. Op zaterdag 7 december volgde opname in het ziekenhuis Eudokia, waarna in de nacht van 11 december het einde kwam. Op zijn sterfbed heeft de overledene veel mogen getuigen, o.a. met de woorden uit Psalm 119:33 (berijmd) "Gij hebt veel goeds bij Uwen knecht gedaan". Een en ander is uitvoeriger beschreven in het door Ds. P. Overduin samengestelde boekje: "Korte Levensschets", dat in 1948 door J.P. v.d. Tol in Dordrecht werd uitgegeven.

De kerkenraad liet de volgende advertentie in de krant plaatsen:

*Heden ontsliep zacht en kalm in zijn Heere en Heiland
onze geliefde Herder en Leraar DS. D.C. OVERDUIN*

Spreuken 10 vers 7a

De gedachtenis des Rechtvaardigen zal tot Zegening zijn.

Namens den Kerkenraad der Gereformeerde Gemeente (H.V.) te R'dam.

Heden ontsliep zacht en kalm, in volle verzekerdheid des Geloofs,
mijn innig geliefde Man, onze geliefde Vader, Behuwd- en Groot-
vader, Broeder, Behuwdbroeder en Oom

Daniël Christiaan Overduin

Wednr. van N. RAVENSBERG
i.l. Predikant der Ger. Gemeente (H.V.) te Rotterdam.

in den ouderdom van bijna 72 jaar.

Joh.: 17 vers 24a.

Vader! Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij
gegeven hebt; opdat zij Mijne heerlijkheid mogen aanschouwen.

	Uit aller naam:
Rotterdam:	W. OVERDUIN-Boomgaards
Voorburg:	E. C. DE WAAL-Overduin
"	L. DE WAAL
Rotterdam:	J. OVERDUIN
"	A. OVERDUIN-Lagendijk
"	JAC. OVERDUIN
"	J. OVERDUIN-van Gelder
Neder-Hardinxveld:	JOH. OVERDUIN
"	N. OVERDUIN-Boom
Sliedrecht:	H. OVERDUIN
"	M. OVERDUIN-v.d. Vlies
Giessendam:	N. BOOM-Overduin
"	C. BOOM
Sliedrecht:	G. OVERDUIN
"	C. OVERDUIN-v.d. Vlies
"	P. OVERDUIN
"	C. OVERDUIN-Overduin en Kleinkinderen

Rotterdam, 11 December 1946.
Bergschelaan 86 a.

De begrafenis zal worden geleid door den WelEerw. Heer Ds. J. Overduin van
Sliedrecht en zal D.V. plaats hebben in Familiegraf op Zaterdag 14 December
a.s. op de Algemeene Begraafplaats „Crooswijk“ na aankomst in de Kapel te 2.30 u.

Vertrek van het Sterfhuis te 2 uur.

Stichting v. Lijkbez. „Voorzorg“ W. Hagoort Hoflaan 81, Slotstr. 1-3 Tel. 22420 b.g.g. 38336 Rdam

Ds. J. Overduin leidde de begrafenis en sprak in de woning over Joh.14: 1,2 en 3, waarna gezongen werd de hierboven aangehaalde Psalm 119: 33. In de kapel sprak hij naar aanleiding van Handelingen 7:60b: "En als hij dit gezegd had, ontsliep hij". Psalm 138: 3 en 68:2 werden gezongen. Na een woord van de scriba, br. T.v. Heemst, werd tenslotte Psalm 75:1 gezongen. Aan het graf werd een kort woord gesproken door G. Overduin uit Sliedrecht, die tevens alle aanwezigen bedankte. De plechtigheid werd beëindigd met het zingen van Psalm 118:14.

Het graf in vak JJ,nr.3284 op de algemene begraafplaats Crooswijk.

In de kerk was de daarop volgende Zondag een rouwdienst , waarbij geprekeet werd uit Handelingen 20: 25: "En nu zie, ik weet, dat gij allen, waar ik doorgedaan ben, predikende het Koninkrijk Gods, mijn aangezicht niet meer zien zult" . In deze dienst ging een zoon van de overledene, de heer P. Overduin, voor.

Voor de militairen overzee kwam de tijding erg hard aan; ze konden het zich eenvoudig niet voorstellen, dat ze hun oude predikant niet meer zouden terugzien. De weduwe is nog steeds in leven en woont, ruim 90 jaar oud, nog op hetzelfde adres. Helaas kan ze de kerkdienst niet meer bezoeken, maar via de kerktelefoon leeft en luistert zij mee.

Vanaf 17 november 1946 heeft de heer P.C. Overduin, een zoon van Ds. D.C. Overduin, de gemeente gediend. Van beroep onderwijzer en woonachtig in Sliedrecht, had hij al enige jaren geoefend voor een groep personen in

Sleeuwijk, waar toentertijd een "station" van de gemeente van Sliedrecht was gevestigd. Hij was door de kerkenraad van de gemeente van Rotterdam uitgenodigd om in plaats van zijn vader voor te gaan en deed dit door op de bewuste Zondag in de morgendienst te preken over Psalm 23: 1a: "De Heere is mijn herder" en in de avonddienst over vers 1b: "Mij zal niets ontbreken". Voor velen was dit een eerste kennismaking met deze toen 32-jarige broeder.

Vanzelfsprekend kwam de vraag naar de opvolging naar voren. Op Nieuwjaarsdag 1947 werd er na de kerk een mansledenvergadering gehouden, waarop gestemd werd over de vraag: Moet br. P. Overduin worden beroepen of moeten er nog meer kandidaten worden gehoord alvorens tot een beroep over te gaan? Een overgrote meerderheid besloot tot het eerste. Na gedaan onderzoek naar bekering en roeping, met een bevredigende uitslag, werd besloten om hem te beroepen tot herder en leraar van de gemeente, welk beroep door hem werd aangenomen. Op Zondag 12 januari maakte hij deze beslissing aan de gemeente bekend.

Op Zondag 30 maart volgde de bevestiging door Ds. J. Overduin uit Sliedrecht met een predicatie over de tekst 2 Tim. 1 : 13: "Houd het voorbeeld der gezonde woorden, die gij van mij gehoord hebt, in geloof en liefde, die in Christus Jezus is".

In de avonddienst verbond de nieuwe predikant zich aan de gemeente met een preek over Jes. 59:21: "Mij aangaande, dit is Mijn verbond met hen, zegt de Heere; Mijn Geest, die op u is en Mijn woorden, die Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van de mond van uw zaad, noch van de mond van het zaad van uw zaad, zegt de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe".

Zowel het "Rotterdamsch Nieuwsblad" als "De Rotterdammer" besteedden aandacht aan deze bevestiging en intrede. De eerstgenoemde vermeldde alleen het feit, de tweede gaf ook een samenvatting van de preek, die we hier, met de fouten, weergeven (nummer 31-3-1947):

INTREDE DS. P.OVERDUIN BIJ DE Geref. KERK IN H.V.

Ds. P. Overduin heeft Zondag zijn intrede gedaan als predikant bij de Geref. Kerk in H.V. alhier. In den ochtenddienst werd de nieuwe predikant bevestigd door Ds. J. Overduin van Sliedrecht, die een predikatie hield over 2 Tim. 1 : 13.

Des middags hield de nieuwe leraar zijn intrepreek, waarbij hij uitging van Jes.59: 21 : "De Heere zal van Zijn Verbond niet wijken". Het Woord Gods, aldus spr. wordt door wereldsche begrippen verzwakt. De majesteit van God, die het recht in de wereld heeft gebracht door het zoenoffer van Christus, mag niet worden voorbijgezien. Wanneer de

mensch meent, boven de prediking van Gods woord en Gods majesteit te zijn uitgegroeid, is dat dwaze eigengerechtigheid.

Na de predikatie werd Ds. Overduin namens den kerkenraad toegesproken. De gemeente zong ps. 111 : 5 toe.

Zo had de gemeente dan weer een eigen herder en leraar. Pas in oktober 1947 kon hij met zijn gezin, dat toen twee kinderen telde, Daan en Jan (Co is later geboren) zijn huis aan het Pijnackerplein 23a betrekken, een bewijs van de toen nog grote schaarste aan woningen. Een bijzonderheid was in die tijd het bezit van een telefoonaansluiting; ook daarin werd spoedig voorzien. Onze thans geëmeriteerde predikant, destijds in onderscheid met zijn vader "de jonge dominee" genoemd, maar inmiddels zelf ook op leeftijd gekomen, woont met zijn vrouw nog op het zelfde adres.

8. Onze jongens in Indië

In de jaren na de oorlog werden achtereenvolgens de 7 December Divisie en de 2e Divisie naar Indië gezonden. Beide raakten betrokken bij de politionele acties, maar ook zonder die acties was het leven, in het bijzonder op Java, al gevaarlijk genoeg. Van onze gemeente werden 7 dienstplichtigen naar Indië gestuurd, t.w. twee zonen van de familie Batenburg en van de gezinnen Elderkamp, van Haalen, Laurman, Vermeulen en Wielhouwer ieder één.

De scriba, br. T. van Heemst, onderhield de correspondentie, maar ook Ds. P. Overduin schreef al vóór zijn komst naar de gemeente aan hen. Voor zover ze vertrokken waren vóór de ziekte en het overlijden van "de oude dominee", was hij hen natuurlijk onbekend. Vanzelfsprekend kwamen er ook brieven terug, o.m. om te bedanken voor de jaarlijks verzonden Kerstpakketten via de NIWIN. In 1947 lezen we van 6 verzonden pakketten, een bewijs dat er toen 6 jongens in Indië vertoefden. Van de in totaal 7 uitgezonden militairen is er één niet teruggekeerd: P. Wielhouwer (zie foto)

Hij werd in januari 1949 in Indramajoe (Midden-Java) levensgevaarlijk gewond en overleed een paar dagen later op 21-jarige leeftijd aan zijn verwondingen. Van de veldprediker van het 413e Infanterie Bataljon werd de tijding vernomen, hoe hij in vrede was heengegaan, getuigend dat de

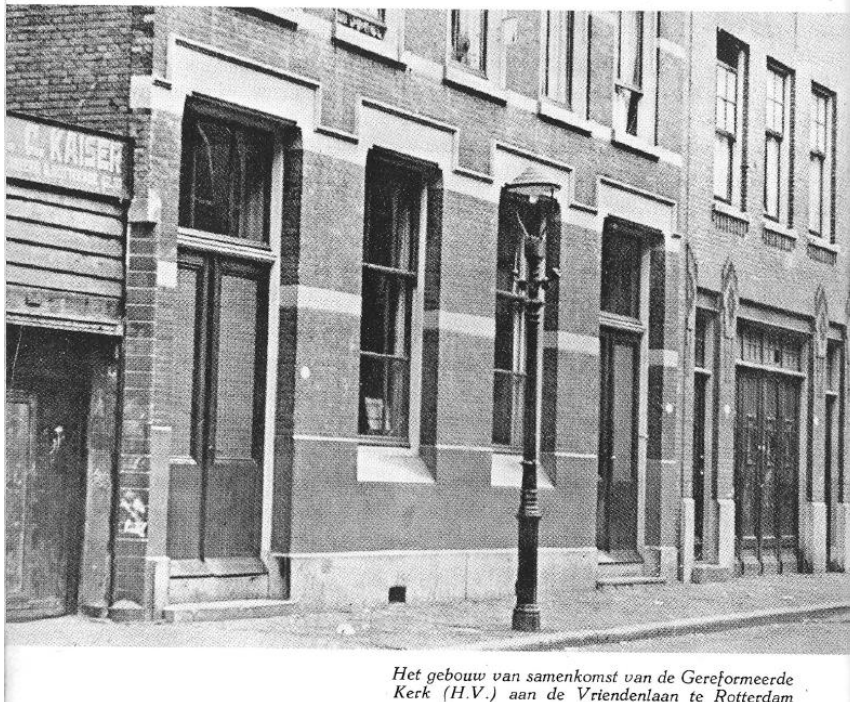
Heere zijn Herder was. Op 15 januari vond de begrafenis met militaire eer plaats. De predikant, bij wie hij chauffeur was geweest, sprak daarbij over Rom. 8:38 en 39, terwijl Psalm 150:1 is gezongen.

De andere militairen zijn na kortere of langere afwezigheid gelukkig allen weer heelhuids teruggekeerde. Als we beseffen, hoevelen ginds zijn omgekomen of levenslang verminkt, is dat een reden tot grote dankbaarheid. Nu, in de 80-er jaren, zijn er weer militairen in den vreemde: het Unifil-bataljon in Libanon heeft zijn bijdrage ook onder ons geëist, als een soort echo van de 50-er jaren, waarbij de merkwaardigheid zich voordoet, dat in één geval het vader en zoon betreft!

9. Het gebouw "Eben-Haëzer"

Het kerkgebouw aan de Jan van Loonslaan was, zoals eerder gemeld, in 1940 verwoest. Van de inventaris kon nog een deel worden geborgen, o.a. de verwarming. Deze werd samen met de kachel verkocht. Aangezien het gebouw gehuurd was, dus geen eigendom van de gemeente was, kon er geen vergoeding worden verkregen, behalve voor de zelf aangebrachte meubels. De schade-enquêtecommissie had in juli 1940 een opgave verzocht van de verloren gegane inboedel. We lezen van een schatting van de waarde van de banken ten bedrage van fl. 3.350, van de verwarming en de verlichting van fl. 5.508,93; van een kleed en een loper fl. 78,29; H. Avondmaals- en Doopstel fl. 320; preekstoel fl. 1.765; orgel fl. 700. Totaal fl. 11.722,22, waarvan om niet vermelde redenen slechts fl. 7.785 werd vergoed, met nog een rente van fl. 907,67. Het is duidelijk, dat er voor dit bedrag, zelfs in die tijd, geen sprake kon zijn van nieuwbouw. De diensten zijn dan ook jarenlang in de Gymnastiekzaal gehouden. In de week werd veel gebruik gemaakt van de zaal aan de Vriendenlaan op nr. 25. Het pand is inmiddels verdwenen. Voorin bevond zich een groot doopvont; daarin werden eertijds volwassenen gedoopt. Het benodigde warme water werd aan de naastgelegen fabriek van Paul C. Kaiser onttrokken. In dit gebouw heeft de bekende Ds. O.J. Buskes nog gepreekt. In het boek: "In de houten broek" geven Felderhof en v.d. Stoep daarover een verslag. Bijgaande foto herinnert eveneens aan die periode.

Exterieur Vriendenlaan 25.

Het gebouw van samenkomst van de Gereformeerde Kerk (H.V.) aan de Vriendenlaan te Rotterdam

Er is aan de gemeente ooit een bouwplaats aangeboden aan het Weenaplein. Ter plaatse bevond zich een stevige betonplaat, die het bombardement had doorstaan en een goedkoop te realiseren nieuwbouw, zonder heien, mogelijk maakte. De oppervlakte van 650 vierkante meter had een flink gebouw mogelijk gemaakt, maar de prijs bleek onoverkomelijk. Een verzoek aan de gemeente Rotterdam om hen te laten bouwen en dan te huren, werd afgewezen.

Na de bevrijding vergaderden we nog steeds aan de Boezemsingel. Van het Adviesbureau Stadsplan kwam de vraag naar eventuele herbouwplannen, maar er was eenvoudig geen geld voor. Op de mansledenvergaderingen werd de vraag naar een eigen gebouw herhaaldelijk gesteld. Kennelijk leefde deze zaak toch wel in de gemeente. Het is Ds. P. Overduin geweest, die al spoedig na zijn komst, op een kerkenraadsvergadering op 17 mei 1947, het idee opperde om over de realisering van de ideeën in de gemeente te gaan nadenken en al op 31 mei werd het principebesluit genomen om een kas voor dit doel te vormen: het "Bouwfonds" was geboren. Elke maand zou er één collecte voor dit doel worden gehouden. De opbrengsten varieerden van maand tot maand, maar bedroegen in de regel toch fl. 400 à fl. 700, een bewijs dat het initiatief weerklank vond. Er kwamen ook regelmatig giften binnen. Een jaar na de instelling van het "Bouwfonds" was er al fl. 10.000 binnengekomen! Een verstandige belegging deed dit bedrag nog groeien.

Er werden ook eerste pogingen tot realisering gedaan. In juli 1949 werd de gemeente Rotterdam van de plannen op de hoogte gebracht. Het antwoord was, dat voor een gebouw met 850 zitplaatsen, dat toen ongeveer het aantal leden was, op 3 à 4 ton aan bouwkosten moest worden gerekend. Regeringssteun werd aangevraagd; het Ministerie zelf vroeg ook naar de omvang van de schade in 1940, maar wees een verzoek in die richting af om de reeds vermelde reden: de gemeente had geen kerk in eigendom gehad. Inmiddels was het al 1950 geworden; er werd nog steeds dienst gehouden in de Gymnastiekzaal, terwijl de catechisaties aanvankelijk aan de Wollefoffenstraat 14, in het gebouw "Martha" werden gehouden, en later in een zaal van de Chr. Geref. Kerk aan de Noordsingel 90. Ze zijn ook nog een tijdlang in de "eigen" ruimte aan de Boezemsingel 56 gegeven.

Begin 1954 kwam er enige schot in de plannen: er kon een al gepland gebouw van 350 vierkante meter worden bestemd voor kerkdiensten. Dit gebouw, waarvan de toekomstige naam "Eben-Haëzer" door de predikant werd bedacht, zou worden opgericht vrijwel op de plaats aan de Jonker Fransstraat waar voor de oorlog de Chr. Geref. Kerk van Rotterdam-Centrum stond.

In dat jaar kwam de zaak ook financieel rond: een gebouw met 400 zitplaatsen kon worden gerealiseerd voor het bedrag van fl. 125.000, waarbij nog kwamen de kosten voor meubilair en preekstoel, fl. 12.000; een oliestookverwarming voor fl. 10.000 en diversen fl. 10.000. Er kwam een Rijksbijdrage van fl. 32.000 en er was in de loop der jaren fl. 50.000 bijeen gecollecteerd, zodat er nog fl. 75.000 moest worden gevonden, wat gelukte middels een hypotheek van fl. 45.000 en een obligatielening van fl. 30.000. De laatste bedragen zouden worden afgelost d.m.v. collecten voor rente en aflossing. In mei 1954 werd het contract voor de bouw getekend en een bedrag van fl. 12.500 vooruit betaald. In december van hetzelfde jaar werd de huur van de Gymnastiekzaal opgezegd, waarna het gebouw op wekelijkse basis werd gehuurd. Er zijn nog wel plannen geweest om dit gebouw te renoveren, maar daar is nooit van gekomen. Op een foto is de sloop ervan afgebeeld.

Broeder M. Kropff helpt bij het slaan van de eerste paal van het eerste eigen kerkgebouw "Eben Haëzer".

Het domineesgezin bij de eerste steen-
legging: Mevr. Overduin, Ds. Overduin, Jan,
Co en Daan.

De gedenksteen met de fout gespelde naam: Cristiaan i.p.v. Christiaan

Op zaterdag 6 november 1954 om 3 uur 's middags, we werkten toen nog op zaterdag, vandaar het tijdstip, was een groot moment aangebroken: toen legde de oudste zoon van de predikant, de naar zijn grootvader vernoemde Daniel Christiaan Overduin, op 11-jarige leeftijd de eerste steen van "Eben-Haëzer". De belangstelling was zeer groot. We ontleen aan de krant het volgende bericht:

EERSTE STEEN KERKGEBOUW GER.GEM. IN HERST. VERB.

Temidden van een grote kring van belangstellenden heeft het zoontje van ds. Overduin, Daan Overduin, Zaterdagmiddag de eerste steen gelegd voor het nieuwe kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband aan de Jonker Fransstraat. Onder de belangstellenden bevonden zich vele lidmaten van de gemeente, ouderlingen en diakenen.

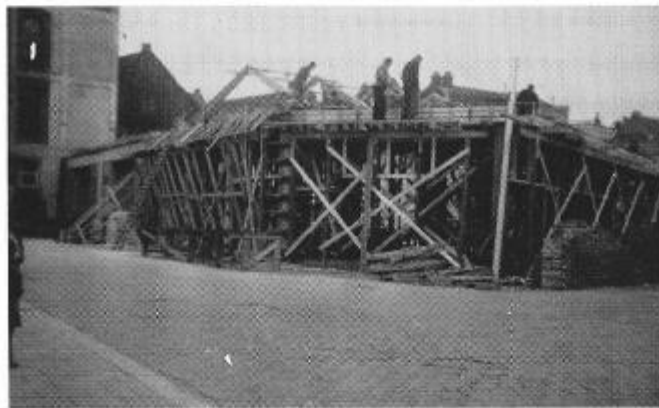
Na het leggen van de eerste steen sprak ds. P. Overduin in een kort woord zijn blijdschap uit over dit gebeuren, waarin hij o.m. zei, dat het hem verheugde in de nabije toekomst een eigen kerkgebouw te bezitten.

Vele bezoekers kwamen hierna de predikant gelukwensen met dit heugelijke feit. Het kerkgebouw der Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband zal eind Januari voltooid zijn; men zal dan beschikken over een kerkgebouw, dat aan de eisen der moderne architectuur zal voldoen.

Tot die tijd komen de kerkgangers van de gemeente nog bijeen in het zaaltje aan de Boezemsingel.

De in het krantenbericht optimistisch gestelde datum van januari 1955 kon, zoals meestal het geval is, niet worden gehaald. Het in prefab-elementen opgetrokken gebouw werd pas in mei van dat jaar in gebruik genomen. De firma Zoon was de bouwer.

Wat voor en na bleek, als altijd: Wanneer er behoefte was aan financiën, kwamen die er ook. Een collecte voor het interieur bracht ruim fl. 27.000 op, zodat de benodigde som bijna werd opgehaald. Er werden diverse kerken bezocht om een geschikt model voor de kerkbanken te vinden. Een commissie, bestaande uit vakmensen, hield toezicht bij de bouw. Zo ging het werk gestadig voort en groeide de spanning in de gemeente. Immers, men had al 15 jaar zich moeten behelpen en nog nooit een eigen gebouw bezeten! Gepensioneerde gemeenteleden gingen dikwijls een kijkje nemen bij de vorderingen.

In februari 1955 werd de koopacte getekend en op 26 mei 1955 was het dan zover: de feestelijke in gebruikneming, onder grote belangstelling. Er mochten niet meer dan 500 personen worden toegelaten, en alle plaatsen waren dan ook bezet, toen Ds. P. Overduin de kanselbijbel, in het nu verlaten gebouw plechtig gesloten, even plechtig opende en preekte over de tekst "Wij zegenen U uit het huis des Heeren" (Psalm 118 vers 26b). Na de dienst werd het woord gevoerd door ouderling W. Elderkamp en br. K. Visser uit Sliedrecht. Tevens werd een oorkonde voorgelezen.

In dit gebouw werd ook, voor het eerst, het niet meer gescheiden zitten van mannelijke en vrouwelijke gemeenteleden ingevoerd. In de tot nog toe gebruikte kerkgebouwen was er regelmatig stoornis, doordat de jeugd op de gaanderijen zich niet altijd ordelijk gedroeg. Door het samen plaatsen van de gezinnen werd dat nu voorkomen. Tevens waren de zitplaatsen in principe vrij, maar al gauw had iedereen zijn eigen, vertrouwde plaats.

In de zomer kon het wel eens goed warm zijn; allerlei maatregelen, zoals het aanbrengen van ventilatoren, het wit verven van de dakramen en zelfs het aanbrengen van speciaal glas, hielpen weinig. We moeten bedenken, dat het gebouw aanvankelijk was bedoeld om er een veel kleiner aantal personen in onder te brengen. Een afdoende oplossing voor dit probleem is nooit gevonden. Toch hebben we vele goede jaren in dit gebouw doorgebracht; bijgaande foto geeft duidelijk het wat knusse karakter weer, waarop in het krantenbericht werd gezinspeeld. Helaas stond het gebouw in een volksbuurt, en overlast van de zijde van de jeugd kwam regelmatig voor, zodat zelfs de politie er soms aan te pas moest komen.

Interieur "Eben Haezer" aan de Linker Rot-
tekadehof 30.

In de periode omstreeks 1970 placht men oude stadswijken in zijn geheel te slopen en daarna een nieuwe bebouwing te realiseren. Tegenwoordig wordt ook wel gerenoveerd. In december 1968 werd er bericht ontvangen van de Dienst Stadsontwikkeling, dat vanwege een sanering het gebouw "Eben-Haëzer" zou moeten verdwijnen. Voorgesteld werd het gebouw aan de Gemeente Rotterdam te verkopen. Dat zou wel een flink bedrag opleveren, maar daarmee was nog geen ander gebouw gevonden. Huren van een kerkgebouw van een andere kerkelijke gemeente was minder aantrekkelijk, omdat dan genoeg zou moeten worden genomen met ongunstig vallende aanvangstijden. Er werd druk gezocht naar een geschikt eigen gebouw, tweemaal was er schijnbaar een gelegenheid. De R.K. kerk aan het Bosje kwam beschikbaar, maar de prijs van 1 miljoen gulden was de reden, dat de koop daarvan niet doorging. Ook de Nieuwe Noorderkerk aan de Snellemanstraat, die door de Gereformeerden was verlaten en door de firma van Gent werd gebruikt als opslagruimte voor bromfietsen, werd bezichtigd, waarbij zulke ernstige gebreken werden geconstateerd, dat ook dit gebouw niet geschikt was, temeer omdat het opknappen 50.000 à 100.000 gulden zou hebben gekost. Tenslotte werd de Jeruzalemkerk gevonden en ook aangekocht; hieraan is een apart hoofdstuk gewijd.

Op Zondag 11 september werd de laatste dienst gehouden in "Eben-Haëzer". Het gebouw heeft nog jaren dienst gedaan als dagverblijf voor daklozen, als dependance van de al bestaande inrichting met dit doel aan de van Speykstraat. In december 1980 viel het onder de slopershamer. Het meubilair was bij het vertrek verkocht aan de Gereformeerde Gemeente in Oud-Beijerland. Het doopvont is nog in ons bezit. Het orgel kan stof leveren voor een interessant verhaal. De hier volgende gegevens zijn ontleend aan een bijdrage van br. B. Elderkamp.

In de gymnastiekzaal was er een drukwindharmonium van Frans model, waarop de brs. J. Overduin, C. v. Heemst en Abr. Vermeulen speelden. Er is verschillende malen een zaalorgel aangeboden, maar men oordeelde terecht dat een eigen gebouw voorrang moest hebben. Op een ledenvergadering staakten de stemmen, toch wel een bewijs dat er werd uitgekeken naar een "echt" orgel. Toen het gebouw "Eben-Haëzer" in gebruik werd genomen, werd er een mechanisch sleepladenorgel met 12 stemmen en 1 klavier en pedaal overgenomen. Hiermee had de gemeente voor het eerst de beschikking over een pijporgel, dat een zeer avontuurlijke reis door ons land achter de rug had. Het heeft ooit in Zwolle gestaan, is vandaar naar Arnhem verhuisd, daarvandaan weer naar Lisse, en tenslotte naar Ridderkerk. De prijs bedroeg fl. 3.600. Het werd boven de preekstoel aangebracht. Op de foto van het interieur is het duidelijk afgebeeld. Wat voor de kerk gold op een warme Zondag, was ook daar boven waar: de

temperatuur was in feite ondragelijk. Het orgel had een erg mooie klank. Tot 1963 heeft het dienst gedaan, en werd toen vervangen door een orgel, afkomstig uit de voormalige Geref. Kerk aan de Delftweg in Overschie. Bij die gelegenheid werd ook de speeltafel achter in de kerk geplaatst. Het oude orgel kwam in handen van de huidige organist, br. B. Elderkamp en br. J. Karels. De laatstgenoemde verbouwde het geheel tot een huispijporgel met 2 klavieren en 1 pedaal. Tenslotte vond het een plaats ergens in Friesland, waarmee voorlopig aan de omzwervingen een einde kwam.

Toen het gebouw "Eben-Haëzer" verlaten werd, werd het orgel verkocht aan 2 kerkgenootschappen in Barendrecht, waarbij het geplaatst werd in de Groen van Prinstererschool aldaar. Daar beleggen zowel de Vrijgemaakten als de Gereformeerde Bond hun Zondagse kerkdiensten.

Br. A. Vermeulen achter het orgel in het gebouw "Eben Haëzer".

10. Het gemeenteleven van 1947 tot 1978

Dit hoofdstuk betreft de lotgevallen van de gemeente in de jaren vanaf de komst van Ds. P. Overduin tot aan zijn ziekte in 1978, waardoor de gemeente zo niet herderloos werd, dan toch wel in moeilijkheden geraakte. De daarna volgende ontwikkelingen worden in een ander gedeelte behandeld.

In de vermelde periode heeft Ds. P. Overduin zijn taak volledig mogen verrichten, en daarom is deze tijdsindeling ook gekozen. Weliswaar is hij door ziekte verschillende malen verhinderd geweest om zijn ambtelijke werk te doen, maar hij mocht daarvan steeds weer herstellen.

Wat valt er nu te vertellen over deze jaren? We laten zo dikwijls onze aandacht bepalen door uiterlijke zaken die, hoe belangrijk op zichzelf ook, toch in wezen niet het "echte" leven van de gemeente raken. We bedoelen met die uiterlijkheden zaken als de nieuwbouw en de overname van de Jeruzalemkerk, waarover later meer. We bedoelen met het echte leven al het ambtelijke werk, de prediking voorop, maar ook de huis-en ziekenbezoeken (die hadden de grote aandacht en toewijding van de predikant), de catechisaties, de weekdiensten, de bediening van de Sacramenten, enz. In de regel staan we er niet bij stil, dat dit alles geen gewone, vanzelfsprekende zaken zijn, zeker geen dingen waar we recht op hebben, maar een voorrecht. En we zijn dan ook al gauw geneigd om te murmureren als in de "normale" gang van zaken een belemmering optreedt.

In die jaren is het kerkelijk leven zijn gang gegaan. Er werden kinderen geboren en gedoopt, ze gingen naar de catechisatie, deden belijdenis, kregen verkering en trouwden, kregen op hun beurt weer kinderen, enz. Velen in de gemeente hebben dit zo ervaren. Er stierven ook gemeenteleden, gelukkig veelal op middelbare of hoge leeftijd, die elk jaar op de laatste bijeenkomst van de gemeente op Oudejaarsavond werden herdacht. Sommigen hadden een langdurig ziekbed, anderen stierven plotseling. Het ziekenbezoek en de begrafenissen behoren alle tot het ambtelijke werk, evenals de veel minder de aandacht trekkende activiteiten als de vergaderingen, enz. Soms werd de gemeente opgeschrikt en bij de broosheid van het leven bepaald door een plotseling sterfgeval, maar soms ook verblijd door bijzondere uitreddingen. Het onderling meeleven in bijzondere omstandigheden is altijd een sterk punt geweest. We noemen bijvoorbeeld slechts enkele voorvallen uit de vele: het vertrek en de terugkeervan de familie Batenburg, de hartoperatie van Andre van Voorden, aan het ongeluk dat Nelleke van Gelder overkwam, gevolgd door de geslaagde operatie, enz. De onderlinge band werd dan ter dege ervaren.

In de periode die we nu beschrijven, vallen verder enkele zaken op, zoals de toenemende welvaart en de veel meer open houding ten aanzien van medechristenen in andere kerken, vergeleken met de eerder beschreven periode. Om met het eerste te beginnen, de vervoersmiddelen werden geleidelijk aangepast aan de toegenomen inkomsten en de gestegen behoeften. In januari 1949 kreeg de predikant een nieuwe fiets aangeboden. In 1957 gevolgd door een Solexbrommer. Eind 1959 wordt voorzichtig het idee geopperd om een auto aan te schaffen, maar een nieuwe bromfiets plus leren jas was kennelijk toch voordeliger. Uiteindelijk werd toch een tweedehands Volkswagen gekocht, waarbij wel wordt bepaald dat die op de Zondag zo weinig mogelijk zal worden gebruikt; de kleur ervan wordt door enkele vakkundige gemeenteleden in stemmig zwart veranderd. In 1965 kwam er een nieuwe Volkswagen, 3 jaar later gevolgd door een DAF33, die op zijn beurt weer werd opgevolgd door een model 46 en nog weer later door een type 55. Een en ander illustreert de toegenomen welvaart, waardoor de gemeente om dit alles op te brengen het geld bij kon dragen. De gemeente gaat dan ook zelf over tot het aanschaffen van een auto, en de in een vorig deel geschetste sociale nood behoort tot een vergeten verleden. Het tweede belangrijke aspect is de veel grotere samenwerking met anders kerkgenootschappen, en de ermee gepaard gaande bereidheid om in allerlei noden de helpende hand te bieden. Dit laatste werd uiteraard mede bevorderd door de grotere financiële armslag, veroorzaakt door de invoering van allerlei sociale uitkeringen. Met name de bejaarde gemeenteleden profiteerden daarvan.

Nu heeft de gemeente nooit in een strikt isolement geleefd t.o.v. andere kerkgenootschappen. Er waren allerlei contacten met andere zelfstandige groepen in het land. In een later stadium groeiden de contacten. Voor wat betreft de vrije groepen noemen we de gemeente van Ds. Willemstein in Rotterdam-Zuid, Ds. IJsselstein te Apeldoorn, Ds. Jongejan te Dordrecht en de daarmee verbonden gemeente te Oud-Beijerland. In de Oud-Gereformeerde Gemeente aldaar preekte ooit de latere Chr. Geref. Ds. M. Overduin. Een enkele maal vond zelfs kanselruil plaats. Met de bovengenoemde gemeenten te Dordrecht en Oud-Beijerland hebben jarenlange contacten op kerkenraadsniveau bestaan, in de vorm van samensprekingen over theologische onderwerpen. We denken verder aan preken van Ds. v. Minnen te Delft bij ziekte van de eigen voorganger, evenals die van Ds. Oosterom uit de vrije gemeente in Tiendeveen-Nieuw Balinge in Drente. En niet in de laatste plaats vermelden we de vele diensten, ons bewezen door de voorganger van de Hervormd-Gereformeerde Gemeente te Hilversum, waaronder preekvoorziening, huwelijken en begrafenissen. De neef van Ds. P. Overduin, Ds. D.C. Overduin Gzn. zijn we in deze veel dank

verschuldigd. Hij heeft ook enkele malen het H. Avondmaal bediend in onze gemeente.

Een meer zakelijk contact bestond met de Gereformeerde Gemeente in Nederland, die op biddagen en op dankdagen het kerkgebouw huurde. Dat gebeurde soms ook bij andere gelegenheden zoals bijeenkomsten van de Gereformeerde Bijbelstichting. De contacten met de Chr. Geref. Kerken betroffen bijwonen van de bevestiging en uitzending van Ds. N. Rebel als zendeling in een dienst in juli 1962 in de Rehobothkerk aan de Noordsingel. Deze werd geleid door Ds. A. Bikker. In 1973 werd Ds. A. Rebel in dezelfde kerk tot predikant bevestigd door zijn vader, de welbekende bejaarde Ds. J. Rebel. Onze kerkenraad was uitgenodigd en aanwezig bij deze plechtigheid.

Ook met de Gereformeerde Gemeenten werden connecties aangegaan. Als Ds. Baaijens in 1974 zijn intrede doet in de Sionkerk in de Prins Alexanderpolder, is er een afvaardiging van de kerkenraad bij aanwezig, evenals bij de intrede van Ds. Honkoop in 1975 de gemeente in Rotterdam-Centrum.

Via de collecten voor de zending was er allang contact. Elke Pinksterzondag werd daarvoor ingezameld, waarbij beide genoemde kerkgenootschappen de helft van de opbrengst ontvingen. Al in 1953 lezen we van een briefwisseling met Prof. Wisse, die bedankte voor een bijdrage onzerzijds. Als Prof. v.d. Schuit overlijdt, die dit werk over had genomen, is er een blijk van medeleven van onze gemeente.

Landelijke en plaatselijke zendingsdagen werden bezocht, waarbij Ds. P. Overduin soms als gastspreker fungeerde. We herinneren aan bijeenkomsten in Vlaardingen en in Slikkerveer (het Electropark). De bekende zendingspredikant Ds. A. Bikker heeft diverse malen lezingen met dia's over het zendingswerk gehouden, waarbij onze gemeente belangstelling toonde. Ook de zendingsdagen uitgaande van de Geref. Gemeenten werden bezocht. Deze zending is later begonnen, maar heeft een sterke uitbreiding ondergaan. Met de heer Polder van het zendingsbureau waren er steeds goede contacten.

In al deze en andere activiteiten behield de gemeente een eigen karakter en oordeel. Als dan ook in 1972 de actie "Kom over de brug" wordt opgezet, omgeven met veel reclame, wordt besloten daaraan niet mee te doen, maar wel te collecteren en de opbrengst te verdelen onder de zending van de Geref. Gemeenten, de Chr. Geref. Kerken en de Geref. Bond in de N.H. Kerk. Met de Spaanse Evangelische Zending is er al vele jaren contact. In 1964 werd daarvoor de eerste maal ingezameld, en het is de gewoonte gebleven om de helft van de bid- en dankdagcollecten voor dit doel te bestemmen. Kinderbijbelacties werden meermalen gesteund.

De gemeente heeft zich altijd milddadig getoond wanneer er nood te lenigen viel. Vele doeleinden zijn financieel gesteund, maar een paar uitschieters zijn wel de moeite waard om te vermelden. Zo is er na de watersnoodramp in 1953 het voor die tijd grote bedrag van fl. 1.753 bijeengebracht. Een collecte voor vluchtelingen uit Hongarije, dat in 1956 door Rusland werd overvallen, leverde fl. 600 op. Voor Israël is in 1962, 1967 en 1973 (na de oktoberoorlog) gecollecteerd. De laatste collecte bracht fl. 2.500 op. Er is ook grif geofferd voor India (Brood voor het hart), Bangladesh, Vietnam en Pakistan. Het ICCC werd enkele malen gesteund. Instellingen van barmhartigheid zoals Bartimeus, Myosotis, Sonneheerdt werden jaarlijks met een gift bedacht, evenals Effatha. Het Protestants Interkerkelijk Thuisfront, het Bijbelinstituut te Heverlee (in België) en de Gideons (een Bijbel in elke hotelkamer) zijn enkele andere instellingen, die regelmatig een bijdrage ontvangen. Ook hier werd en wordt geselecteerd. Zo ontving Youth for Christ b.v. geen steun.

Uit een en ander blijkt niet alleen de toegenomen welvaart, die daadwerkelijke steun mogelijk deed worden, maar ook de sterk gestegen belangstelling op allerlei gebied.

Vanzelfsprekend werd ook deelgenomen bij de oprichting en inrichting van bejaardenhuizen van diverse richtingen. We noemen slechts Rehoboth in de Prins Alexanderpolder, Koningshof in Zuid en Helga. Steeds meer bejaarden, en zoals we nog zullen zien zijn er vele in de gemeente, trekken naar deze tehuizen, omdat de oude gewoonte om ouders tot hun levenseinde bij hun kinderen te laten inwonen, helaas door de kleinere woningen niet meer kan worden gehandhaafd. Daarmee is het ook nodig geworden om, als ze daartoe tenminste nog in staat zijn, ze op de Zondag op te halen en na afloop van de dienst weer thuis te brengen. Jarenlang heeft br. v. Haalen met een Volkswagenbusje het zijne daartoe bijgedragen, totdat zulks om financiële redenen niet langer mogelijk bleek. In de door de benzineschaarste veroorzaakte autoloze zondagen, eind 1973, werd een oplossing gevonden. Want voor kerkgangers werd vrijstelling verleend, al ging dat niet altijd zonder moeite. Zie de afgebeelde briefkaart met het negatieve antwoord.

RIJKSVERKEERSINSPECTIE

district **ZUID-HOLLAND** Datum postmerk

Naar aanleiding van Uw verzoek ter verkrijging van een ontheffing van het week-eindrijverbod voor het/de motorvoertuig(en) kenteken

~~XXXXXX~~ 92-59 Te. vervoer van invalide naar en van kerk toegestaan.

moet ik U mededelen, dat aan Uw verzoek niet kan worden voldaan op grond van de daartoe vastgestelde voorschriften.

Stempel R.V.I. De Rijkshoofdinspecteur van het Verkeer

form. BA 43 - 105142*

In de beschreven periode vielen ook enkele jubilea. De gemeente bestond in 1955 vijftig jaar, wat op 15 juni werd herdacht in een bijzondere kerkdienst, waarbij werd gepreekt over de tekst uit Micha 6 : 5b "en wat geschied is van Sittim af tot Gilgal toe, opdat gij de gerechtigheid des Heeren kent". Het gebouw "Eben-Haëzer" was toen nog maar kort geleden in gebruik genomen. We ontleen aan een verslag in De Rotterdammer het volgende: *"Wij mogen God ootmoedig danken voor de gunsten, die Hij ons de afgelopen jaren heeft geschonken. Door Zijn genade mocht onze gemeente kennismaken van Zijn grote daden, zo zei Ds. Overduin, die hierna nog nader inging op de verbondstrouw en de barmhartigheid, zoals daarover in de Bijbel wordt gesproken. Met grote aandacht luisterden de vele aanwezigen naar deze predicaatie".*

Op 18 maart 1967 werd het 25-jarig huwelijk van het domineesechtpaar gevierd met een receptie in de Rehobothkerk aan de Noordsingel. Tragisch was het, dat br. W. Elderkamp op de thuisreis een hartaanval kreeg en overleed, wat een schaduw wierp op deze heugelijke dag.

In 1970 werd het 40-jarig bestaan van de gemeente herdacht. Hierbij was een aantal genodigden uit Hilversum, Dordrecht en de zuster gemeente uit Sliedrecht aanwezig; deze laatste was inmiddels overgegaan naar de Chr. Geref. Kerken.

Op 29 maart 1972 herdacht Ds. Overduin zijn 25-jarig ambtsjubileum. Na een preek over de tekst: "Maar Ik zal in het midden van u doen overblijven een ellendig en arm volk; die zullen op de Naam des Heeren vertrouwen" (Zefanja 3:12), werd aan de predikant en zijn echtgenote een reis naar Israël aangeboden. Een interview in de Havenloods van 23 maart 1972 is een lezenswaardig stuk!

Foto genomen bij het 30-jarig ambtsjubileum op 30 maart 1977.

Het 30-jarig ambtsjubileum werd in 1977 herdacht met een drukbezochte receptie op 30 maart. Tot zover de jubilea. We willen dit hoofdstuk besluiten met het noemen van enkele trouwe medewerkers op de achtergrond, die in deze periode de gemeente dienden. Br. R.A. de Callafon heeft aanvankelijk in een bijbaan, later in volle dienst, de gemeente als koster gediend in het gebouw aan de Jan van Loonslaan, de 1e Pijnackerstraat, de Boezemsingel en ook nog enige jaren in "Eben-Haëzer". In 1957 herdacht hij zelfs zijn 25-jarig jubileum, dat op 4 november werd gevierd. In februari 1958, dus kort daarop, overkwam hem een verkeersongeval, waardoor een plaatsvervanger nodig was. Br. P(aul) v.d. Waal, die al vanaf 1949 hulp had verleend, nam het werk over, totdat br. L.C. Vermeulen in zijn plaats kwam. Een koster in volledige dienst hebben we na br. de Callafon nooit meer gehad. In 1964 nam br. A. Noordegraaf het werk over, geholpen door J. Noordegraaf, zijn zoon. In 1967 werd br. M. v. Gelder onze koster. Hij werd bijgestaan door de inmiddels van ons weggenomen br. Terreehorst. Br. J. Noordegraaf werd hulpkoster, tot hij in 1974 het volledige kosterschap op zich nam en br. H.J. Vermeulen Lzn. hulpkoster werd. Ietwat vooruitlopend

op een volgend hoofdstuk vermelden we reeds hier, dat br. Noordegraaf in 1979 zijn lidmaatschap opzegde en werd opgevolgd door br. H. Harreman, die sindsdien, daarbij bijgestaan door zijn echtgenote, als koster fungeert. Alle genoemden zij hierbij hartelijk dank gezegd voor hun vele goede werk.

11. De Jeruzalemkerk

Toen in de jaren voorafgaand aan de eeuwwisseling het aantal inwoners van Rotterdam sterk groeide, en nieuwe woonwijken ontstonden was er ook behoefte aan nieuwe kerkgebouwen. Van de nieuwe bewoners was geen klein deel afkomstig van de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden. En onder hen bevonden zich vele Gereformeerden. Tot op de dag van vandaag is nog op te merken dat een doorsnee-Rotterdammer anders, meer behoudend van aard, is dan een gemiddelde Amsterdammer. De levensstijl is, hoewel nu een sterke afbrokkeling aan de gang is, nog gestempeld door de meer orthodoxe opvattingen van deze "import".

De kerkelijk meelevende nieuwe bewoners spreidden een bewonderenswaardige offervaardigheid ten toon. Prof. Dr. P.J. Bouman en W.H. Bouman vermelden in hun Boek: "De groei van de grote werkstad", dat in een bestek van ongeveer 10 jaar niet minder dan 7 Gereformeerde kerken werden gebouwd. In Kralingen waren er zelfs 2 verrezen, aan de Avenue Concordia en aan de Jeruzalemstraat 25. Op 1 december 1903 werd de bouw van deze kerk gegund aan de fa. van Loon tegen de inschrijfprijs van fl. 39.449. De grondprijs was fl. 12.000. Op de plaats waar de kerk verrees was vroeger een buitengoed geweest met de naam "Jericho". De architect was de heer Coupijn. In januari 1904 werd al de eerste steen gelegd en op 10 februari de hoeksteen en wel door de bekende Ds. S(amuel) Oudkerk. Deze steen, wellicht bij velen onbekend, bevindt zich in de linker buitenmuur bij de fietsenstalling.

De officiële opening vond plaats op 15 augustus 1904. Naar verluidt zong de gemeente haar predikant Ps. 99:5 toe (ook was Samuel op Gods hoog bevel), toen hij de kansel beklom. Het kerkgebouw is jarenlang in gebruik geweest en we mogen aannemen dat zowel het benedengedeelte als de gaanderijen goed bezet waren. Bij een verbouwing in 1952-1953 is het inwendige nogal gewijzigd. Door de ontvolking van de oudere stadswijken en het feit dat er weinig of geen kerkgangers in de plaats van de vertrokkenen kwamen, werd de Jeruzalemkerk aan het eind van de zestiger jaren overbodig. Toentertijd waren de nieuwgebouwde Oosterkerk, die na de oorlog de afgebrande kerk aan de Goudseweg verving, alsmede de kerk aan de Avenue Concordia en het gebouw Pro Rege nog in gebruik. De Jeruzalemkerk was al in optie genomen door een Amsterdamse tapijthandelaar om als opslagruimte te gaan dienen. De Gemeente Rotterdam gaf er evenwel de voorkeur aan om het gebouw de bestemming van kerk te laten behouden.

Op 18 augustus 1969 bezocht de kerkenraad de kerk, die fl. 175.000 zou moeten opbrengen. Waarbij ze constateerde dat de consistorie te klein was, dat er geen geschikte ruimte was voor catechetisch onderwijs en verenigingswerk, dat de goten slecht waren, het dak lekte, enz. en dat er voor zo'n fl. 10.000 aan reparaties zou moeten worden verricht. Op 26 augustus kwamen alle belijdende leden in de kerk bijeen om te beslissen over de aankoop ervan. Van de 147 aanwezigen waren er 102 voor, 37 tegen de aankoop en 8 blanco. Er was dus een ruime meerderheid. De volgende dag besloot de kerkenraad in deze zin. Het gebouw was getaxeerd op een waarde van fl. 400.000 en moest inclusief inventaris f250.000 opbrengen. Uiteindelijk kwamen de volgende bedragen tevoorschijn: fl. 175.000 kerk, fl. 5000 inventaris, fl. 40.000 orgel (de prijs daarvan werd later tot de helft verlaagd). Van de hoofdsom ter grootte van fl. 175.000 moest op korte termijn 10% op tafel komen, wat door een verblijdende offervaardigheid op één avond (de kerkenraadsvergadering van 2 december 1969) gelukte. Het gebouw "Eben-Haëzer" bracht fl. 160.000 op, maar dankzij een subsidie van de Gemeente Rotterdam waren we in staat om, ondanks het nadelige verschil, de Jeruzalemkerk te kopen. Er moest evenwel het nodige aan gebeuren! Zo moest er een noodverlichtingsinstallatie worden aangebracht, een geluidsinstallatie aangelegd, het dak gerepareerd en in de kerkruimte een tweetal zalen worden ingebouwd, namelijk een consistoriekamer en een verenigings-en catechisatielokaal. Hiermee was een belangrijk probleem opgelost.

Op deze foto is de situatie aangegeven die vóór deze verbouwing bestond.

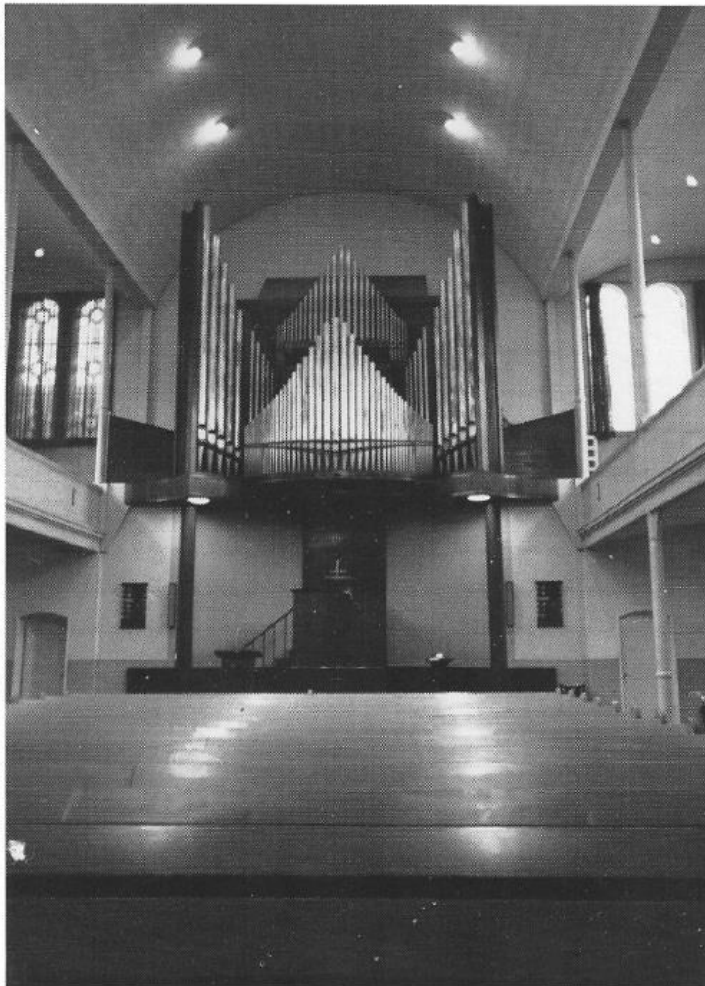
Al dit werk gebeurde in eigen beheer en ook na de ingebruikname zijn veranderingen aangebracht, bijvoorbeeld in de verwarmingsinstallatie. Een en ander verdient grote waardering, daar er op deze wijze veel geld kon worden bespaard. Zo is ook de gevel gerepareerd en werden raamhorren aangebracht, die nodig bleken vanwege het veelvuldige ingooien van ramen. De bouwcommissie, die indertijd toezicht had gehouden op de bouw van "Eben-Haëzer" werd nieuw leven ingeblazen, uitgebreid met nieuwe leden en een andere naam toebedacht: Commissie van Onderhoud en Beheer. Er werden elk jaar een aantal collecten ten bate van dit doel gehouden.

Dank zij veler medewerking, ook van veel vrouwelijke leden, kwam de kerk gereed en op 17 september 1970 volgde de ingebruikname. In enkele

bladen, zoals de Oostergids, de Havenloods, de Gereformeerde kerkbode en de Rotterdammer werden advertenties geplaatst. De belangstelling was dan ook zeer groot. De kerk, die na de verbouwing ruim 800 plaatsen telt was bij de opening grotendeels bezet, o.m. door belangstellenden, die jarenlang hier hadden gekerkt en die de nieuwe inwijding wilden meemaken.

Ds. P. Overduin verrichte de inwijding met een preek over Ps. 122:3 "Jeruzalem is gebouwd als een stad die wel samengevoegd is". Enkele genodigden, zoals Ds. B. Jongejan uit Dordrecht voerden het woord. De JV Benjamin bood een klok aan voor de zijzaal. De collecte bracht fl. 3.300 op. Aanvankelijk was er beduchtheid dat de wat minder centrale ligging van de kerk aanleiding zou tot een verminderd bezoek Deze vrees is niet bewaarheid. Integendeel. Er kwamen zelfs enkele leden bij. Weliswaar is het gebouw te groot, de gaanderijen zijn niet in gebruik, maar wie daar eenmaal aan gewend is, vindt het een intiem gebouw, waarin het goed is om samen te komen rondom Woord en Sacrament.

Het orgel is de opvolger van een aantal voorgangers. Toen de kerk in gebruik werd genomen, werd een pedaalharmonium geplaatst. In 1910 werd door de fa. van Dam uit Leeuwarden een eerste versie gebouwd van het huidige orgel, waarbij een mechanisch sleep- ladensysteem werd toegepast. De fa.

Valckx en van Kouteren te Rotterdam voerde een restauratie uit, waarbij werd overgegaan op een elektro-pneumatische bediening. In bijlage 1 is de huidige dispositie van het orgel vermeld. De organisten die het orgel jarenlang hebben bespeeld zijn de heren A. Kentie, C. Woudenberg en C. Hansum. De organisten na de overname waren br. A. Vermeulen, die in september 1973 zijn 25-jarig jubileum vierde, en br. B. Elderkamp. De eerstgenoemde verhuisde in 1975. Sindsdien stond br. R. v.d. Have ons bij, tot ook hij vertrok. Als organisten fungeren nu J. Elderkamp en N. v. Gelder, resp. sinds 1975 en 1978. Na het vertrek van laatstgenoemde naar Libanon bespeelt ook br. J. Hardenbol het instrument. Br. B. Elderkamp vierde in juli 1980 zijn 25-jarig jubileum, dat in oktober van dat jaar werd herdacht. Er vonden regelmatig concerten plaats, waarbij o.a. Feike Asma, Reinata Heemskerk en koren optraden. Er vonden ook opnamen van grammofoonplaten plaats, o.m. met Jan van Tilburg.

12 Het gemeenteleven van 1978 tot 1981. Ziekte en emeritaat van Ds. P. Overduin. Aansluiting bij de Chr. Geref. Kerken. Komst van Ds. P. Beekhuis

Ds. P. Overduin is in 1915 geboren en een rekensom leert, dat hij in 1980 de 65-jarige leeftijd zou bereiken. In de gemeente begon men zich af te vragen wat er daarna zou gebeuren: kon men een zelfstandig kerkelijk leven blijven leiden. Of moest er een andere oplossing worden gezocht? Voorop stond, dat de eigen identiteit moest worden gehandhaafd en dat het uiteenvallen van de gemeente, ook na een eventuele vereniging, liefst moest worden vermeden. Een brandende vraag, waarover op kerkenraadsvergaderingen en op huisbezoeken gesproken werd, maar een duidelijke visie had eigenlijk niemand. Dat de gemeente zou worden opgeheven, was voor niemand te verteren. Daarvoor werd de onderlinge band als te hecht ervaren. Nu was, zoals we al eerder zagen, de sterk geïsoleerde positie uit de dertiger jaren al verlaten en bestonden er allerlei contacten, maar deze wezen in feite niet in één bepaalde richting. Zoals we in een volgend hoofdstuk nog zullen zien, was de kerkelijke afkomst van de gemeenteleden, behalve het deel dat in 1930 uit de Gereformeerde Gemeenten kwam, nogal verschillend. Ook de kerkgenootschappen, waarnaar men vertrok, waren erg gevarieerd. Een en ander werkte natuurlijk door in de geopperde ideeën. Als er dan ook een aansluiting zou plaatsvinden, zou dat gemeenschappelijk moeten gebeuren, anders zou het draagvlak te klein worden.

In juni 1978 werd Ds. P. Overduin ziek en al spoedig bleek, dat dit een langdurige zaak dreigde te worden. Zo kwam de gemeente voor de vraag te staan: wat nu? Een enkele maal kon onze predikant nog wel voorgaan, maar voor begrafenissen, het bedienen van de Sacramenten en huwelijksbevestigingen was hulp nodig. Hulp, die zoals we al eerder vermeldde, met name door Ds. D.C. Overduin uit Hilversum op tot dankbaarheid stemmende wijze werd geboden. Op de Zondagen werd in de regel een preek gelezen en ondanks de in de beruchte winter 1978-79 zeer slechte weersomstandigheden is er nooit een kerkdienst afgelast, al moest de catechisatie weleens vervallen als de straten totaal onbegaanbaar waren. Ook bleef de gemeente, tegen de verwachting in, trouw opkomen, en kon door de goede collecteopbrengsten weer menig goed doel worden gesteund. Een oproep van "De Schuilplaats", Friedensstimme Nederland, Woord en Daad en de MAF (helicopters en vliegtuigen voor de zending) kon dan ook worden beantwoord met giften.

In januari 1979 werd Ds. Overduin afgekeurd, wat dus een met een jaar vervroegd emeritaat betekende. Beraad op de kerkenraad leidde er toe, dat van diverse predikanten advies werd ingewonnen over de te volgen handelwijze. Met erkentelijkheid vermelden we, dat deze zeer bereidwillig waren om te adviseren; de gesprekken vonden in een open en broederlijke

sfeer plaats.

Hieruit resulteerde de overtuiging, dat de gemeente levensvatbaar genoeg was om te blijven bestaan, en dat moest worden geprobeerd een opvolger van Ds. Overduin te vinden, terwijl voor de ambtelijke taken, die aan een predikant zijn voorbehouden, de hulp van bevriende dominees zou worden ingeroepen.

Bij een opiniepeiling op 7 maart 1979 in de gemeente onder de belijdende leden werd door 91 van de 103 aanwezigen gestemd vóór zo mogelijk een zelfstandig voortbestaan, terwijl 12 leden kozen voor aansluiting bij een kerkverband. Hierdoor had de kerkenraad mandaat om daadwerkelijk naar een opvolger te gaan zoeken. Dit werd een tijdrovende bezigheid, want van de 4 personen waarmee serieus is overlegd, waren er verschillende die een ruime bedenktijd vroegen. Inmiddels was het al herfst 1979 geworden en in de gemeente begon wat verloop te ontstaan. Achteraf gezien is het als een voorbarig handelen te beschouwen, maar sommigen zagen de toekomst van de gemeente zó somber in, dat ze elders gingen kerken of zelfs hun lidmaatschap opzegden.

Het werd dus tijd om te handelen, temeer toen bleek, dat van de aangezochte personen niemand werkelijk roeping gevoelde. Diverse mogelijkheden werden overwogen, de adviezen van de predikanten nog eens nagegaan, maar de gemeente zou zich moeten uitspreken. Een beslissing van de kerkenraad, waar de gemeente niet achterstond, zou averechts werken. Enkele zaken moesten vooropstaan: het bijeenblijven, dus het vermijden van het verdelen over de stadswijken; dat zou n.l. praktisch ook een opheffing betekenen; het bewaren van de eigen identiteit; het veilig stellen van de positie van de predikant en van de weduwe W. Overduin-Boomgaards, en als het maar enigszins kon, het bijeen blijven komen in ons eigen kerkgebouw.

Een stemming door de leden op grond van nog niet geheel volledige gegevens gaf een verdeelde uitslag te zien. Van de 164 stemmen waren er vóór aansluiting bij N.H. Kerk (Ger. Bond) 77 stemmen, voor aansluiting bij de Chr. Geref. Kerken 69 stemmen, voor aansluiting bij de Geref. Gemeenten 11 stemmen, terwijl er 7 blanco stemmen waren. Met zo'n uitslag is uiteraard niets te beginnen omdat, hoe de beslissing ook valt, ongeveer de helft van de leden daarmee niet instemt. Aannemend dat ze dan zouden heengaan, zou het draagvlak, de grootte van de overblijvende groep, en daarmee van de financiële mogelijkheden, te klein kunnen worden.

Er werd meer en vollediger informatie verzameld, met name over de positie van onze predikant en de consequenties die de kerkenraadsleden persoonlijk zouden verbinden aan de overgang naar de twee in feite alleen

overblijvende kerkgenootschappen, n.l. de N.H. Kerk (als buitengewone wijkgemeente in wording, met daarbij elke 5 jaar een onderzoek naar de rechten) of de Chr. Geref. Kerken, zonder deze restricties. Zwaar woog ook voor velen, dat in het laatste geval Ds. Overduin wellicht de status van emerituspredikant zou verkrijgen. Dit leidde tot een nieuwe stemming met een veel duidelijkere uitslag: op 28 mei 1980 gaf 75% van de leden de voorkeur aan aansluiting bij de Chr. Geref. Kerken, 20% bleef voor toelating tot de N.H. Kerk, en 5% gaf geen voorkeur op.

Vanaf dit moment ging alles bijzonder snel. Na een vergadering met de kerkenraad van de Chr. Geref. kerk van Rotterdam-West volgde een brief op 3 juni aan de Chr. Geref. kerk van Rotterdam-Oost/Capelle aan den IJssel, die snel werd beantwoord, en op 9 juni was er reeds de gemeenschappelijke vergadering van de beide kerkenraden. Hierop vond een broederlijke samenspreking plaats, waaruit bleek dat alle bereidheid bestond om tot opnemings van de gemeente in het kerkverband over te gaan, waarbij, dit ter beoordeling van de classis, de gemeente als zodanig kon blijven bestaan en Ds. Overduin zou worden geaccepteerd. Reeds de daarop volgende Zondag, 15 juni, preekte Ds. W. Kok in ons midden. Dat was dus juist de dag dat de gemeente 50 jaar bestond, iets waaraan gezien de omstandigheden geen bijzondere aandacht werd besteed. Ook werd van de zijde van deze zuster gemeente, hoewel er nog niets officieel was geregeld, allerlei hulp verleend bij het verzorgen van preekbeurten, iets waarvoor we gaarne onze dank uitspreken.

En toen is het wonderlijke gebeurd, waarop in feite niet gerekend was; het overgrote deel van de gemeente, óók diegenen die aanvankelijk een andere voorkeur hadden, bleef opkomen, iets wat tot grote blijdschap stemt. Slechts een klein deel was het met de gang van zaken niet eens en vertrok. Hoewel dit in het bovenstaande niet zo duidelijk tot uiting komt, is het toch wel zo, dat er in de gemeente en in het bijzonder in de kerkenraad grote bezorgdheid is geweest over het lot van de gemeente en de predikant. Op bepaalde momenten overheerste het gevoel dat men geen kant meer uit kon, behalve die van de Koning der Kerk. Dat alles er toe leidde dat onze dominee mee kon overgaan, was een hele verlichting en is door hemzelf als een bijzondere zegen ervaren. Op 1 augustus kreeg hij emeritaat, op 1 oktober volgde het officiële afscheid. We komen daarop nog terug.

27 augustus was dan de dag van de extra classisvergadering in de Nebokerk in Rotterdam-Zuid aangebroken. Een vergadering, waarnaar met spanning door ons was uitgezien. Welke voorwaarden zouden worden gesteld? Kon Ds. Overduin méé? Konden we als gemeente blijven bestaan? Op al deze vragen kwam na urenlang beraad een gunstig antwoord. Met algemene

stemmen aanvaardde de classis als gemeente van de Chr. Geref. Kerken, onder de naam Rotterdam-Kralingen, onze gemeente en verkreeg Ds. Overduin de rechten van emeritus. Op deze vergadering heerste een zeer broederlijke sfeer, of om het te zeggen zoals het werd ervaren en vertolkt: de kerkenraden herkenden elkaar in het woord, dat tenslotte ook de enige grond van herkenning kan en mag zijn. Dat wil niet zeggen, dat alles zó maar ging. Er werden duidelijke vragen gesteld over allerlei geestelijke en materiële zaken en er werden ook duidelijke antwoorden gegeven. Niemand onzer zou het trouwens hebben gewaardeerd om op een gemakkelijke wijze toegang te hebben verkregen. Het was al laat, in feite al 28 augustus, toen we vol dankbaarheid huiswaarts keerden. Enkele praktische zaken waren geregeld, o.a. het consulentchap van Ds. W. Kok, die ook de catechisaties ging verzorgen, waarbij de ene belijdeniscatechisant van dit seizoen in Capelle onderricht kreeg. Op 11 september werd door de kerkenraad het formulier ex. art. 53 van de Kerkorde ondertekend, waarmee de binding aan de Belijdenis en aan de Kerkorde officieel werd bekrachtigd. Via de deputaten is de Hoge Overheid in kennis gesteld van de overgang terwijl de plaatselijke overheid d.m.v. door de leden ingevulde formulieren bericht ontving. Hiermee hield de Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband te Rotterdam, de laatst overgeblevene van de drie in 1930 ontstane gemeenten, op te bestaan.

In allerlei kerkelijke organen alsmede in de landelijke pers verschenen berichten: Trouw, het Gereformeerd Weekblad, de Wekker (uiteraard) en het Reformatorisch Dagblad.

Een bericht in "Trouw"

Kleine kerk wordt chr. gereformeerd

ROTTERDAM — De gereformeerde gemeente in hersteld verband te Rotterdam heeft aansluiting gevraagd bij de christelijke gereformeerde kerken. De classis Rotterdam zal in augustus over deze aanvraag beslissen.

Deze gemeente was de laatste van een kleine groep, die zich in 1930 afscheidde van de gereformeerde gemeenten onder leiding van twee predikanten, de gebroeders Daan en Jan Overduin. De naam deed denken aan de vier jaar tevoren ontstane gereformeerde kerken in hersteld verband (Geelkerken en de zijnen), maar met die groep bestond overigens geen enkele relatie. De gemeente Giessendam werd oud-gereformeerd, Sliebrecht sloot zich onder de oude ds. Jan Overduin in 1962 bij de christelijke gereformeerden aan, waarna Rotterdam nog als enige gemeente overbleef.

In Rotterdam werd ds. Daan Overduin na zijn dood in 1946 opgevolgd door zijn zoon ds. P. Overduin. Deze is nu 65 jaar en gaat met emeritaat. De gemeente telt 300 mensen.

GEREF. GEMEENTE IN HERSTELD VERBAND KOMT OVER

De Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband te Rotterdam-Kralingen is met haar emeritus-predikant ds. P. Overduin overgekomen naar het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Op de classis Rotterdam, die zich met deze zaak bezighield, bleek een duidelijke eenheid te zijn en een elkaar als broeders herkennen. Het besluit om de gemeente toe te laten werd met algemene stemmen genomen. De naam van de nieuwe gemeente is: Rotterdam-Kralingen.

Gereformeerd Weekblad(uitgave Bout)

Op 1 oktober 1981 nam Ds. P. Overduin onder zeer grote belangstelling afscheid van de gemeente. Ook veel oud-leden van de gemeente waren opgekomen om dit mee te maken. Van de classis Rotterdam waren diverse predikanten en kerkenraadsafgevaardigden aanwezig. Ook van andere kerkgenootschappen waren verschillende belangstellenden aanwezig.

ROTTERDAM-KRALINGEN
Jeruzalemkerk
Jeruzalemsstraat 25
D.V. woensdag 1 okt.
18.30 uur
Afscheidsdienst
Ds. P. OVERDUIN

Ds. P. Overduin

Ds. P. Overduin, em. pred. van de tot ons kerkverband toegetreden kerk van Rotterdam-Kralingen denkt op woensdagavond 1 oktober in een speciale kerkdienst een afscheidswoord tot de gemeente te richten.

Aankondigingen in het Reformatorisch Dagblad
en in de Waker.

Als tekst voor de afscheidspraak koos Ds. P. Overduin Judas 20 en 21 : "Maar geliefden, bouwt gij uzelf op uw allerheiligst geloof, biddende in de Heilige Geest; bewaart uzelf in de liefde Gods, verwachende de barmhartigheid van onze Heere Jezus Christus ten eeuwigsten leven".

Zoals Ds. C. den Hertog uit Sliedrecht op de classisvergadering eind augustus al had opgemerkt, moest de gemeente nog Chr. Gereformeerd worden. Dat is een groeiproces, waarbij allerlei zaken moeten worden geleerd. Zo is er nu een periodieke collecte voor de kerkelijke kassen, terwijl ook de bibliotheek van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn wordt gesteund. Dit laatste is niet, zoals landelijk de gewoonte is, gerealiseerd door busjes te plaatsen bij de leden. Omdat de gemeente verspreid woont, zou het ophalen ervan veel extra werk opleveren; gekozen is daarom voor collecten voor dit doel. De grenzen van de gemeente werden vastgesteld, en op de Schippersbeurs werd melding gemaakt van de nieuwe kerkelijke situatie.

In de periode van juni 1980 tot maart 1981 gingen vele gast-predikanten uit het kerkverband in de kerkdiensten voor, waarvoor we graag hier onze dank uitspreken. Slechts een enkele maal behoefde nog een preek te worden gelezen. Soms lagen de aanvangstijden van de diensten wel wat moeilijk; ze varieerden van 9 tot 11 uur 's morgens en van half 3 tot half 7 's avonds. Maar de opkomst was in de regel groot en nam zelfs geleidelijk toe. Een en ander leidde er toe, dat de kerkenraad de moed kreeg om tot het beroepen van een eigen herder en leraar over te gaan. Financieel waren er voldoende mogelijkheden. Ds. Overduin behoefde niet meer onderhouden te worden, de gemeente bleef trouw opkomen, de collecten waren verblijdend hoog en bovenal: de gemeente was er rijp voor. Want al was Ds. Overduin nog maar kortgeleden met emeritaat gegaan, we hadden in feite al tweeëneenhalf jaar geen regelmatige pastorale bearbeiding door een predikant meer ondervonden.

Na het inwinnen van advies van o.m. de consulent werd, na het met aandacht beluisteren van diverse predikanten, het afwegen van de mogelijkheden o.a. op kerkrechtelijk gebied, etc. op 8 januari aan de bijeen gekomen mannelijke belijdende leden voorgesteld om over te gaan tot het beroepen van Ds. P. Beekhuis te Noordeloos. Dit voorstel werd door van de aanwezigen ondersteund, waarop nog dezelfde avond de beroepsbrief werd verzonden. Na het verstrijken van de termijn van 3 weken vroeg de beroepen predikant om nog één week uitstel van beslissing. Groot was de spanning, maar nog groter de vreugde, toen op 7 februari de tijding kwam, dat het beroep was aangenomen. Voor velen een gebedsverhoring!

We beseften terdege daarmee een andere gemeente haar herder en leraar te ontnemen. We hopen dan ook van harte, dat deze gemeente, één der moedergemeenten in het kerkverband, die in 1892 niet meeging met de vereniging van Afscheidenen en Dolerenden, weer een andere dienaar mag ontvangen.

Een der meest urgente zaken was nu het vinden van een pastorie. Veel is er gezocht, veel huizen zijn er bezichtigd, vele moesten er worden verworpen, maar tenslotte werd een geschikt onderdak gevonden in de van Slingelandtlaan 27 in Hillegersberg. En toen vond weer één van de wonderen plaats in de rij van verrassingen. Er moest op korte termijn geld beschikbaar komen om de pastorie aan te kopen. Natuurlijk is een bank bereid om daarbij te helpen d.m.v. een lening, maar de huidige hoge rentestand (zo'n 13%) zou de gemeente voor vele jaren op zware lasten brengen; rente en aflossing moeten immers periodiek worden betaald. Op een ledenvergadering werd de stand van zaken aan de gemeente uiteengezet, waarbij 3 mogelijkheden werden geopperd: giften, renteloze leningen en leningen tegen een lage rente.

Al vóór deze vergadering was er al 70 mille toegezegd van de benodigde 2 ton, en aan het einde van deze onvergetelijke avond was er 140 mille binnen, een resultaat om stil van te worden. Na enkele dagen was het gehele bedrag toegezegd. Een zeer verblijdende zaak, maar overigens in de geschiedenis van de gemeente niet ongewoon. Steeds wanneer het nodig was, werd er gul geofferd. In de aldus verkregen pastorie is daarna nog zeer veel werk verzet door vaklieden uit de gemeente, iets waarvoor een bijzonder woord van dank op zijn plaats is. De collecten voor onderhoud kerk en orgel worden sindsdien ook voor de pastorie bestemd, terwijl een aparte inzameling wordt gehouden voor de schulddelging.

Op 24 maart 1981 nam Ds. P. Beekhuis afscheid van de gemeente Noordeloos, waar hij 12 jaar het ambt van herder en leraar heeft mogen uitoefenen, Voor de bijzonderheden verwijzen we naar het onderstaande verslag uit het Reformatorisch Dagblad van 25-3-81.

Afscheid van ds. P. Beekhuis te Noordeloos

(Van onze verslaggever)

NOORDELOOS — Na ruim twaalf jaar de Christelijke Gereformeerde Kerk van Noordeloos geëdiend te hebben nam ds. P. Beekhuis dinsdagavond afscheid in verband met zijn vertrek naar Rotterdam-Kralingen.

In een overvolle dienst werd het Woord bediend uit Galaten 6:16. „En zovelen als er naar deze regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid en over het Israël Gods”. Als thema: Een zegenbede aan de gemeente van Galatië, dat inhoudt ten eerste een vertroosting, ten tweede een vermaning. Paulus waarschuwt tegen het gevaar in vers 15 want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht, noch voorhuid. Maar in vers 16 staat „Maar zovelen als er naar deze regel zullen wandelen, deze regel is het beginsel der genade”.

„Die een nieuw schepsel wordt, gaat inleven dat hij voor God niet bestaan kan. Die gaat inleven dat er geen grond ligt in ons als mens. Dat wij alles verloren hebben, dat is een wonder van het kruis van Christus, dat wij zalig kunnen worden buiten onszelf om. O, als dat verstaan wordt, zovelen als er naar deze regel zullen wandelen is dat een vrede die alle verstand te boven gaat. Dat hebben wij te danken aan Hem omdat Hij die onvrede gedragen heeft aan het kruis”, aldus de predikant.

Barmhartigheid bewezen worden aan allen die het hebben mogen uit het Evangelie van het kruis, dat is een wonder. Dat is hetgeen wat in deze twaalf jaren is gepredikt. Nodig is het voor een ieder dat we dat door genade gaan inleven. Het recht van God gaan leren liefkrijgen. Een wonder het doodvonnis te aanvaarden met de liefde Gods in je hart. Dat is het ware Israëls Gods en zovelen als er naar deze regels zullen wandelen, hiermee riep hij Noordeloos vaarwel toe.

De heer P. van der Ham voerde het woord, waarna toegezongen werd psalm 121:4, ds. A. van de Weerd namens de classis Utrecht, namens de heer Uittenboogaard van de gemeente Noordeloos en de heer C. van Holten namens de kerk van Rotterdam-Kralingen.

Op 31 maart vond in de Jeruzalemkerk de bevestiging plaats door Ds. P. Overduin, waarna in dezelfde dienst de intrede plaats vond. Ook hiervoor verwijzen we naar het krantenverslag. Beide diensten waren goed en vol vreugde. Uit de toespraken bleek de wederzijdse blijdschap. Ook hier waren vele genodigden uit het eigen kerkverband en van daarbuiten aanwezig. De belangstelling was overweldigend. In dit alles ging het niet om de mens, maar om het Woord; moge dit nog vele jaren in ons midden worden verkondigd, met wat het bevestigingsformulier noemt: de aanklevende bediening, opdat het mag leiden tot de bekering en het geloof van velen. SOLI DEO GLORIA.

Ds. P. Beekhuis bevestigd te Rotterdam

(Van onze correspondent)

ROTTERDAM — Na twaalf jaar de Christelijke Gereformeerde Kerk van Noordeloos te hebben gediend, werd ds. P. Beekhuis gisteravond als herder en leraar bevestigd van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Kralingen. De bevestigingsdienst in het stampvolle kerkgebouw in de Jeruzalemstraat werd geleid door de emeritus-predikant van deze gemeente ds. P. Overduin.

Deze had als tekst gekozen: 1 Petrus 5 vers 2a: „Wijdt de kudde Gods, die onder u is, hebbende opzicht daarover”. Ds. Overduin was met de gemeente zeer verblijd dat het eerste beroep dat werd uitgebracht, nadat deze vorig jaar bij het verband der Christelijke Gereformeerde Kerken had aangesloten, door ds. Beekhuis werd aangenomen.

Nadat ds. Beekhuis op de vragen hem door zijn bevestiger gesteld, plechtig met „Ja ik, van ganser harte” had geantwoord, verbond hij zich aan de gemeente met de tekstwoorden uit

1 Corinte 9 vers 16: „Want indien ik het Evangelie verkondig, het is mij geen roem; want de nood is mij opgelegd. En wee mij, indien ik het Evangelie niet verkondig!”

In zijn studententijd hadden deze woorden ds. Beekhuis nogal bezig gehouden. Toch koos hij voor zijn intrede in Noordeloos een andere tekst. Nu hij zich tot de gemeente van Rotterdam-Kralingen geroepen voelde, wist hij ook meteen wat zijn intredetekst zou zijn. De nood is mij opgelegd, aldus ds. Beekhuis. Paulus verkondigde belangeloos het Evangelie, dat was zijn roem. Die boodschap is rijk voor een arm mens, aldus ds. Beekhuis. Dat Evangelie wil ik u verkondigen. Dat Evangelie is een kracht Gods.

Nadat de nieuwe predikant voor de eerste maal de gemeente de zegen had opgelegd, volgden enkele toespraken, onder andere door afgevaardigden van de classis, de gemeente Noordeloos en de kerkeraad van Rotterdam-Kralingen.

ROTTERDAM KRALINGEN

**Chr. Geref. Kerk
Jeruzalemkerk**

D.V. dinsdag

31 maart

19.30 uur

**Bevest. en intrede ds.
P. Beekhuis**

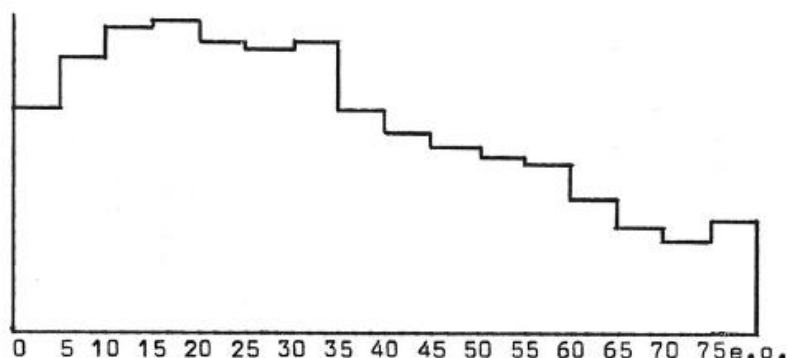
13. Schets van de gemeente in materieel opzicht

In de voorgaande hoofdstukken hebben we de geschiedenis van de gemeente aan de hand van allerlei voorvallen gevolgd. We willen vanaf dit hoofdstuk nog enkele zaken naar voren halen, die zich minder goed als historie laten te boek stellen, en die beter in de vorm van bepaalde thema's kunnen worden behandelde.

Het zal duidelijk zijn dat de gemeente van nu een andere is dan bij het ontstaan in 1930. De generatie van toen is nog maar in geringe mate vertegenwoordigd. Overigens zal nog wel blijken dat er veel bejaarden zijn. De toenemende welvaart na de tweede wereldoorlog heeft in materieel opzicht een geheel ander beeld dan dat van voor de oorlog geschapen. Was er in de crisistijd sprake van grote armoede en had de diaconie toen grotendeels tot taak om deze nood zo goed mogelijk te lenigen, nu is dit voorbij. In enkele gevallen is nog aanvullende steun nodig, maar er is nu ruimte voor bijdragen aan allerlei instellingen van barmhartigheid in binnen- en buitenland.

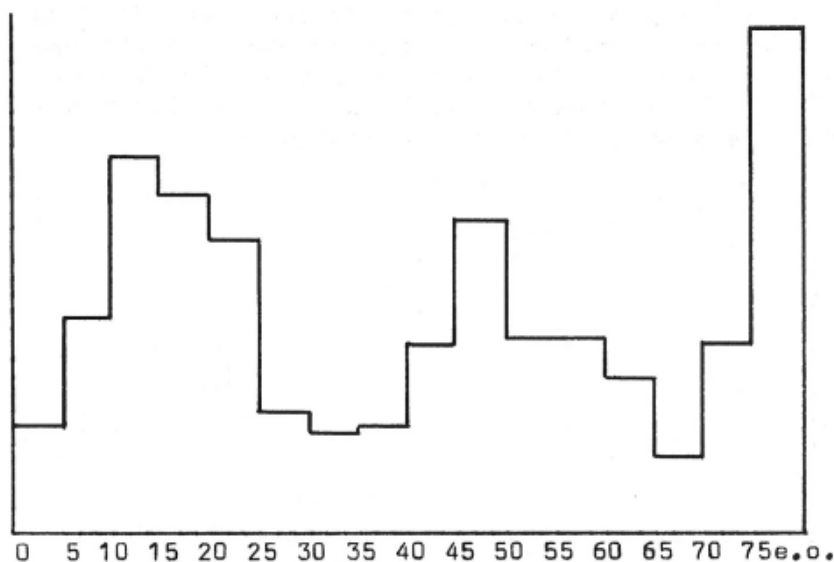
De toegenomen welvaart komt ook tot uiting in het autobezit, het hebben van telefoons, bandrecorders, het maken van vakantie-reizen naar het buitenland, enz. Zaken die nog maar betrekkelijk kort geleden als luxe werden beschouwd. De in feite nog steeds bestaande woningnood heeft er toe geleid, dat veel jonge gezinnen naar buiten zijn getrokken, dus juist de omgekeerde stap hebben gemaakt dan de naar Rotterdam stromende plattelandsbewoners rondom de eeuwwisseling. Die kwamen ter wille van hun brood en beschikten niet over de vervoersmiddelen om buiten te blijven wonen.

We zullen elders nog zien tot welke kerkelijke genootschappen die vertrekkende gezinnen zich voelden aangetrokken. Een opvallend feit is, dat de oudere gemeenteleden in de stad bleven wonen, en dikwijls op latere leeftijd in bejaardenhuizen een onderdak vonden. Anderzijds telt de gemeente veel kinderen, maar is de middengroep slecht vertegenwoordigd. We willen dit verduidelijken aan de hand van wat gegevens. Volgens het Statistisch Zakboek 1980 zag de opbouw van de Nederlandse bevolking eruit, zoals in de onderstaande figuur is weergegeven:

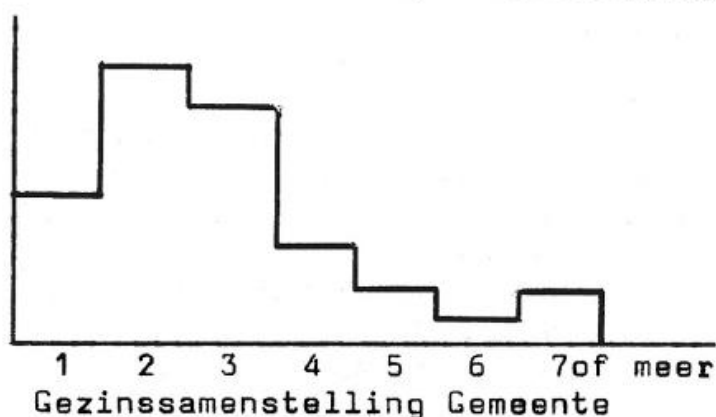
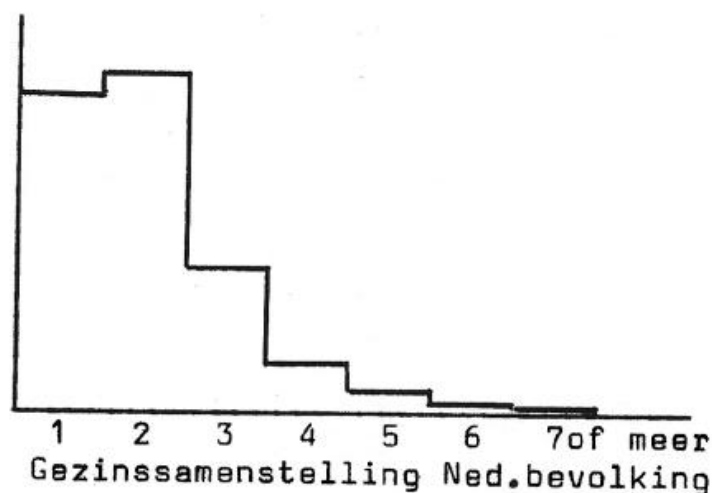
Hierin zijn de leeftijden en de daarbij behorende aantallen weergegeven, waarbij groepen van 0 tot en met 5 jaar, 6 tot en met 10 jaar, enz. zijn genomen. De groep van 75 jaar en ouder is gecombineerd. Opvallend is het kleine aantal kinderen tot 10 jaar, een gevolg van de kleine of vrijwillig kinderloze gezinnen. De grote groep in het midden wordt veroorzaakt door de geboortegolf na de tweede wereldoorlog. Wanneer we nu de leeftijdssamenstelling van onze gemeente daarmee vergelijken, krijgen we een geheel ander beeld: zie onderstaande figuur. Het zou interessant zijn om te weten, of dit voor de Gereformeerde Gezindte en met name voor grote stadsgemeenten geldt. Landelijk ligt de situatie natuurlijk anders, omdat daarin steden en dorpen meetellen, dus inclusief de verhuisde jonge gezinnen.

Er zijn dus kennelijk weinig jonge kinderen, van 0 tot 10 jaar, maar weer veel in de groep tussen de 10 en 20 jaar; dan is er een opvallend klein aantal leden van 25 tot 40 jaar, een onverklaard groot aantal rond de 50 jaar en het meest opvallend een zeer grote groep bejaarden: niet minder dan een op de vijf gemeenteleden is bejaard! Dat dat in de Zondagsdiensten niet zo opvalt, komt natuurlijk omdat velen ervan niet (meer) kunnen opgaan en thuis meeluisteren aan de kerktelefoon.

Uit deze figuur kunnen enkele belangrijke conclusies worden getrokken. Zo is het zonder meer duidelijk, dat het grote aantal oude gemeenteleden er toe dwingt om een speciaal bejaardenpastoraat te verzorgen. In deze groep, de gegevens betreffen de kerkelijke stand per 1 januari 1981, zijn 14 weduwen en 5 weduwnaars. Extra bezoek en aandacht zijn dan nodig. Tevens is het duidelijk, waarom het zo moeilijk is om ambtsdragers te vinden. Er is een gat in de daarvoor meest geschikte groepen van 30 tot 70 jaar, de piek rond 50 jaar uitgezonderd. Een mannen- en vrouwenvereniging

zal op deze wijze ook slechts weinig leden kunnen tellen. Verheugend is daarentegen weer, dat er veel kinderen zijn in de groep van 10 tot 20 jaar, wat tot uiting komt in grote aantallen (zo'n 50) catechisanten. Verder moeten we bedenken, dat als niet zoveel jonge gezinnen waren vertrokken, er nog meer kinderen zouden zijn geweest! Want als we de gezinsgrootte ook vergelijken met die van de totale Nederlandse bevolking, vinden we eveneens belangrijke verschillen. In de onderstaande afbeeldingen wordt, ook weer ontleend aan het Statistisch Zakboek 1980, aangegeven hoeveel kinderen per gezin voorkomen voor het gehele land en voor de gemeente. We zien dat het gezin met 1 of 2 kinderen landelijk gezien het meest voorkomt: dat is het "standaardgezin" dat we veelvuldig in de reclame tegenkomen. Grotere gezinnen zijn veel zeldzamer. In de gemeente is het gemiddelde gezin 1 persoon groter en komen er tamelijk veel grote gezinnen voor, wat bewijst dat kinderen nog als een zegen worden gezien. In het algemeen geldt dit voor de Gereformeerde Gezindte, waar in deze tijd van sluitende scholen nog steeds groeiende onderwijsvoorzieningen nodig blijken te zijn. A. v.d. Meiden vermeldt dan ook in zijn boek "Welzalig is het volk" op blz. 13, dat de Gereformeerde Gezindte naar verhouding in grootte eerder voor- dan achteruit gaat.

Een ander interessant aspect van de gemeente is dat van de verdeling over de beroepen. Wanneer we die bezien, merken we dat, logisch gevolg van het bovenstaande, 30% van de gemeente bestaat uit kinderen in de leerplichtige leertijd, die overigens hoger is dan vroeger. Verder zijn er zo'n 14% gepensioneerden en 25% huisvrouwen. Totaal is dit 69%. De overige 31% oefent een actief beroep uit, met excuses aan de huisvrouwen, die hoewel onverdiend, nog steeds als 'zonder beroep' worden aangemerkt. Wanneer we die 31% op een rij zetten, krijgen we onderstaande verdeling:

34%	handarbeiders
28%	administratief personeel (incl. winkelpersoneel)
14%	ambtenaar (incl. politie)
8%	verplegende en verzorgende beroepen
7%	zelfstandig beroep
4%	leidinggevende functie
5%	onderwijs

Het is algemeen bekend, dat de Gereformeerde Gezindte merendeels bestaat uit plichts- en gezagsgetrouwe personen, en dat er een speciale aantrekkingskracht uit gaat van verpleging en verzorging. De naar verhouding hoge aantallen ambtenaren en verplegenden kloppen daarom. Opvallend is het ontbreken van agrarische beroepen (boeren en tuinders) en van schippers. Werkloosheid komt vrijwel niet voor. De toenemende welvaart heeft ook een grotere mate van scholing meegebracht. Dat verklaart dan ook de toenemende behoefte aan allerlei soorten van voortgezet onderwijs: mavo, havo, atheneum, enz. De groep van handarbeiders zal in de toekomst dan ook slinken.

Als we het geheel overzien, moeten we dankbaar zijn dat zo'n gemeente met naar verhouding "weinig edelen en rijken" toch kans ziet om jaarlijks ongeveer een ton bij elkaar te brengen. Dat is per kerkganger per Zondag zowat fl. 8, een bewijs van grote offervaardigheid. Daar komen dan de vele kerkteléfonoonbusjes nog bij.

Geografisch is de gemeente verspreid. Bij de bespreking van de breuk in 1930 met de Gereformeerde Gemeente zagen we al, dat die toentertijd alleen kerkgebouwen had in het Centrum, in Charlois en in IJsselmonde. Velen van de leden van de nieuwe gemeente woonden eveneens verspreid, daar ze voordien bij deze gemeenten waren aangesloten (het merendeel in Centrum). Er is nadien veel verhuisd, maar de gemeente woont verspreid over Rotterdam en voor een klein deel erbuiten.

Het al besproken gesloten karakter van de gemeente leidde er toe, dat velen een huwelijk aangingen binnen de eigen kring. De gevolgen daarvan zijn nog duidelijk aanwijsbaar. Vrijwel iedereen is wel op de een of andere manier familie van andere leden.

Van de grootte van de gemeente zijn geen nauwkeurige gegevens beschikbaar. Voor de oorlog waren er vele kerkgangers, maar een groot deel daarvan was geen lid. We kunnen het aantal kerkgangers op grond van de grootte van het gebouw aan de Jan van Loonslaan in die tijd op ongeveer 900 schatten. In 1947 waren er globaal 700 leden, in 1956 625, in het jaar 1960 600, in 1972 425, in 1978 nog 350. Het getal ligt momenteel rond de 250. Dat zou dus moeten leiden tot een tamelijk leeg kerkgebouw, temeer omdat er, zoals we zagen, door velen thuis wordt meegeluisterd via de kerktelefoon. Maar er treedt een herhaling van de geschiedenis op, ook nu zijn er in elke dienst, de ene keer meer, de andere keer minder, tientallen gasten aanwezig, waarvoor het woord "onbekenden" beter past dan "vreemden". We hopen van harte dat ze geen vreemdelingen in Jeruzalem zijn en zich in de Jeruzalemkerk op hun gemak gevoelen, al kennen we niet altijd hun naam. .

Hoewel de kerk aan de grote kant is, is hij in de regel goed gevuld. De gaanderijen worden echter niet gebruikt, behalve bij bijzondere gebeurtenissen zoals concerten e.d.

14. Schets van de gemeente in geestelijk opzicht

Ging het in het vorige hoofdstuk over de materiële positie van de gemeente, in het nu volgende deel willen we iets zeggen over haar geestelijke stand. Dat lijkt op het eerste gezicht wel een erg moeilijke zaak, want wie kan het werk van de Heilige Geest narekenen? Dat is niet toegankelijk voor ons rekenwerk! We bedoelen dan ook niet om de harten te onderzoeken, maar wel om de 'ligging' te schetsen.

Daarvoor is er allereerst de benadering via de grondslag van de 3 Formulieren van Enigheid: de 37 Artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de 5 Artikelen tegen de Remonstranten ofwel de Dordtse Leerregels. De 12 Artikelen van de Apostolische Geloofsbelijdenis worden in elke avonddienst gelezen, als tegenhanger van de Wet der 10 geboden in de morgendienst. In deze Artikelen geeft de gemeente getuigenis van haar verbondenheid met de Kerk van alle tijden en alle plaatsen

Toch weten we allen, dat de grondslag van de 3 bovenvermelde formulieren helaas aanleiding heeft gegeven, en nog geeft, tot menigerlei uitleg en opvatting. In elke kerk vinden we verschillen, laat staan onderling tussen de kerken. Dr. C. Rijnsdorp heeft gesproken van de "nestgeur", het bepaald eigen taalgebruik, de gewoonten, die niet altijd eenvoudig onder woorden te brengen zijn, maar die toch voor menigeen het wezenlijke vormen en bepalend voor de keuze van een kerk of gemeente. Leerverschillen kunnen uitgroeien tot eenzijdigheden, zoals een bepaalde benadering van de H. Doop of het Verbond, de uitverkiezing, de rechtvaardigmaking, enz., waarop dan gewild of ongewild (te veel) nadruk komt te liggen.

Had de gemeente vroeger of later nu een speciaal kenmerk, waardoor ze zich van andere onderscheidde? Wat vormde dan wel de grote aantrekkingskracht, die vooral in de beginjaren zovelen deed overkomen? We zullen dat nog met cijfers aantonen. In feite is er geen dogmatisch punt te noemen, waaromheen de prediking zich concentreerde. Wel was er een verschil in benadering tussen de predikanten. Ds. D.C. Overduin placht sterk de nadruk te leggen op het eenzijdige Godswerk, zonder daarbij overigens in een hard of liefdeloos standpunt te vervallen. Hij bleef vóór alles een Christusprediker. Ds. P. Overduin legde de nadruk meer op de beloften van Evangelie en de eis van bekering en geloof. Een eigen theologie is overbodig, als in de prediking alle zaken aan de orde komen. De bevinding als zijnde noodzakelijk, maar niet als grond wordt genoemd, en Wet en Evangelie evenwichtig worden behandeld. Onder beider bediening is er zegen gevallen en zijn er zielen voor Christus gewonnen. Als we toch een kenmerk zouden willen noemen, is het de radicaliteit van zonde en genade.

Enerzijds de volkomen val in Adam, anderzijds de volkomen oprichting door de Tweede Adam. Het geheel had steeds iets fris en onbevangens, waarbij wars van systeemzucht, de rijke Christus voor de arme zondaar naar voren kwam. En er was geen belangstelling voor zaken als b.v. de twee of drie verbonden-leer. Over de uitwerking van de prediking op het leven van alledag van de gemeente komen we nog terug.

We willen nu eerst bezien wat voor soort personen zich kennelijk tot de gemeente aangetrokken gevoelden. Bij het ontstaan waren er 54 gezinshoofden, waarvan helaas de namen niet meer te achterhalen zijn. We kunnen het aantal belijdende- en doopleden toen op zo'n 250 à 300 schatten, gezien de toen wat grotere gezinnen dan thans. Van 648 belijdende leden die overkwamen, is van 379 de kerkelijke herkomst bekend. Van de overige 269 kan stellig worden gezegd, dat daarbij onkerkelijken waren, wel te onderscheiden van buitenkerkelijken. Vergissen we ons niet, dan kwam het verschijnsel van onkerkelijkheid vroeger meer voor dan tegenwoordig. Het betreft een groep mensen die bij geen enkele kerk was aangesloten, het nergens konden vinden, verstoken was van de bediening van de Sacramenten. Die dus ook ongedoopte kinderen had, maar of thuis preken van oude schrijvers las, of wat bijzondere predikanten beluisterde en/of in gezelschappen samenkwam. De overkomst van gezinnen uit deze groeperingen, en de daarmee gepaard gaande doop, kwam enkele malen voor. Van degenen die overkwamen zijn dikwijls alleen de volwassenen bekend; de gezinssamenstelling is in vele gevallen niet meer te achterhalen.

We geven nu een overzicht:

96 personen (34%) uit de Ned. Hervormde Kerk

48 personen (25%) uit de Geref. Gemeente

48 personen (16%) uit de Chr. Geref. Kerken

20 personen (13%) uit de Geref. Kerken

20 personen (5%) uit de Oud-Geref. Gemeenten

26 personen (7%) uit andere kerken, hieronder waren 9 personen uit de Rooms-Katholieke Kerk en 1 Jood.

Interessant is het ook om na te gaan, tot welk kerkgenootschap men overging bij vertrek. Ook nu is er weer een belangrijke deel waarvan dit niet bekend is, namelijk 187 van de 439. Hieronder vallen ook diegenen, die na langdurig kerkverzuim en na vergeefse vermaning werden afgevoerd, maar ook zij die bij hun vertrek nog geen keus hadden gedaan, en dus geen bestemming konden opgeven. Van de overige 252 is deze wel bekend. We hebben ook nu weer de volwassenen op het oog. Het totaal aantal ingekomen en vertrokken leden is dus vele malen groter! Wel moeten we

bedenken, dat bij vertrek naar een andere woonplaats de keuze niet altijd vrij is. Er is niet altijd een kerkgenootschap in de nieuwe woonplaats, waaraan de voorkeur zou worden gegeven. Bij een huwelijk spelen weer andere factoren een rol.

Dit leidt tot het volgende overzicht.

94 personen (37%) naar de Ned. Hervormde Kerk

73 personen (29%) naar de Geref. Gemeenten

48 personen (19%) naar de Chr. Geref. Kerken

17 personen (7%) naar de Geref. Kerken

16 personen (7%) naar de Oud-Geref. Gemeenten

4 personen (2%) naar andere kerken

Opvallend is, dat de volgorde dezelfde is als in de vorige tabel. Ruwweg komen ook de percentages overeen. Een en ander overziende volgt als conclusie, dat er niet kan worden gesproken van één bepaalde 'ligging'. Wel is opvallend dat niet weinigen van de vertrokken mannelijke leden elders tot het ambt van ouderling of diaken zijn gekozen. Kennelijk heeft de gemeente als een bron van ambtsdragers gefunctioneerd. Dezelfde spreiding in ligging geldt ook voor de mannen, die eenmaal doop- of belijdend lid waren en zich geroepen voelden tot het wondere ambt van predikant.

In alfabetische volgorde volgen hier de namen en kerkgenootschappen, alsmede de plaatsen:

Ds. P. den Butter. Chr. Geref., Hamilton, Canada

Dr. H. Goedhart. Ned. Herv., Rotterdam, Kenya

Ds. W. Kamp. Oud-Geref., Grafhorst

Drs. J. Kruis. Chr. Geref., Rosmalen

Ds. W.F. Kruis. Chr. Geref., Blomberg, Duitsland

Ds. F. Mallan. Geref. Gem. in Ned., Rhenen

Ds. D.C. Overduin. Luthers, Australië

Ds. G. Overduin. Vrije Herv. Gem., Werkendam

Een verdere aanwijzing van de geestelijke ligging van een gemeente is de wijze, waarop de eredienst is ingericht. Deze is in de loop van de jaren diverse malen op ondergeschikte punten gewijzigd wat betreft de plaats van de collecte tijdens de dienst of daarna, alsmede het zingen na de Belijdenis en de Wetslezing. Maar dit is van minder belang dan de vraag welke formulieren er worden gebruikt, de wijze van zingen, de gebruikte Bijbelvertaling, de Avondmaalsgang, en niet in de laatste plaats de opkomst van de gemeente in beide diensten. We gaan op elk van deze onderwerpen

nader in.

Als formulieren voor Doop-, Avondmaals-, en bevestigingsdiensten worden de klassieke formulieren gebruikt zoals ze op Synodes in het verleden zijn vast gesteld. Er wordt ook niet slepend gezongen. De Statenvertaling wordt gebruikt. En van de belijdende leden neemt ongeveer de helft deel aan de bediening van het Heilig Avondmaal, waaronder alle kerkenraadsleden. We mogen hierin een bewijs zien van enerzijds het ontbreken van een automatisme, waarbij het belijdenis doen altijd wordt gekoppeld aan het vieren van het Avondmaal, maar anderzijds ook een welwillende nodiging tot allen die het ware geloof, hoe klein of aangevochten ook, mogen bezitten. Het Avondmaal wordt vier keer per jaar bediend en wel in de maanden maart, juni, september en december. Een vanaf de oprichting geldende bepaling is, dat een meelevende kerkganger, na onderzoek door de kerkenraad, één mag deelnemen. In een aantal gevallen, maar niet alle, volgde daarop de aansluiting bij de gemeente. Een tijd lang heeft de bediening zowel in de morgen- als in de middagdienst plaatsgevonden, zulks ter wille van ouders van kleine kinderen, en diegenen die door hun werk (verpleging en verzorging) verhinderd waren. Nu wordt bij afnemende behoefte daartoe alleen in de morgendienst het Sacrament bediend. Vele bejaarden komen alleen dan in de kerk.

Over het kerkbezoek kan alleen maar positief worden gesproken. Afgezien van de meermalen genoemde ouden van dagen is de gemeente zeer trouw in de opkomst. Dat geldt zowel 's morgens als 's avonds en op de feestdagen, alsook op de bid- en dankdagen, die zowel in de middaguren als in de avonduren worden gehouden. Gezien de vele familiebanden, waarvan eerder sprake was, heeft het bijeenkomen ook een zeker sociaal karakter. Dit mag natuurlijk niet worden gelijk gesteld met de gemeenschap der heiligen, die zich immers volgens Vraag en Antwoord 55 van Zondag 21 uitstrekt tot "allen en een iegelijk" waarmee we ons ook zonder banden des bloed verbonden weten.

Om tenslotte, alvorens over te gaan op de plaats en de houding van de gemeente in de wereld, nog een enkel facet van de ligging van de gemeente te noemen. Gedurende de vacante periode in 1978 tot en met 1981, maar ook daarvoor, werden preken gelezen van zowel Hervormd-Gereformeerde predikanten, ('Bonders'), als van Chr. Geref. predikanten, resp. uit de prekenseries "Genade voor Genade" en "Uit de Levensbron". Daarnaast ook van dominees uit de Geref. Gemeenten en een enkele maal van een oudvader als Smijtegelt. Hetzelfde geldt van de in de week uitgezonden preken.

Niet weinigen hebben cursussen voor catecheet gevolgd. Hiervan noemen

we de onder- en bovenbouw (elk 2 jaar) van de Gereformeerde Bond in de Ned. Hervormde Kerk, maar ook de sinds enkele jaren door de Gereformeerde Gemeenten georganiseerde leergangen. De studiebijeenkomsten op zaterdag in Rotterdam-Centrum van de Chr. Geref. Kerken worden door een aantal leden bijgewoond. Ook hierin blijkt weer de verscheidenheid binnen de gemeente.

Vervolgens willen we ingaan op de vraag hoe de instelling van de gemeente is t.o.v. de haar omringende wereld. Op welke wijze krijgt het wel in, maar niet van de wereld zijn gestalte? We kunnen daarbij een reeks gedragingen noemen. Welke lectuur wordt er gelezen? Hoe staat het met de Zondagsheiliging? Is er verslaving aan de TV op te merken? Hoe is de houding t.o.v. de nieuwe moraal, dus abortus, euthanasie? Hoe staat men politiek? Heeft het verwijderen van de Bede uit de Troonrede nog reacties opgeroepen? Naar welke scholen stuurt men de jeugd? Deze en andere vragen en de antwoorden erop bepalen toch goeddeels het karakter van een geloofsgemeenschap! Op niet alle vragen is een antwoord mogelijk. Zo is b.v. de stembus geheim. We zullen toch pogen een antwoord te formuleren. Het is zonder meer duidelijk dat allerlei zaken, die tot voor kort nog vanzelfsprekend waren, dat nu niet langer meer zijn. We denken daarbij met name aan allerlei ethische kwesties, zoals het huwelijk, abortus, euthanasie, enz. Waarover niet alleen in onkerkelijke, maar ook in kerkelijke kring onschriftuurlijke opvattingen worden verkondigd. Dit alles houdt natuurlijk grote gevaren in, maar aan de andere kant wordt een eigen en verantwoorde positie en stellingname onvermijdelijk. Een eigen oordeel over al deze zaken en waar nodig het weren van schadelijke invloeden, speciaal in de opvoeding, worden van ons geëist. De geest van de tijd tot boosdoener verklaren is niet genoeg. Die geest komt tot ons in de gedaante van allerlei media, en er is voortdurende waakzaamheid nodig. Wat eergisteren en gisteren nog vertrouwd en verantwoord was, behoeft dat vandaag, laat staan morgen en overmorgen, niet meer te zijn. Daarvan zijn vele voorbeelden te geven. Het al of niet bezitten van TV en het gebruik ervan is de laatste jaren in discussie geweest. Om leiding te geven, is er op verzoek van de gemeente in 1974 een brochure verschenen met als titel: "Enkele opmerkingen over het gebruik en misbruik van de massamedia, in het bijzonder de televisie". Daarin werd dus niet alleen de TV behandeld, maar alle media. We denken daarbij aan de dag- en weekbladen, de z.g. neutrale periodieken, de radio, enz. Om aan de ambtsdragers de mogelijkheid te geven waar nodig waarschuwend op te treden, met name bij misbruik van de TV, is er indertijd besloten vanwege de 'voorbeeldfunctie' zelf géén TV te bezitten.

Zoals we al zeiden is een vroeger gedane keuze nu niet altijd meer

vanzelfsprekend. Zo is de krant die vroeger algemeen gelezen werd, De Rotterdammer, na de overname door Trouw en het opnemen van de Zondagssportberichten, niet langer meer het medium dat men in de huiskamer wenst. Het Reformatorisch Dagblad werd het alternatief, al leest men voor het plaatselijke nieuws daar dan wel een blad als Het Rotterdams Nieuwsblad bij. Ook op politiek gebied hebben zich verschuivingen voorgedaan. We zagen al, dat na de scheiding in 1930, de SGP voor velen zijn aantrekkingskracht verloor. Maar nu de grote Christelijke partijen ver van hun grondslag verwijderd raken, en zeker na het oprichten van het CDA, wordt de houding andere. Overigens heeft de verwatering van de bestaande partijen ertoe geleid dat er nieuwe ontstonden. We noemen de RPF en het GPV, al zal de laatste vanwege het exclusieve karakter weinigen buiten Vrijgemaakte kring aantrekken.

De keus van een school is een zaak die ernstig moet worden overwogen, nu de algemene Christelijke scholen, helaas, hun identiteit meer en meer verliezen. Een Reformatorische school is dan het antwoord dat door vele ouders wordt gegeven. De lagere school aan het Noordeinde, de Rehobothschool, heeft vele leerlingen uit onze gemeente, ook al wonen ze er lang niet altijd vlakbij. Bij de verkiezing van de bestuursleden van de Scholengemeenschap "Guido de Brès" heeft onze kerkenraad twee stemmen, een bewijs van een goede samenwerking. In het vlak van het landelijke Reformatorisch onderwijs werd en wordt steun verleend aan b.v. De Driestar en de Sociaal Pedagogische Academie te Ede.

Het probleem van het druggebruik speelt in de gemeente gelukkig niet. Het heeft wel de aandacht, getuige de bespreking ervan door gastsprekers op de nog te behandelen Jeugdvereniging.

Dat de gemeente niet schroomt om haar standpunt kenbaar te maken, bleek bij diverse handtekeningenacties ter gelegenheid van de behandeling van de wetsvoorstellen betreffende de abortus en de protesten tegen het verwijderen van de Bede uit de Troonrede, die ondanks alle pogingen daarin nog niet is teruggekeerd.

Over enkele kwesties, zoals het al dan niet vaccineren, bestaat in de gemeente geen eenstemmigheid. Zodra b.v. een polio-epidemie de kop opsteekt, wordt dit onderwerp in de pers weer opgerakeld en worden allerlei standpunten pro en contra verkondigd. Het gevaar van polarisatie en wederzijdse verkettering is dan levensgroot. Ieder wordt in zijn houding in deze zaak vrijgelaten, maar wel wordt gewezen op de verantwoordelijkheid enerzijds en het gevaar van het vertrouwen op de middelen anderzijds. Crematie komt niet voor en past ook geenszins in het levensbeschouwelijke beeld van de gemeente.

We zagen al dat de verspreide ligging van de gemeente in een voorbije

periode aanleiding gaf tot lange voettochten op Zondag. Toen was zelfs fietsen nog niet algemeen aanvaard. Nu heeft de auto vele mogelijkheden geschapen. In discussie was lange jaren de vraag: Mag men om ter kerk te gaan en als men daar niet te voet naar toe kan, b. v. door leeftijdsbezwaren, het openbaar vervoer op de Zondag gebruiken? Het antwoord was steeds: vermijd dit zoveel als maar mogelijk is. Er waren dan ook leden, die om deze reden hun lidmaatschap opzegden. Ze konden het niet met hun geweten overeenbrengen om te reizen op Zondag, ook niet om ter kerke te gaan. In een enkel geval achtte men het geoorloofd, maar van een algemene gewoonte was geen sprake.

Tenslotte nog iets over het vervullen van functies in het onderwijs en bij de zending. Het kan ons op een bepaald moment gevraagd worden wat beter is: zich afzijdig houden en alleen scholen binnen de Gereformeerde Gezindte bijstaan in bestuursfuncties, of in meer algemene zin het Christelijk onderwijs dienen, mede om daarin een gunstige invloed uit te oefenen. Zolang dat laatste nog mogelijk is, behoort het zeker tot onze roeping. Sommigen onder ons zijn dan ook actief op dit gebied. Wat de zending betreft: door een lid van de gemeente wordt in een volledige dagtaak het werk van de Spaanse Evangelische Zending behartigd. Zoals bekend was wijlen Prof. Wisse hiervan de oprichter.

15. De ambtelijke taken en hun vervulling

De kerkenraad heeft tot taak om het geestelijk en maatschappelijk welzijn van de haar toebetrouwde kudde te behartigen. Daaronder valt het toezicht op de zuivere bediening van het Woord en de Sacramenten, het verrichten van huisbezoek, het verzorgen van noodlijdenden, enz.

De samenstelling van deze raad heeft nogal wat variatie ondergaan. Het max. aantal ambtsdragers bedroeg 14 (7 ouderlingen en 7 diakenen), en het minimale aantal 6 (3 ouderlingen, 3 diakenen). Een en ander hield uiteraard mede verband met de grootte van de gemeente. Deze was aanvankelijk (geschat) 300 leden, heeft een groei tot plm. 700 leden te zien gegeven en is nu weer op ongeveer 250 gekomen. In de beginjaren was de samenstelling permanent, d.w.z. er was geen regelmatige aftreding en ook uitbreiding werd niet nodig geacht. In bijlage 2 zijn de namen vermeld van alle leden van de kerkenraad vanaf 1930 tot heden. Naderhand is een wisselend systeem toegepast, waarbij al dan niet de aftredende broeders hetzij door loting, hetzij door stemming werden opgevolgd of opnieuw hun plaats innamen. Sommige broeders hebben vele jaren de gemeente gediend, wat uit de bijlage blijkt. In de moeilijke periode van 1978 tot 1981 is er van regelmatig aftreden en verkiezen weinig gekomen, omdat het gevoelen was dat men nieuwe leden niet moest belasten met de vele en moeilijke taken (huisbezoek, vergaderen, preeklezen, catechiseren, enz.).

Overigens blijkt telkenmale weer verrassend, hoe nieuw gekozen broeders na een aanvankelijke schuchterheid te hebben overwonnen, gaven bezitten waarvan ze zelf niet op de hoogte waren. We noteren een en ander onder dank aan Hem, die in dit opzicht Zelf zorgt voor een bestendiging van het werk. De vergaderingen werden aanvankelijk elke week gehouden, maar vanaf medio 1954 om de 14 dagen. Gelukkig zijn alle notulenboeken bewaard gebleven, omdat ze bij de ramp in 1940 niet in de kerk, maar bij de scriba waren opgeborgen. Anders zouden vele gegevens uit dit werk niet meer te achterhalen zijn geweest! Over de taken van de kerkenraad en de vervulling ervan willen we in dit hoofdstuk een en ander verhalen.

In de eerste plaats is daar het huisbezoek. De Calvinse Reformatie heeft in tegenstelling met die van Luther de biecht verworpen en daarvoor in de plaats het huisbezoek ingesteld. Volgens de oudste kerkenordeningen vond dit plaats vóór elke viering van het Heilig Avondmaal, als een Censura Morum, d.w.z. de tucht over leer en leven van de gemeente. Meer hierover is te vinden in de Chr. Encyclopedie en het Kerkelijk Handboekje van Ds. G.H. Kersten. In deze vorm wordt het nergens meer gedaan. Wel heeft elke "pastorale eenheid" d.w.z. elk adres recht op regelmatig bezoek, en als er bijzondere omstandigheden zijn kan altijd een extra bezoek worden gebracht, al dan niet op verzoek. Bij het huidige aantal van ongeveer 100

van deze eenheden zou elk adres binnen een periode van zo'n anderhalf jaar bezocht moeten worden, maar dit is helaas niet altijd haalbaar. In de moeilijke tijd van 1977 tot 1978 kwam het bezoek in de knel, omdat er toen maar 3 ouderlingen waren, en in het bijzonder de bejaarden hebben ook in de jaren daarna niet de verzorging kunnen krijgen, die ze nodig hadden. We hopen en vertrouwen dat dit spoedig zal verbeteren met de komst van onze nieuwe herder en leraar. De eerste ervaringen zijn zeer goed. Gezien de samenstelling van de gemeente, waarop in een der vorige hoofdstukken werd gewezen, zal het vinden van geschikte kandidaten moeilijk blijven, maar we hopen, dat er door de Heilige Geest toch nog mannen zullen worden opgewekt tot het vervullen van dit moeilijke, maar ook mooie werk.

Bij het afleggen van het huisbezoek was en is de gewoonte, dat een ouderling en een diaken samen op pad gaan. Zoals uit de lijst blijkt zijn niet weinig diakenen in de loop der jaren geroepen tot het ambt van ouderling. In hun diakenperiode werden ze daarop al enigszins voorbereid. Overigens blijft en bleef hun taak zeker niet beperkt tot het afleggen van bezoeken; ook nu nog komt het voor, dat in bijzondere stoffelijke noden moet worden voorzien, terwijl de plaatsing in bejaardentehuizen en het regelen van begrafenissen ook veel extra werk meebrengt. Voorts is het hun taak om bij de voorbereiding van de viering van het H. Avondmaal de tafel te verzorgen, tenslotte óók ambtelijk werk. En tenslotte is er het beheren van de inkomsten en uitgaven, een verantwoordelijke en veel tijd en zorg eisende bezigheid.

De vele bejaarden hebben veelal geen gelegenheid om de kerkdiensten te bezoeken, of slechts één keer per Zondag. Er is dan ook al vrij lang een kerktelefoonnet aanwezig. Aanvankelijk was daarover geen eenstemmigheid, maar in de loop der jaren heeft het zijn grote waarde wel bewezen en voor velen erg veel betekend. Het huidige aantal aansluitingen is ongeveer 50, maar het heeft nogal gevarieerd: van 14 in 1951 tot 29 in 1953, een top van 62 in 1965 tot een daling intrad. De prijzen van een aansluiting in de beginjaren doen nu glimlachen. Wie een radio bezat, betaalde per maand fl. 0,57-en-een-halve-cent en wie daarover niet beschikte, fl. 3,17-en-een-halve-cent. We rekenden toen nog met halve centen, terwijl nu de cent op het punt staat om te verdwijnen. Een apart probleem was en is de spreiding van de gemeente, waardoor soms dure voorzieningen nodig waren wegens de grote afstand tot het kerkgebouw. Sinds 1976 heeft de PTT de service-werkzaamheden aan de installaties overgedragen aan de gebruikers, zodat we nu verplicht zijn om reparaties zelf uit te voeren. Daarvoor zijn in de studio achter de kansel voorzieningen aanwezig. Het beheer van de kerktelefoon was achtereenvolgens in handen van de brs. J. v. Beveren, A. Noordegraaf en G. v. Gelder.

Catechisaties zijn vanzelfsprekend vanaf de oprichting van de gemeente gehouden, al zijn ze in de oorlogsjaren niet gegeven. Er zijn altijd veel jonge leden op de "lering" geweest. Aanvankelijk jongens en meisjes apart, tegenwoordig gecombineerd, maar in leeftijdsgroepen (12 tot 16, en de ouderen) gesplitst.

Ds. D.C. Overduin moet volgens de overlevering een geboren verteller en uitlegger zijn geweest, die de jeugd wist te boeien en te onderwijzen. Als materiaal, de oudere lezers weten zich dat ongetwijfeld nog te herinneren, werd de 'dubbele' Hellenbroek gebruikt. Het vragen leren en overhoren was toen vanzelfsprekend. Vergeleken met de huidige situatie, waarin de catechisanten zelf met vragen en opmerkingen komen, was er toen vrijwel alleen éénrichtingsverkeer tussen leraar en leerling. Andere materialen waren het Kort Begrip, dat gebruikt werd voor de belijdeniscatechisaties, de boekjes van Ds. Landwehr over de Bijbelse Geschiedenis, de Drie Formulieren van Enigheid van de hand van Ds. Kersten en verder die van Donner. Sinds enige jaren waren de drie delen van Ds. Verboom en Ds. Veldhuizen in gebruik, zowel voor de gewone als voor de belijdeniscatechisaties. Sinds de aansluiting bij de Chr. Geref. Kerken in 1980 is de proefuitgave van de Calvijngroep van predikanten in gebruik.

Aanvankelijk werden de catechisaties gehouden in het gebouw aan de Jan van Loonslaan. Na de oorlog werden ze hervat in de Zendingskapel aan de Gerard Scholtenstraat 128, daarna werden ze gehouden in het zaaltje "Martha" aan de Wollefoffenstraat 14. Ook zijn ze een tijdlang gehouden in een van de zalen van de Chr. Geref. Rehobothkerk aan de Noordsingel 90. Vanaf het in gebruiknemen van "Eben-Haëzer" in 1955 en later van de Jeruzalemkerk in 1970 werden ze vanzelfsprekend daar verzorgd.

Jaarlijks wordt op Palmzondag of daaromtrent belijdenis des geloofs afgelegd door een in aantal wisselende jonge ledengroep, na een door de kerkenraad gedaan onderzoek naar kennis en beweegredenen. Sinds de aansluiting in 1980 verzorgde Ds. W. Kok, de consulent, de catechisaties. In de vacante periode verzorgden de ouderlingen deze taak. Met deze periode bedoelen we de tijd van de ziekte van Ds. P. Overduin, dus 1978-1980. Voor de belijdende leden is er, toen de weekdiensten wat begonnen te verlopen, een aantal jaren een lidmatencatechisatie gehouden, afgewisseld door Bijbellezingen. Deze vonden plaats in het gebouw aan de Vriendenlaan en later in "Eben-Haëzer". We denken aan de behandeling van De Institutie van Calvijn en andere onderwerpen. Gemeenteavonden, zoals die weer later zijn gehouden, moesten wegens afnemende belangstelling worden beëindigd. Wel is het via de kerktelefoon uitzenden van predicaties op

doordeweekse avonden in de wintermaanden ingesteld en dit gebeurt nog steeds. Kennelijk wordt daarnaar geluisterd en voldoen ze aan een behoefte.

Sinds 1954 wordt er een kerkbode uitgegeven onder de naam: "Om Vriend en Broed'ren". Aanvankelijk was het een 14-daags blad, samen met de zuster gemeente in Sliedrecht opgezet. De inhoud was daarop afgestemd.

KERKBODE DER GEREFORMEERDE GEMEENTEN (H.V.)
ROTTERDAM en SLIEDRECHT.

„Om vriend en broed'ren”

Redactie:

Ds P. Overduin
Pijnackerplein 23a
ROTTERDAM
Tel.: 83054

Ds D.Ch. Overduin
Hugo de Grootstr.80
SLIEDRECHT
Tel.: 876

Administratie:

A.K. Vermeulen
Pijnackerplein 23a
ROTTERDAM

ROTTERDAM

Postrek.: 656757

Verschijnt elke 14 dagen op donderdag

Abonnementsprijs f. 1,25 per drie maanden

Sinds de overgang van deze gemeente naar de Chr. Geref. Kerken in 1962 is het blad nog blijven verschijnen tot 1963. Toen werd de uitgave gestopt wegens ziekte van de redacteur, Ds. P. Overduin.

In 1966 werd de uitgave weer hervat. In de nummering van de jaargangen is het "gat" van 3 jaren nog te merken. We zijn in 1981 met de 25e jaargang bezig wat betekent, dat de niet verschenen jaargangen niet zijn meegeteld. Het blad verschijnt nu om de maand, met een grotere omvang, maar met vrijwel dezelfde inhoud als vroeger, alleen nu op de eigen gemeente gericht.

KERKBODE
„Om vriend en broed'ren”
MAANDBLAD DER GEREFORMEERDE GEMEENTE (H.V.) ROTTERDAM

REDACTIE:
Ds. P. OVERDUIN
PIJNACKERPLEIN 23a
ROTTERDAM 11
TEL. 28 30 54

ADMINISTRATIE:
A. K. VERMEULEN
WILLEBRORDUSSTRAAT 50a
ROTTERDAM 11 TEL. 28 11 39
POSTREK. 656757

15e jaargang no. 12 augustus 1971

SCHRIFTMEDITATIE

In de loop der jaren hebben velen hun krachten aan de kerkbode, nu kerkblad geheten, gegeven. Druk en verspreiding betekenen elke maand weer veel bezigheid voor velen, waarvoor een dankwoord op zijn plaats is. We denken aan br. Dörr, br. A.K. Vermeulen, zr. Noordegraaf, zr. Ter Steege-van Bekkum, zr. Harreman-den Braber en br. J. Ter Steege.

Het aantal exemplaren is altijd groter geweest dan het aantal leden. Ook oud-leden en belangstellenden stellen de ontvangst ervan op prijs. Een woord van dank aan br. P. de Meij, die zoveel voor de verspreiding van het kerkblad heeft gedaan, is hier op zijn plaats. Wellicht mist een Lezer een onderwerp, dat z.i. in de opsomming thuishoort: de evangelisatie onder buiten- en randkerkelijken. Deze heeft nooit officieel bestaan, maar we moeten niet vergeten dat door de wandel van sommige leden zo'n invloed op hun omgeving uitging, dat een aantal personen de weg naar de kerk voor het eerst of opnieuw heeft gevonden.

KERKBLAD
„Om vriend en broedren”
MAANDBLAD DER Geref. GEMEENTE (H.V.) ROTTERDAM
ONDER REDACTIE VAN DS. P.OVERDUIN EN F. VAN HOLTEN
ADM. J. TER STEEGE PR. MARGRIETLAAN 36a ROTTERDAM 010- 22 87 10

KERKBLAD
„Om vriend en broedren”
MAANDBLAD DER CHR. Geref. KERK VAN ROTTERDAM-KRALINGEN
ONDER REDACTIE VAN DS. P.OVERDUIN EN F. VAN HOLTEN
ADM. J. TER STEEGE PR. MARGRIETLAAN 36a ROTTERDAM 010-22 87 10

KERKBLAD
„Om vriend en broedren”
MAANBLAD DER CHR. Geref. KERK VAN ROTTERDAM-KRALINGEN
REDACTIE DS. P. BEEKHUIS EN F. VAN HOLTEN ADM. J. TER STEEGE
PR. MARGRIETLAAN 36a – 3051 AV ROTTERDAM TELEFOON 010-22 87 10

Enkele koppen van het kerkblad, waarin de gebeurtenissen van de laatste tijd zijn weer-
spiegeld: wisseling van kerk en redactie.

16. Verenigingen e.d.

Eén van degenen, die evangeliseerden op de manier die aan het einde van het vorige hoofdstuk werd beschreven, was Mevr. Taal-de Vaal, die met haar sigaren op de groentemarkt te Rotterdam een bekende verschijning was. Iemand die zich niet schaamde om blijmoedig van haar geloof te getuigen. Het is dan ook geen wonder, dat zij in september 1958 aan de kerkenraad verzocht om toestemming tot het oprichten van een Zondagsschool. Zodra het gebouw "Eben-Haëzer" in gebruik was genomen, in 1955 dus, hadden buurtkinderen al belangstelling getoond, maar dat ging al gauw weer over. Mevr. Taal verzamelde een twaalfstal kinderen en gaf die eenvoudig Bijbels onderricht. In 1959 werd voor de eerste maal een Kerstfeest voor deze kinderen gehouden. Vanaf 1963 heeft A. de Graaf haar werk overgenomen, maar het is kennelijk verlopen, we vernemen er later niet meer van.

In februari 1967 werd door een aantal leden opnieuw een Zondagsschool opgericht onder de naam: "Timotheüs". De eerste organisatoren waren de brs. P. Visser en J. Overduin. In 1967 werd een Kerstfeestviering georganiseerd, en dat is een traditie geworden. Het is altijd weer een genoegen om mee te maken. Met de gebruikelijke hoogtepunten als declamatie, de vertelling, en de uitdeling van boekjes en sinaasappelen aan het slot.

Het aantal kinderen nam op den duur zo toe, dat er zelfs twee groepen moesten worden gevormd. Elke 14 dagen na de kerkdienst worden de kinderen van 4 tot 12 jaar onder leiding van vrijwilligers met een Bijbelverhaal en het overhoren van een psalm ingewijd. Het is verblijdend, dat steeds weer, als een hulp om de een of andere reden het werk moesten opgeven, er weer nieuwe bereid waren hun taak over te nemen.

Actief in dit werk waren J. Zweistra, J. van Haalen en R. v.d. Have, terwijl het nu gedaan wordt door mw. Batenburg, de fam. Hardenbol en mw. Ter Steege-v. Bekkum. De kerkenraad verleent loyaal haar medewerking, o.m. door het organiseren van een jaarlijkse collecte. Een bustochtje behoort tot het vaste programma. Wanneer de kinderen de Zondagsschool verlaten kunnen ze tot hun 16e jaar terecht op de jongens- en meisjesvereniging "Jozef". Deze werd in 1969 opgericht. Elke 14 dagen vergadert deze op zaterdag en de activiteiten bestaan uit het behandelen van een Bijbels of ander onderwerp en knutselen. Ook is een jaarlijks uitstapje de gewoonte. De oprichters, de fam. Noordegraaf en v. Weelden, hebben inmiddels de gemeente verlaten, waarna hun werk werd overgenomen door de fam. Vermeulen.

In 1959 werd door enkele jeugdige leden de aanzet gegeven tot het oprichten van een jeugdvereniging onder de naam "Hadassa". Namen uit

die tijd: de gebroeders de Graaf, Engelfriet, de gebroeders Weggeman en de meisjes N. den Braber, G. Quartel en N. Quist. De kerkenraad was van deze activiteiten zeer afkerig en verleende dan ook geen medewerking, wat tot uiting kwam in het weigeren om vergaderruimte beschikbaar te stellen. Die werd toen gevonden in de woning van zr. Weggeman aan de Snellemandwarsstraat 13a. Een orgaan heeft deze vereniging nooit uitgegeven. Gaandeweg werd de verstandhouding met de kerkenraad wat beter en in maart 1961 werd het reglement goedgekeurd. Een aansluiting bij de ICCC-jeugdclubs werd echter niet toegestaan. Er werd wel in de kerk vergaderd. Veel leden van "Hadassa" verlieten in die tijd de gemeente en in september 1963 werd besloten de vereniging op te heffen wegens gebrek aan levensvatbaarheid. Op 16 november vond de laatste vergadering plaats.

In juli 1965 werd door anderen een vernieuwde JV opgericht met de naam "Benjamin". M. Visser werd de eerste voorzitter. Andere namen uit die tijd: W. v.d. Berg, J. Overduin, J. Noordegraaf, K. Zweistra en later ook J. Hardenbol. Er was van kerkenraadszijde nu wél medewerking. In de loop der jaren zijn vele vergaderingen gehouden, waar onder openbare, waarop sprekers van buiten de gemeente een lezing hielden en die in het algemeen veel belangstelling trokken.

Onder de sprekers waren Ds. Bos, Ds. de Joode, Dr. Bout, ds. Hegger, Ds. Sobering (over het Jappenkamp!), ds. Faber, ds. Kleermaker, Ds. Vergunst, de heer Kranenburg en een spreker van "Vervolgd Christendom". Kortom, de verscheidenheid was groot.

Diverse acties werden gesteund, o.a. die voor een weeshuis in Korea en de ABCZ-actie van de zending van de Chr. Geref. Kerken. Een Kerstmaaltijd is ieder jaar de gewoonte, evenals een uitstapje. Br. A. Noordegraaf heeft veel hiervoor gedaan. Een bibliotheek is voor de gehele gemeente toegankelijk, een feit dat te weinig bekend is. Er is een bibliothecaris, die op verzoek de belangstellenden van de lijst van boeken wil voorzien. De voorraad boeken werd o.m. verkregen door giften van leden, die bij verhuizing naar een kleinere (bejaarden)woning wegens ruimtegebrek hun boeken niet konden behouden. Als voorloper van het nog te behandelen koor was de JV ook actief als zanggroep, die ter gelegenheid van Chr. feestdagen voor de kerktelefoon uitvoeringen gaf. Het jaarlijks rondbrengen van fruitbakjes bij de bejaarden is eveneens een vaste taak van de JV.

In 1970 werd begonnen met de uitgave van het blad "Eben-Haëzer", dat deze naam kreeg omdat juist in die tijd het gebouw met die naam verlaten werd en men op die wijze er aan wilde herinneren. Het was een gezamenlijke uitgave van de drie verenigingen en het verscheen

maandelijks. Er zijn in deze reeks goede nummers verschenen. We denken aan het Israël-nummer in mei 1973 ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de staat Israël, met een interview met rabbijn Soetendorp. De redactie schroomde niet om op pad te gaan en allerlei predikanten te ondervragen, o.m. Dr. de Moor (Geref.) en Ds. Korevaar (Ned. Herv.) Er verschenen ook nummers waarvan de inhoud vele leden van de gemeente de wenkbrauwen deed fronsen. We noemen een gesprek met Bas de Gaay-Fortman, 2e Kamerlid voor de PPR. Vele gesprekken tussen de kerkenraad en leden van de gemeente met het bestuur volgden, maar er kwam geen verbetering en de themanummers over multinationals, arbeid en vrije tijd, ontwikkelingssamenwerking, oorlog en vrede en speciaal het dubbelnummer over de maatschappijvisie verbreedden de kloof nog meer. Eén en ander leidde er toe, dat vanaf september 1974 de naam Ger. Gem. in H.V. niet meer in het blad mocht worden opgenomen. Tenslotte is na aanhoudende kritiek en vergeefse discussies de verschijning van het blad in november 1977 gestopt. Sinds oktober 1978 heeft de jeugd een eigen pagina in het kerkblad gekregen. Na het verlaten van de gemeente door de fam. Noordegraaf en v. Weelden berust de leiding van de JV bij H.J. Vermeulen Lzn.

Een vereniging, die geen naam voerde, maar eenvoudig als "de naaikrans" werd aangeduid, werd in september 1949 geboren. Van kerkenraadszijde werd hieraan niet meegewerkt. De geldmiddelen, die dus niet door de collecten konden worden verkregen, werden rechtstreeks bij de leden van de gemeente ingezameld. Het doel was om behoeftige gemeenteleden van kleding te voorzien. In de jaren na de bevrijding werd nog veel gebrek geleden en deze naaikrans voorzag daarom in een behoefte. Er werd wekelijks vergaderd in een gebouwtje aan het Pijnackerplein. Onder het naaien en breien door las de echtgenote van de dominee voor. Geleidelijk groeide er een betere verhouding met de kerkenraad en in 1953 en 1954 werden collecten voor dit doel gehouden en woonde de kerkenraad ook de opening van het seizoen bij. Tot in de 60-er jaren lezen we nog van de collecten, maar de toenemende welvaart maakte dit werk op den duur overbodig. De naaikrans is dan ook geruisloos verdwenen. We constateerden al dat de gemeente een gesloten karakter had. Wellicht heeft dat er toe geleid dat men niet overwoog om een andere bestemming voor dit werk te zoeken, namelijk voor de zending. Toch begon men wel oog voor de zending te krijgen, zoals op een andere plaats al is vastgesteld.

Een geheel ander soort activiteit ontstond in 1958. Toen werd voor de eerste maal het idee geopperd om een gezamenlijke bejaardenreis te houden. Dat idee leefde ook elders. De Interkerkelijke Reizen van v. Blooij zijn ook in de vorm van bejaardenreizen begonnen. Voor zover is na te gaan,

vond de eerste in 1962 plaats en zijn ze sindsdien elk jaar in de maand augustus of september gehouden. Onvergetelijke herinneringen bewaren we aan Jan den Ouden, die zelfs nadat hij geen chauffeur bij West-Nederland (voordien van Gog) meer was, er op stond om deze mee te maken.

Er was zelfs soms zoveel animo, dat er 2 bussen nodig waren; dat heeft maar eenmaal plaats gevonden, in 1972. In het algemeen werd de scheiding als ongezellig ervaren en het experiment is nadien niet meer herhaald. De leiding van deze reizen berustte achtereenvolgens bij de br. M. Visser, br. A. Zweistra, br. A. Noordegraaf en br. M. v. Gelder. Mej. Wielhouwer was steeds present met haar EHBO-uitrusting. In 1977 nam de animo sterk af, en daarmee de prijs sterk toe. Op zaterdag 3 september 1977 werd voor de laatste maal, tot verdriet van velen, zo'n reis gehouden. Daarna was het financieel niet meer haalbaar. Het minimale aantal van plm. 25 deelnemers werd n.l. niet meer bereikt.

Na een tweetal jaren officieus bestaan werd in november 1971 een zangvereniging opgericht, die later de naam "Kerkkoor Jeruzalemkerk" kreeg. Er was grote animo voor de wekelijkse repetities op maandagavond en onder leiding van de dirigent Philip Verloo werden vele uitvoeringen gegeven, zowel in het eigen kerkgebouw als elders. Dit alles pro Deo, d.w.z. gratis! Rondom Kerstmis werden in de regel concerten verzorgd. In november 1973 werden de statuten door de kerkenraad goedgekeurd. Een der doelen was om de gemeentezang te ondersteunen door het meer bekendheid geven aan minder bekende psalmwijzen. In de loop der jaren nam het aantal leden, dat geen lid van de gemeente was, toe, o.a. omdat sommigen die de gemeente verlieten, wel koorlid bleven.

Na de aansluiting bij de Chr. Geref. Kerken in 1980 ontstond de moeilijkheid, dat volgens de kerkorde (artikel 37, lid 1) elke vereniging op het kerkelijk erf aan het toezicht van de kerkenraad onderworpen dient te. En bovendien dat volgens de landelijke regels het bestuur lid van de Chr. Geref. Kerken moet zijn. Dat ook niet-leden lid van het koor zijn, ontmoet geen bezwaar. Eén der bestuursleden was geen kerklid en overleg om in deze situatie verandering te brengen leidde niet tot een bevredigend resultaat. Helaas heeft dit er toe geleid dat het koor los van de gemeente is komen te staan en een zelfstandig bestaan is gaan leiden onder de naam "Jeruzalemkoor".

17. Enkele opmerkingen over de Gereformeerde Gezindte

Als afsluiting van dit werk willen we een beschouwing wijden aan het wel en wee van de Gereformeerde Gezindte, een naam die door Groen van Prinsterer is gekozen en die bedoelt uit te drukken, dat ondanks de verscheidenheid in kerkgenootschappen er toch een wijze van geloven is, die de kerkmuren doorbreekt op basis van een gemeenschappelijk erfgoed. Bij de naam Gereformeerd moet men dan ook niet alleen denken aan een kerkgenootschap met die naam (10 x Gereformeerd!), maar aan een levenshouding, waarin (al te) menselijke elementen een grote rol kunnen spelen, maar waarin het goud van de Reformatie aanwezig is, zij het dan dikwijls in verdonkerde toestand.

In de beginjaren van de gemeente was er, zoals we zagen, een grote afgeslotenheid naar buiten. Dat was overigens toen een algemeen kenmerk. Men had over en weer, óók in de grote landelijke kerken, weinig of geen aandacht voor elkaar. In de 2e Wereldoorlog is in die houding veel veranderd door het front maken tegen de gemeenschappelijke vijand, en daarna heeft de ontwikkeling zich versneld voortgezet, getuige de soms vergaande samenwerking (Samen op weg, het Liedboek voor de Kerken, en als zijlijn de oprichting van het CDA).

Wanneer we de Gereformeerde Gezindte bezien is er eerder een verbroekeling dan een hechtere samenwerking te bespeuren. De voorbeelden zijn ons alle bekend en het lijkt wel of het eenvoudiger is om verder uit elkaar te gaan dan dichter bij elkaar te komen. Een ander typerend verschijnsel is, dat de titel Gereformeerd is gedevalueerd. In allerlei benamingen duikt de toevoeging "Reformatorisch" op, als een nadere bepaling van de positie van die organisaties, scholen, bladen, enz., die terug wensen te gaan op de Reformatie (en de Nadere Reformatie). De naam Calvinistisch, al is die in feite gelijk te stellen aan Gereformeerd, is veelal in onbruik geraakt. Zo wordt ook de naam Protestants weinig meer vernomen, maar is de aanduiding "Evangelisch" sterk veld gaan winnen (Evangelische Omroep, Hogeschool, boekwinkels).

Wat van dit alles te zeggen? Een naam kan de verdeeldheid niet verhullen, en als de ware eenheid er is, is de naam van ondergeschikt belang. We zouden in feite moeten kunnen volstaan met de naam Christen, zoals in Zondag 12 van de Heidelbergse Catechismus (vraag en antwoord 32) wordt beleden. "Omdat ik door het geloof een lidmaat van Christus ben, en alzo Zijner zalving deelachtig, opdat ik zijn Naam belijde, en mijzelf tot een levend dankoffer Hem offere, en met een vrije en goede consciëntie in dit leven tegen de zonde en de duivel strijde en hiernamaals in eeuwigheid met Hem over alle schepselen regere". Schoner en beter kan het niet worden gezegd dan in dit, door alle tot de Gereformeerde Gezindte behorende

kerken aangenomen, belijdenisgeschrift. Daar kan geen enkele door ons verzonnen aanduiding tegen op! Wanneer we de Gereformeerde Gezindte zoals die zich aan ons voordoet bezien, blijkt dat we een ruime grens kunnen trekken, b.v. op grond van de naam. Maar dan is de Ned. Herv. Kerk er van buitengesloten. Of een wat nauwere grens, op grond van de geestelijke "ligging", het type prediking, de geloofsbeleving. Van der Meiden heeft het over de "Zwartekousenkerken" in zijn gelijknamige boek, maar heeft deze naam in een uitgebreide herdruk veranderd in: "Welzalig is het volk", wat overigens een verkeerd Psalmcitaat is. Hij komt dan tot een opsomming van groeperingen (op blz. 14), waarvan de voornaamste zijn: De Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika; De Gereformeerde Gemeenten in Nederland; De Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland; Vrije Gemeenten; een aantal gemeenten uit de Chr. Geref. Kerken (Bewaar het Pand); een deel van de Gereformeerde Bondsgemeenten in de Ned. Hervormde Kerk. In totaal maken deze gemeenten een paar procent van het Nederlandse volk uit. De leden ervan wonen in een gebied dat zich van Zeeland via Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland tot Overijssel uitstrekt (zie de kaart op blz. 243 van het bovenvermelde boek). Over deze kerken en groepen is nogal wat literatuur verschenen. We noemden al de boeken van A.v.d. Meiden, en verder is er het referaat van Ds. G. Boer "De Gereformeerde Gezindte nu en in de toekomst", het artikel van Prof. Dr. A.A. v. Ruler "Ultragereformeerd en vrijzinnig", een speciaal nummer van het blad Wapenveld in maart/april 1970 onder de titel: "De Gereformeerde Gezindte, een portret". Verder heeft Prof. Dr. A. Chorus in zijn boek "De Nederlander uiterlijk en innerlijk" een tweetal hoofdstukken gewijd aan resp. "Religieuze verschijnselen en verschillen als uitingen van de Nederlandse aard" en "Achtergronden en oorzaken van door religie en confessie beïnvloede kenmerken".

Het maakt natuurlijk een groot verschil, welke positie de schrijver t.a.v. de Gereformeerde Gezindte inneemt. Deze is van grote invloed op zijn beoordeling. Om te beginnen met de laatste schrijver: de Gereformeerden in het algemeen komen er bij hem niet zo best af. Hij noemt als kenmerken: een sterke nadruk op het Oude Testament, strenge opvattingen, redenerende twisterijen, het feit (?) dat liefde en tederheid in de werken van Calvijn ontbreken, maar óók: nauwgezetheid, accuraatheid, plichtsgetrouwheid. Daar staat dan weer bezitsdrang en gierigheid tegenover, het presteren, de nadruk op het nuttige ten koste van het aangename, een ijzeren gezinstucht, het zondegevoel, en de weerzin tegen allerlei spel en lichtzinnigheid. In een aantal zaken herkennen we onszelf, in andere niet. Het is duidelijk, dat deze schrijver analyseert als een buitenstaander.

Hetzelfde moet worden gezegd van A. v.d. Meiden, die hoe wel van Chr. Geref. afkomst, nu op een grote afstand de Geref. Gezindte beziet en ons weinig te bieden heeft. Van "binnenuit" geschreven is het referaat van Ds. G. Boer, dat gehouden werd op de conferentie van het Contactorgaan van de Gereformeerde Gezindte (COGG) te Woudschoten in 1964. Hierin wordt een duidelijke poging gedaan om te analyseren wat scheidt en wat verbindt. Kritiek ontbreekt ook hier niet, maar de toon is warm en de liefde straalt erin door. Hier wordt opbouwend, niet afbrekend, gezocht naar eenheid, zonder de waarheid geweld aan te doen. Na 17 jaar is de inhoud nog ten volle het lezen en herlezen waard.

Prof. Dr. A.A.v. Ruler maakt in zijn artikelen enkele opmerkingen, die er niet om liegen. Hij noemt als onder ons heersende ketterijen, dat men niet beseft, dat onze gevallen staat geen lot, maar schuld is; dat de historiën in de Bijbel "maar" geschiedenis zijn, en dat het slechts aankomt op de toepassing ervan op eigen hart en leven; het gebrek aan geloof en zekerheid; de twijfel; het meer vertrouwen op het gevoel dan op Gods beloften, om maar enkele zaken te noemen. Nu is dit artikel geplaatst in een boek met de titel "Op het scherp van de snede", waarin andere schrijvers, w.o. Ds. W.L. Tukker, als het ware een gesprek met van Ruler voeren. En in dat gesprek geven ze eerlijk toe, dat er aan de Gereformeerde Gezindte heel wat mankeert. Ds. Tukker noemt een gevaar van een wettische en formalistische leer, een Farizeïsme, een verkeerde opvatting van de bevinding. En Ir. J. v.d. Graaf wijst als gevaar aan dat de preek kan degenereren tot een voordracht over de orthodoxe leer, i.p.v. gericht te zijn op het heil van de gemeente. Deze auteur wenst echter de naam ketterijen niet te aanvaarden. Ds. G. Boer gaat in op het verwijt van de eenzijdige prediking van de ellende ten koste van die van de verlossing en de dankbaarheid. Hij onderstreept, dat de mens weliswaar dood is in zonden en misdaden, maar onderhand zéér levend is in het doen van zondige daden en noemt in dit verband de term "actief dood". Er zou nog veel meer te noemen zijn, maar we willen met het bovenstaande volstaan, zij het dan, dat we aan de lijst van fouten en gebreken er nog wel enkele kunnen toevoegen. Daar is het sterk vasthouden aan het oude, waarbij de indruk gewekt wordt, dat het oude goed is omdat het oud is, en het nieuwe verworpen, omdat het nieuw is. En verder de soms zéér dominerende plaats van de predikant. Voorts komt het ambt aller gelovigen te weinig uit de verf. Er is te weinig werfkracht, een teveel zich opsluiten in eigen kring, het idee dat men de ander niet nodig heeft. Ds. G. Boer maakt over dit laatste de opmerking: "Je kunt nooit op je eentje Gereformeerd zijn". Een uitdrukking om over na te denken!

Tenslotte Wapenveld, het blad van de oud-leden van de Studentenvereniging op Gereformeerde Grondslag CSFR. Hierin wordt

ingegaan op de herkomst van de Gereformeerde Gezindte, wordt een schets gegeven van het brede veld van kerken en hun verbanden, hun opvattingen en leer, waarin we veel terugvinden van wat vermeld werd over de gemeente in geestelijk opzicht, helaas zonder dat een oplossing wordt geboden. Omdat die kennelijk door ons mensen niet kan worden geforceerd.

Wanneer we in het bovenstaande enkele zaken van de Gereformeerde Gezindte aan de orde stelden, is dat alleen omdat we ons daarvan onderdeel gevoelen, en ondanks alle fouten en gebreken die haar aankleven, we ze toch liefhebben. Trouwens, alle verwijten komen ook op ons eigen hoofd neer. Wij maken er deel van uit en zijn dus mede aansprakelijk. We zullen daarom ook alles moeten doen om de band van de eenheid te bewaren en te versterken (Ps. 119:32 berijmd). En slechts dáár afstand bewaren, waar we om des gewetenswille niet mee kunnen gaan.

Wij willen besluiten met enkele woorden uit de afscheidsmeditatie van Ds. P. Overduin in het septembernummer van het kerkblad van 1980: "De gemeente weet, dat de gescheidenheid der kerken ons leed doet en dat we verlangen naar de tijd dat Juda Efraïm niet zal benauwen en dat Efraïm Juda niet zal benijden". Zo zij het!

18. Slotwoord

Allereerst wil ik beginnen met een hartelijk dankwoord uit te spreken aan het adres van de samensteller van dit boek: de Heer C. v. Holten. Veel onderzoek en spuurwerk zijn voorafgegaan en wie de heer van Holten kent, weet dat dit dan ook grondig gebeurt! Hartelijk dank, br. v. Holten, voor het enorme werk dat u verzet hebt voor het tot stand komen van dit boek. U hebt een bijzonder stukje kerkgeschiedenis doen herleven voor "ons en onze kinderen", opdat wij hen ook kunnen vertellen de grote daden Gods, die het verloop van deze historie kenmerken.

Want bij het doorlezen van dit boek zult u in verwondering moeten zeggen: "Heilig zijn, o God, Uw wegen". Dwars door alles heen en ondanks onze fouten en tekortkomingen, heeft de Heere Zijn kerk in stand gehouden en mogen we nog zijn, die we zijn!

Het eerste beroep dat uitgebracht werd na de toetreding tot de Christelijke Gereformeerde Kerken, mocht door ons met vrijmoedigheid worden aangenomen. Komend uit de gemeente Noordeloos in de Alblasserwaard, heeft de Heere duidelijk laten zien dat ons arbeidsveld verlegd moest worden naar de gemeente Rotterdam-Kralingen. De Heere stuurt Zijn knechten waar en wanneer Hij wil! Wij hadden dit nooit kunnen vermoeden. De Heere doet het altijd anders dan wij denken! Maar Hij doet het nooit verkeerd!

Wij denken aan onze emeritus-predikant Ds. P. Overduin. Van harte wensen wij hem en zijn vrouw des Heeren onmisbare zegen toe. In deze zegenwens betrekken wij ook de weduwe van Ds. D.C. Overduin, mevr. W. Overduin-Boomgaards.

Moge dit boek een goede ingang vinden in onze gemeente en daarbuiten. Uit de geschiedenis kunnen wij veel leren en ook afleren. 50 jaar kerkgeschiedenis van een plaatselijke gemeente. Wat betekent dat voor de wereld? Niets! Maar het geloof bewondert hierin Gods onwankelbare trouw! Wie zal zeggen hoeveel levende stenen als vrucht op de prediking zijn toegevoegd aan het Godsgebouw?

De Heere heeft ons voorgeslacht gedragen en naar Zijn belofte gaat Hij door met Zijn kerk-vergaderend werk tot de jongste dag! Ondanks de donkere tijden die we beleven!

Laten we bedenken dat zalig worden een eenzijdig werk van de Heere is. Als we dat loslaten komen we in remonstrantse wateren terecht, waar de

mens zijn verdorven en hoogmoedig Adamitisch bestaan kan blijven uitleven, zonder dat hij ooit zondaar voor God in de beleving geworden is! De Heere bekere en lere ons door zijn Woord en Geest!

Rotterdam, mei 1981.

Uw Ds. P. Beekhuis.

19. Dankwoord en illustratieverantwoording

Dit werk kwam tot stand dankzij de medewerking van zeer velen binnen en buiten onze gemeente. Zonder die hulp zou het totstandkomen ervan onmogelijk zijn geweest. Een dankwoord aan instanties en personen buiten de gemeente is gericht aan:

- De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Rotterdam-Centrum, die via de heer J. Mastenbroek, de bibliothecaris van de Theologische School, de gelegenheid gaf om in de archiefexemplaren van "De Saambinder" te speuren;
- De kerkenraad van de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Kralingen, die via de heer J. Brandenburg vele gegevens verschaftte over de bouw van de Jeruzalemkerk;
- De Gemeentelijke Archiefdienst te Rotterdam, in de persoon van de Gemeentearchivaris, Drs. R. A.D. Renting, die toegang verschaftte tot de krantenverzameling en mw. v. Baalen, die de foto's van het Verkooplokaal en van de Jeruzalemkerk mét het hek ervoor opzocht en bemiddelde bij het verkrijgen van de interieurfoto van de heer H.M. Vrijmoet;
- Het Rotterdams Nieuwsblad, dat de foto van het slopen van de Havenlozenschool leverde;
- Het Koninklijk Meteorologisch Instituut in De Bilt, en de Provinciale Waterstaat van Zuidholland voor het verschaffen van de gegevens over de op 9 februari 1928 heersende weersomstandigheden; de laatstgenoemde instantie in de persoon van de directeur, hoofdingenieur Ir. G. Tjalma.
- Vanuit de gemeente werden bijdragen geleverd door br. G. v. Gelder over de kerktelefoon en br. B. Elderkamp betreffende de geschiedenis van de diverse orgels; de laatstgenoemde verschaftte ook de foto van hem achter de speeltafel van de Jeruzalemkerk bij zijn jubileum.
- Interviews werden in een prettige sfeer afgenomen bij mw. A. Vermeulen-Mulckhuijse; mw. W. Overduin-Boomgaards; Mej. M. Wielhouwer; Ds. P. Overduin; Br. C. Vermeulen. Gaarne dank gezegd voor de daaraan bestede tijd en moeite.
- Br. L. C. Vermeulen bleek over zeer veel materiaal te beschikken, dat ook in de kerkenraadsnotulen niet was te vinden. Br. A.K. Vermeulen leende enkele preken uit.
- Ds. P. Overduin schreef een voorwoord en voorzag het manuscript van commentaar. Ds. P. Beekhuis verzorgde het slotwoord. De brs. F. v. Holten en L. v. Haalen leverden kritische opmerkingen en aanvullingen op de tekst.
- Het foto- en krantenknipselmateriaal is afkomstig van vele nog te noemen gemeenteleden. We hopen, dat de illustraties de tekst

verlevendigen en vele herinneringen oproepen. Niet al het materiaal kon worden gebruikt; soms was de kwaliteit, soms het formaat een belemmering. Laat diegenen die in dit opzicht meewerkten, maar hun of haar bijdrage niet zagen opgenomen, zich nochtans van mijn grote dank verzekerd houden. Bij de keus van de wél opgenomen foto's e.d. was soms het historisch belang ervan meer doorslaggevend dan de kwaliteit.

- Mw. W. Overduin—Boomgaards leverde een foto van het graf van wijlen haar echtgenoot en een foto van zichzelf. De foto van Ds. D.C. Overduin bij het verlaten van de kerk aan de Jacob Caststraat is afkomstig van mw. A. Vermeulen-Mulckhuijse. Mej. M. Wielhouwer verschaftte materiaal over haar broer in Indonesië en een luchtfoto van de Havenlozenschool naast de Koninginnekerk. Ook de foto van het Jeruzalemkerkkoor is van haar afkomstig. Ds. P. Overduin stond de foto van zijn vader - zonder baard! - af, alsmede de rouwkaart van zijn vader. De foto van zijn vader en moeder aan het eind van hoofdstuk 5 is ook van hem.
- Br. L.C. Vermeulen stond uit zijn ruime voorraad vele foto's af: die van de jonge dominee uit de begintijd in Rotterdam; een afbeelding van de ingang van Boezemsingel 56, de Havenlozenschool, van het interieur van het gebouw aan de Vriendenlaan, diverse opnamen van de bouw van "Eben-Haëzer", waaronder die van het leggen van de eerste steen en tenslotte die van zijn broer achter het orgel. Br. F. v. Holten stond de foto af waarop br. Kropff de paal slaat. Het gedenkbord in "Eben-Haëzer" bevindt zich thans in Dordrecht ten huize van br. D.C. Overduin jr.; de foto ervan is van hem. Diverse oude kerkbodes werden door de fam. Scheffers beschikbaar gesteld, ze leverden de koppen op. Deze familie bemiddelde ook bij het verkrijgen van de foto's van de Jeruzalemkerk van de heer J. Noordegraaf, n.l. van het bord aan de gevel in de oude situatie, de overzichtsfoto van de kerk, de gevelsteen met de naam, het orgel in diverse gedaanten en het verenigingslokaal. Mw. H. Elderkamp-Schreuders leverde een foto van een bejaardenreis. De afwijzing van de aanvraag om 's Zondags te mogen rijden is van br. L. v. Haalen.
- De afbeeldingen van het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente aan de Boezemsingel en van het gebouw aan de Vriendenlaan zijn afkomstig uit het boek "In de houten broek", waarvan de uitgever niet meer schijnt te bestaan, althans niet kon worden opgespoord. Het interieur van het eerstgenoemde kerkgebouw is afgebeeld op een foto van mej. C.M. v. Blooijs.
- Sommige foto's waren in het bezit van de auteur, zoals die van het interieur van "Eben-Haëzer" en het 30-jarig ambtsjubileum van Ds. P. Overduin. Ook de foto van de huidige kerkenraad is uit die verzameling afkomstig. Alle niet vermelde afbeeldingen zijn door de auteur zelf vervaardigd: "Geloof en Vrijheid", Ds. P. Beekhuis en echtgenote, het

bord van de hoeksteen (Ds. Oudkerk), het raam in de Jeruzalemkerk, de borden aan de gevel, een bejaardenreisopname.

- De moeilijkheid was niet het verkrijgen van het materiaal, daarvan legt deze lijst wel duidelijk getuigenis af, maar wel het ordenen ervan, en niet te vergeten, het weglaten van details om het geheel nog leesbaar en betaalbaar te maken.

Bijlage 1 . Het orgel in de Jeruzalemkerk

Het orgel telt 32 stemmen, verdeeld over Hoofdwerk, Positief en Pedaal. In de orgelkas bevinden zich, met inbegrip van het front, ruim 2000 pijpen.

Dispositie:

Pedaal:

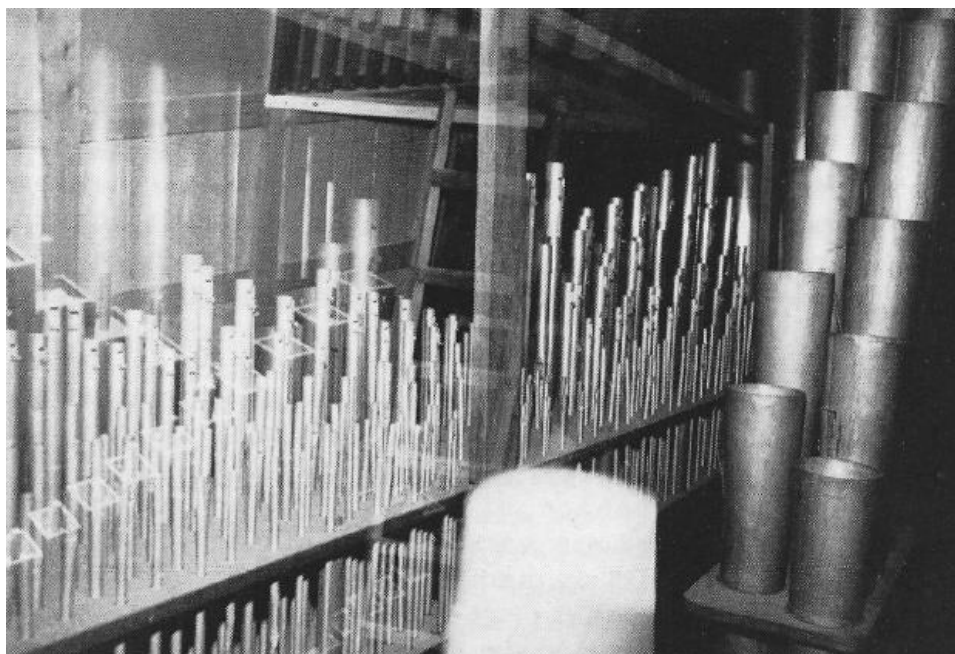
Resultantbas 32
Prestant 16
Subbas 16
Gedektbas 8
Octaafbas 8
Fluitbas 8
Bourdon 8
Koraal bas 4
Ruispijp 3sterk
Basson 16
Trombone 8
Koppel Pedaal + I
Koppel Pedaal + II
Koppel Pedaal + II4

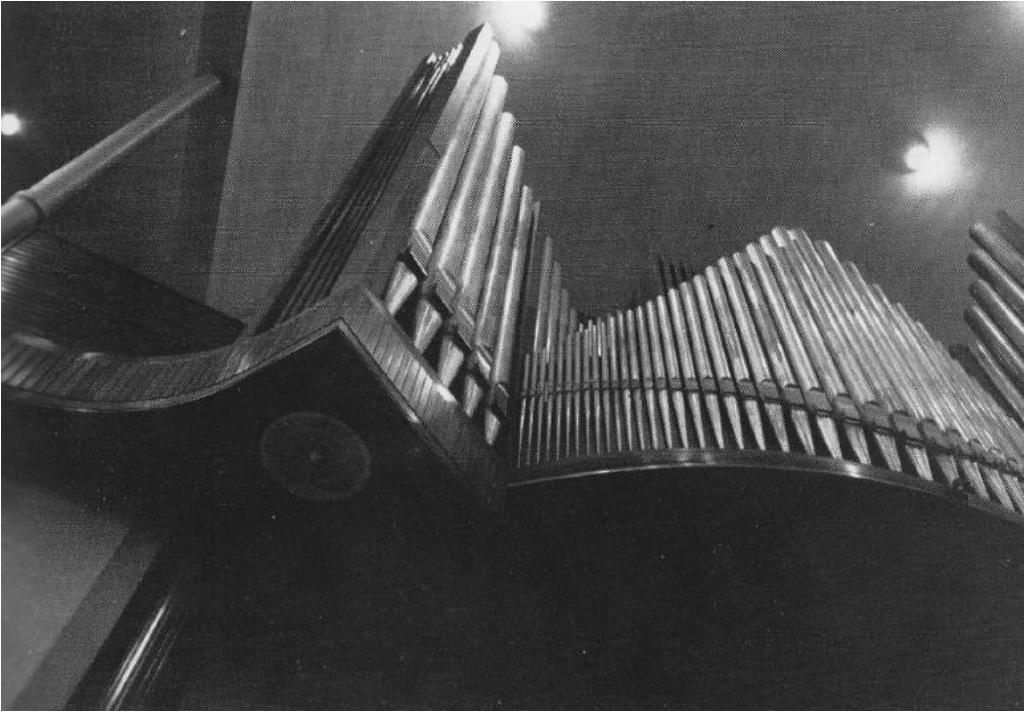
Hoofdwerk:

Bourdon 16
Prestant 8
Holpijp 8
Violon 8
Octaaf 4
Roerfluit 4
Prestantquint 2 3/5
Octaaf 2
Cornet 4sterk
Mixtuur 6sterk
Trompet 8
Koppel I + II

Positief:

Roerfluit 8
Salicionaal 8
Quintadena 8
Prestant 4
Flute harmonique 4
Flageolet 2
Quintfluit 1 1/3
Sesquialter 6sterk
Scherp 3sterk
Echo trompet 8
Tremulant

Bijlage 2. Lijst van ambtsdragers

Tijdvak	Ouderlingen	Diakenen
1930-1938	T. v. Heemst	R.A. de Callafon
	J. de Jong	P. Eland
	T. v. Zijl	M. Veldhoen
1938-1939	L. v. Haalen	G. Boomgaards
	T. v. Heemst	R.A. de Callafon
	C. Verloop	P. Eland
	T. v. Zijl	H.J. Heij
1939-1945	L. v. Haalen	G. Boomgaards
	T. v. Heemst	R.A. de Callafon
	C. Verloop	P. Eland
	T. v. Zijl	D. v.d. Waal
1945-1946	M. Bakker	G. Boomgaards
	L. v. Haalen	R.A. de Callafon
	T. v. Heemst	C. de Geus
	J. Smit	H.J. Heij
	C. Verloop	D. v.d. Waal
		C. Zweistra
1946-1947	M. Bakker	G. Boomgaards
	L. v. Haalen	R.A. de Callafon
	T. v. Heemst	C. de Geus
	J. Smit	D. v.d. Waal
		C. Zweistra
1947-1949	M. Bakker	F. Bijl
	L. v. Haalen	R.A. de Callafon
	T. v. Heemst	C. de Geus
	E. de Jeu	D. v.d. Waal
	J. Smit	C. Zweistra
1949-1951	M. Bakker	F. Bijl
	L. v. Daalen	R.A. de Callafon
	L. v. Haalen	C. de Geus
	T. v. Heemst	H.J. Heij
	E. de Jeu	D. v.d. Waal
	J. Smit	C. Zweistra
1951-1953	M. Bakker	F. Bijl
	L. v. Daalen	R.A. de Callafon
	C. de Geus	C. de Geus
	T. v. Heemst	P.J. Suurland
	E. de Jeu	D. v.d. Waal

	J. Smit	C. Zweistra
1953-1954	W. Elderkamp	F. Bijl
	E. de Jeu	W. de Graaf
	J. v.d. Male	H.C. van Heemst
	J. Smit	M. Rietveldt
	C. Vermeulen	P.J. Suurland
		C. Zweistra
1954-1955	W. Elderkamp	W. de Graaf
	J. v.d. Male	H.C. van Heemst
	J. Smit	F. Hoek
	C. Vermeulen	M. Rietveldt
	T. Visser	P.J. Suurland
	N.H. van Voorden	A.K. Vermeulen
	J. Wielhouwer	A.A. Zweistra
1955-1958	W. Elderkamp	W. de Graaf
	J. Smit	H.C. van Heemst
	C. Vermeulen	F. Hoek
	T. Visser	M. Rietveldt
	N.H. van Voorden	A.K. Vermeulen
	J. Wielhouwer	A.A. Zweistra
1958-1959	W. Elderkamp	J. v. Beveren
	M. Rietveldt	W. de Graaf
	C. Vermeulen	H.C. v. Heemst
	T. Visser	F. Hoek
	J. Wielhouwer	P.J. Suurland
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1959-1961	M. Rietveldt	J. v. Beveren
	C. Vermeulen	W. de Graaf
	T. Visser	H.C. v. Heemst
	N.H. v. Voorden	F. Hoek
	J. Wielhouwer	P.J. Suurland
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1961-1962	H.C. v. Heemst	J. v. Beveren
	M. Rietveldt	L. v. Haalen
	C. Vermeulen	S.D. v.d. Have
	T. Visser	F. Hoek
	N.H. v. Voorden	J. Hoogvliet
	J. Wielhouwer	H.W. Petersen
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1962-1963	H.C. v. Heemst	L. v. Haalen
	M. Rietveldt	S.D. v.d. Have
	C. Vermeulen	F. Hoek

	T. Visser	J. Hoogvliet
	N.H. v. Voorden	H.W. Petersen
	J. Wielhouwer	J. Schipper
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1963-1965	H.C. v. Heemst	L. v. Haalen
	M. Rietveldt	S.D. v.d. Have
	C. Vermeulen	J. Hoogvliet
	T. Visser	A. Noordegraaf
	N.H. v. Voorden	H.W. Petersen
	J. Wielhouwer	J. Schipper
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1965-1966	M. Rietveldt	L. v. Haalen
	C. Vermeulen	S.D. v.d. Have
	T. Visser	J. Hoogvliet
	N.H. v. Voorden	A. Noordegraaf
	J. Wielhouwer	H.W. Petersen
	A.A. Zweistra	J. Schipper
		A.K. Vermeulen
1966-1967	J. Hoogvliet	G. v. Gelder
	M. Rietveldt	L. v. Haalen
	C. Vermeulen	S.D. v.d. Have
	T. Visser	F. v. Holten
	N.H. v. Voorden	A. Noordegraaf
	J. Wielhouwer	J. Schipper
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1967-1968	J. Hoogvliet	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	L. v. Haalen
	M. Rietveldt	S.D. v.d. Have
	C. Vermeulen	F. v. Holten
	J. Wielhouwer	J. Schipper
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1968-1970	C. v. Holten	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	L. v. Haalen
	M. Rietveldt	S.D. v.d. Have
	C. Vermeulen	F. v. Holten
	J. Wielhouwer	J. Schipper
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1970-1971	J. Hoogvliet	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	L. v. Haalen
	M. Rietveldt	S.D. v.d. Have
	C. Vermeulen	M.J. Overduin
	J. Wielhouwer	J. Schipper

	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1971-1972	J. Hoogvliet	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	L. v. Haalen
	M. Rietveldt	S.D. v.d. Have
	C. Vermeulen	M.J. Overduin
	J. Wielhouwer	C.J. v. Putten
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1972-1973	S.D. v.d. Have	G. v. Gelder
	J. Hoogvliet	L. v. Haalen
	A. Noordegraaf	J. Karels
	M. Rietveldt	M.J. Overduin
	C. Vermeulen	C.J. v. Putten
	A.A. Zweistra	A.K. Vermeulen
1973-1974	S.D. v.d. Have	G. v. Gelder
	C. v. Holten	L. v. Haalen
	A. Noordegraaf	M.J. Overduin
	M. Rietveldt	C.J. v. Putten
	C. Vermeulen	A.K. Vermeulen
	A.A. Zweistra	
1974-1975	S.D. v.d. Have	A. Buizer
	C. v. Holten	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	M. v. Gelder
	M. Rietveldt	L. v. Haalen
	C. Vermeulen	M.J. Overduin
	A.A. Zweistra	L.C. Vermeulen
1975-1976	S.D. v.d. Have	A. Buizer
	C. v. Holten	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	M. v. Gelder
	M. Rietveldt	L. v. Haalen
	C. Vermeulen	M.J. Overduin
1976-1977	S.D. v.d. Have	A. Buizer
	C. v. Holten	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	M. v. Gelder
	M. Rietveldt	H. Gerpot
	C. Vermeulen	L. v. Haalen
1977-1978	S.D. v.d. Have	A. Buizer
	C. v. Holten	G. v. Gelder
	A. Noordegraaf	M. v. Gelder
		H. Gerpot
		L. v. Haalen
1978-1979	B. Elderkamp	A. Buizer
	S.D. v.d. Have	G. v. Gelder

	C. v. Holten	H. Gerpot
	F. v. Holten	L. v. Haalen
	A. Noordegraaf	
1979-1980	B. Elderkamp	A. Buizer
	S.D. v.d. Have	G. v. Gelder
	C. v. Holten	H. Gerpot
	F. v. Holten	L. v. Haalen
1980-1981	B. Elderkamp	A. Buizer
	S.D. v.d. Have	G. v. Gelder
	C. v. Holten	H. Gerpot
	F. v. Holten	J.A. v. Voorden

Opmerking: door overlijden, vertrek naar elders en vervroegd neerleggen van het ambt zijn sommige ambtsperioden korter dan in dit overzicht ter willen van de duidelijkheid is weergegeven.

De kerkenraad in 1981